

Głos samorządu

– budowanie
współpracy
z organizacjami
pozarządowymi

WYBÓR I OPRACOWANIE

Jolanta Zientek-Varga

Marta Lewandowska

Spis treści

0

Wprowadzenie

Wprowadzenie	7
--------------	---

1

Społeczność lokalna

Specyfika gminy a dobór inicjatyw zwiększających aktywność społeczną	13
Przykłady inicjatyw realizowanych z udziałem samorządu i NGO:	14
projekty skupione wokół edukacji ekologicznej	14
projekty wykorzystujące formę festynu z okazji różnego typu świąt	16
projekty wykorzystujące tematy historyczne	20
projekty rozwiązujące jeden ważny dla społeczności problem	26
projekty zwiększające aktywność społeczności lokalnej	28
projekty wzmacniające organizacje pozarządowe	31
projekty skoncentrowane wokół promocji regionu	33

2

Prawne uwarunkowania współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi

Regulacje prawne współpracy samorządów i NGO	39
Nowelizacja ustawy o działalności pożytku publicznego (plusy i minusy) – opinie	39

3

Partycypacyjne tworzenie programów współpracy

Partycypacyjne tworzenie programów współpracy	49
---	----

4

Wymiana doświadczeń na forach internetowych

Forum po module „Społeczność lokalna”	59
Kreowanie liderów	59
Kapitały gminy	61
Wzmacnianie kapitału społecznego	67
Forum po module „Prawne uwarunkowania współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi”	69
Forum po module „Partycypacyjne tworzenie programów współpracy”	71
Konsultacje programów współpracy	71
Budowanie programów współpracy	73
Mieszkańcy i konsultacje programów współpracy	75
Promowanie konsultacji	76
Konsultacje	77

5

Podsumowanie

Podsumowanie	83
--------------	----

0

Wprowadzenie

Wprowadzenie

W Polsce wciąż zbyt słabe są mechanizmy, dzięki którym obywatele mogą aktywnie uczestniczyć w rządzeniu na poziomie lokalnym. Wzmocnieniu tych narzędzi, poprzez m.in. budowanie współpracy między NGO a samorządem, służył projekt „Moja Polis – interaktywny system monitoringu partnerstwa lokalnego i rozwoju aktywnych społeczności lokalnych”, który trwał od czerwca 2008 do kwietnia 2011 roku. Projekt realizowali: Stowarzyszenie Klon/Jawor, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Departament Pożytku Publicznego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE).

FISE w ramach projektu prowadziła szkolenia dla przedstawicieli samorządów lokalnych – pełnomocników do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz urzędników mających w zakresie obowiązków takie działania.

Niniejsza publikacja powstała jako efekt szkoleń, które miały za zadanie pomóc uczestnikom w kształtowaniu w gminach nowego podejścia do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi, zwiększeniu świadomości, czym jest i może być współpraca z NGO, jakich wymaga kompetencji i wiedzy.

Celem tej publikacji jest pokazanie współpracy samorządu lokalnego i organizacji pozarządowych z punktu widzenia urzędników. Oddajemy głos pracownikom urzędów gmin, którzy często na mało eksponowanych stanowiskach i bez rozgłosu współpracują z organizacjami pozarządowymi. Ich opinie, przemyślenia, potrzeby, pomysły rzadko są publikowane, w przeciwieństwie do głośno formułowanych opinii działaczy organizacji pozarządowych, ekspertów i ustawodawców. Dlatego ważne i potrzebne jest pokazanie, jak kwestie współpracy z NGO widzą odpowiedzialni za to pracownicy urzędów gminnych, którzy na co dzień godzą rozmaite interesy, edukują, biorą odpowiedzialność za działania zgodne z licznymi przepisami, wytycznymi, instrukcjami i zaleceniami, którym zależy na jakości i jak najszerszym zakresie współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.

Publikacja zawiera fragmenty prac uczestników szkoleń, m.in. przykłady inicjatyw planowanych lub realizowanych przez samorządy lokalne we współpracy z NGO bądź przedsięwzięć przygotowanych przez organizacje z włączeniem samorządu. Mogą z nich skorzystać inne samorządy lokalne, traktując je jako inspirację.

Szkolenia miały formę blended-learningu, tzn. łączyły tradycyjne zajęcia z trenerem z samodzielną pracą uczestnika, który zlecone zadania wykonywał na platformie internetowej. W blended-learningu platforma zastępuje klasyczną pracę domową, stanowiąc przy tym podstawę i punkt wyjścia do zajęć prowadzonych przez trenera. Dzięki platformie uczestnicy utrwalali i weryfikowali zdobytą wiedzę.

Szkolenia obejmowały trzy moduły tematyczne:

- Społeczność lokalna;
- Prawne uwarunkowania współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi;
- Partycypacyjne tworzenie programów współpracy.

W publikacji zachowany został powyższy układ jako odzwierciedlenie idei szkoleń zakładanej w ramach projektu: począwszy od refleksji na temat jakości życia mieszkańców, przez przedstawienie inicjatywy ciekawej i ważnej dla konkretnej społeczności lokalnej, inicjatywy zakładającej udział samorządu i NGO, po korzystanie z przepisów ustawy przy tworzeniu zasad i programów współpracy.

Szkolenia odbywały się w okresie prac nad nowelizacją Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, jej wejścia w życie i wdrażania, co wpłynęło na przebieg zajęć i większe zainteresowanie uczestników tematem modułu prawnego, któremu poświęcony jest trzeci rozdział publikacji.

W ramach szkolenia aktywne były także tematyczne fora, czyli dyskusje na platformie internetowej. Do tej części szkolenia nawiązuje rozdział czwarty.

Cały cykl szkoleniowy objął siedemnaście grup, które liczyły najczęściej od kilkunastu do ponad dwudziestu osób. Największe – do trzydziestu.

Uczestnikami szkoleń byli przede wszystkim pracownicy urzędów gminnych odpowiadający za współpracę z NGO, a także, choć w mniejszym stopniu, wójtowie, zastępcy wójtów i sekretarze gmin. Urzędnicy delegowani z większych miejscowości pełnili najczęściej funkcję pełnomocników ds. współpracy z NGO (niektóre miasta mają wydzielone takie stanowisko). Jednak największą grupę stanowili pracownicy urzędów gminnych, dla których współpraca z organizacjami samorządowymi to jeden z wielu obowiązków, łączony np. z promocją, wydawaniem zezwoleń czy zagadnieniami komunalnymi. To determinowało poziom wiedzy i doświadczeń.

Wśród uczestników były osoby silnie zaangażowane i dużo wiedzące na temat współpracy z NGO dzięki ukierunkowanej na tę tematykę pracy w samorządzie, a także często zaangażowane w działalność w organizacjach pozarządowych. Były też takie, dla których okazało się to kwestią nową. Miały bowiem jedynie doświadczenia współpracy z pojedynczymi klubami sportowymi. Szkolenia pokazały im, jak wiele jest możliwości i form wspólnego działania.

Na potrzeby publikacji wybrano teksty przygotowane na platformę e-learningową przez uczestników siedmiu grup (z różnych województw). Uczestnicy pisali je indywidualnie lub pracując w parach.

Ich prace pokazują, że szkolenia wyzwoliły pokłady energii, pomysłowości, inicjatywy. Jednocześnie wskazują na potrzebę powrotu do debaty definiującej, czym jest samorząd lokalny i jakie są jego cele. Dwadzieścia lat działania samorządności w Polsce nie oznacza, że samorząd jest doskonały, na przykład brakuje kapitału społecznego, który stanowi podstawę tworzenia silnego społeczeństwa obywatelskiego. Ważnym krokiem w tym kierunku jest rozwój współpracy władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi. Istotne jest przy tym, by programy współpracy powstawały z udziałem nie tylko NGO, lecz także społeczności lokalnych jak najszerzej reprezentowanych.

Specyfika gminy a dobór inicjatyw zwiększających aktywność społeczną	13
Przykłady inicjatyw realizowanych z udziałem samorządu i NGO:	14
projekty skupione wokół edukacji ekologicznej;	14
projekty wykorzystujące formę festynu z okazji różnego typu świąt;	16
projekty wykorzystujące tematy historyczne;	20
projekty rozwiązujące jeden ważny dla społeczności problem;	26
projekty zwiększające aktywność społeczności lokalnej;	28
projekty wzmacniające organizacje pozarządowe;	31
projekty skoncentrowane wokół promocji regionu.	33

1

Społeczność
lokalna

Specyfika gminy a dobór inicjatyw zwiększających aktywność społeczną

Podczas szkolenia w ramach pierwszego modułu tematycznego („Społeczność lokalna”) uczestnicy warsztatów najpierw zastanawiali się nad tym, co może wpływać na jakość życia mieszkańców. Dyskusje towarzyszące zajęciom wykazały, że mimo widocznego w ostatnim 20-leciu rozwoju gospodarczego oraz indywidualnego dążenia do sukcesu i dobrobytu, wciąż wiele jest niezagospodarowanych przestrzeni, takich jak współdziałanie, relacje między ludźmi, poczucie wspólnoty, dumy z miejsca, w którym się żyje, poczucie bezpieczeństwa związane z miejscem zamieszkania czy możliwości spędzania czasu wolnego.

Te sprawy – równie istotne co dobrobyt, często są zaniedbywane lub zostawiane do realizacji w dalszej perspektywie – za inwestycjami, rozwojem gospodarczym czy indywidualnie rozumianym bogaceniem się i dochodzeniem do sukcesu.

Wiąże się to z zagadnieniem kapitału społecznego. Podczas zajęć uczestnicy pochodzący z sąsiadujących gmin zastanawiali się nad potencjałem swoich społeczności. Tematy, których nie udało się omówić podczas spotkania, przenoszone były do dyskusji w internecie – internetowa dyskusja w rozdziale piątym, str. 59.

Po spotkaniu uczestnicy otrzymali zadanie wymyślenia i opisanie inicjatywy lokalnej dla swojej miejscowości realizowanej z udziałem NGO i samorządu lokalnego:

Odwołując się do specyfiki Twojej gminy, zastanów się i opisz inicjatywę, która mogłaby się przyczynić do zwiększenia aktywności społeczności lokalnej. Zaplanuj wydarzenie, w organizację którego zaangażowane będą zarówno organizacje pozarządowe, jak i samorząd lokalny. Wskaż działania, które mógłby w ramach tej inicjatywy zrealizować samorząd, i te, które będą realizowane przez organizacje pozarządowe.

W ramach zadania uczestnicy szkolenia tworzyli nowe inicjatywy lub opisywali te już zrealizowane (było ich zdecydowanie mniej). Wybór formy realizacji przedsięwzięć, w których zaplanowano czynne uczestnictwo organizacji pozarządowych i samorządów lokalnych, zależał od specyfiki gminy czy miejscowości i często był powiązany z ważnymi społecznie problemami.

Przedstawione przez uczestników szkoleń inicjatywy wiązały się m.in. z tematyką zrównoważonego rozwoju, walorami przyrodniczymi, edukacją ekologiczną, przeciwdziałaniem migracji i dezintegracji mieszkańców, przewyciężaniem patologii, historią regionu czy produktami regionalnymi. Znaczna część prezentowanych pomysłów związana była z promocją małych ojczyzn poprzez wykorzystanie ich wyjątkowości i oryginalności odróżniających je od innych gmin czy miejscowości.

Zróznicowanie inicjatyw dotyczyło nie tylko tematyki, lecz także rozmachu planowanych wydarzeń. Zdarzały się zarówno projekty wieloletnie, zakrojone na dużą skalę, jak i pomysły na wydarzenie jednorazowe, ale w danym momencie ważne dla lokalnej społeczności. We wszystkich dokonano analizy problemów i wybrano temat, jeśli nie najbardziej istotny, to na pewno taki, który polepszy sytuację mieszkańców lub rozwiąże dokuczliwy problem.

Specyfika gminy, lokalnych warunków, możliwości zarówno władz, jak i NGO wpływała także na przydzielanie zadań dla obu stron, choć oczywiście decydowały przede wszystkim dostęp do pieniędzy i

uwarunkowania formalne. Za sprawy finansowania, umów czy inwestycji odpowiada najczęściej samorząd, natomiast organizacje pozarządowe zajmują się kwestiami merytorycznymi (nierazko wspólnie z władzami) i realizacją projektów.

Przykłady wydarzeń z udziałem samorządu i NGO

Prezentowane inicjatywy pogrupowane zostały ze względu na główny wątek tematyczny lub/i formę. Wiele inicjatyw można by przypisać do kilku różnych grup, jednak wyboru dokonano kierując się myślą przewodnią projektu. Wyraźnie to pokazuje przykład miejscowości Żary, z której pochodzą dwie inicjatywy należące do różnych grup tematów, choć w ogólnym zarysie obie dotyczą tego samego – aktywizacji społeczności lokalnej.

EKOLOGIA

Projekty skupione wokół edukacji ekologicznej

PRZYKŁAD 1

Gmina Gostynin, województwo mazowieckie

Inicjatywa: „Zrównoważony rozwój oknem na świat”

Inicjatywa z wyraźnie określonym celem edukacyjnym skierowana do społeczności lokalnej, w tym uczniów szkół podstawowych i gimnazjów. Koncentruje się na działaniach popularyzujących wiedzę na temat zrównoważonego rozwoju, konieczności ochrony środowiska naturalnego, także z myślą o przyszłych pokoleniach.

Zadania dla samorządu:

- wybór 130-osobowej grupy uczniów, którzy wezmą udział w projekcie;
- umowy z organizacjami pozarządowymi, opiekunami i innymi podmiotami, które zajmą się edukacją ekologiczną;
- zapewnienie wyżywienia;
- zakup drobiazów promujących postawy ekologiczne.

Zadanie dla organizacji pozarządowych:

- prowadzenie zajęć edukacyjnych, w tym warsztatów dla uczestników.
- Zajęcia poprowadzą osoby związane z Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku, Włocławskim Centrum Edukacji Ekologicznej, Zieloną Szkołą w Biskupinie, Zieloną Szkołą w Gorenium, Stowarzyszeniem

Ekologiczno-Kulturalnym „Ziarno” w Grzybowie, Gostynińsko-Włocławskim Parkiem Krajobrazowym i Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Gostyninie.

Plan działań:

- zajęcia terenowe, podczas których uczniowie zdobędą wiedzę i umiejętności pozwalające aktywnie chronić środowisko naturalne, a także zobaczą problemy ochrony środowiska;
- zajęcia plenerowe dostępne dla wszystkich chętnych – Ekologiczne Święto Rodziny w miejscowości Teodorów w gminie Gostynin z udziałem uczestników warsztatów, ich rodziców, mieszkańców, gości.

W programie:

ciekawe dla widzów wydarzenia podkreślające konieczność troski o środowisko – montaż słowno-muzyczny z motywem zrównoważonego rozwoju, pokaz mody ekologicznej, sadzenie krzewów i drzew, które osoby zaproszone na uroczystość przynoszą ze sobą, marsz ekologiczny utrwalający prawidłowe zachowania i nawyki, np. podczas zakupów, akcja namawiania mieszkańców wsi do używania toreb ekologicznych, recytacja wierszy o zanieczyszczeniu Ziemi, głoszenie hasel proekologicznych, wspólne pieczenie kiełbasek i zabawa przy ognisku.

Realizację projektu – skierowanego do wszystkich mieszkańców, zatem z silnym motywem integrującym społeczność – wyraźnie podzielono na zadania dla władz lokalnych i NGO. Ważnym elementem jest edukacja młodego pokolenia, które nie tylko zdobędzie wiedzę, lecz także zobaczy współpracę władz i organizacji pozarządowych, w tym przypadku w dziedzinie ochrony środowiska naturalnego.

PRZYKŁAD 2

Miasto i gmina Żary, powiat żarski, województwo lubuskie

Inicjatywa: Wykorzystanie cennego przyrodniczo miejsca „Zielony Las” do pobudzenia aktywności społeczności lokalnej

Realizacja zamierzenia z wykorzystaniem kapitału instytucjonalnego – samorządu lokalnego i organizacji pozarządowych.

Zadania dla samorządu:

- pozyskanie funduszy na realizację zamierzeń;
- utwardzenie i odnowienie szlaków turystycznych oraz wyznaczenie nowych ścieżek przyrodniczo-leśnych i wytyczenie szlaków, co uczyni teren atrakcyjnym, umożliwi spacer, wypoczynek mieszkańców i gości, aktywne uprawianie sportu: kolarstwa górskiego, biegów, nordic walking, narciarstwa biegowego;
- umożliwienie wykorzystania zbiorników wodnych na stawy rybne – organizowanie lokalnych zawodów wędkarskich;
- znalezienie wśród NGO organizacji, która będzie gospodarzem powstającej atrakcji turystycznej.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- pomoc w przywróceniu dawnego charakteru miejsca – uruchomieniu stylowej restauracji „Gruener Wald” będącej też schroniskiem turystycznym;
- dbałość o wygląd i estetykę otoczenia.

Zadania dla samorządu i NGO:

- organizowanie i inspirowanie mieszkańców do udziału w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym;
- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną.

Realizacja założonego planu zintegruje społeczność, zwiększy jej aktywność; pozwoli skuteczniej i efektywniej wykorzystać istniejące zasoby; podniesie zaangażowanie NGO w działania środowiskowe; podwyższy jakość działań środowiskowych i zainicjuje nowe formy i metody pracy; wpłynie na wzrost poczucia przynależności do społeczności i odpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące; rozpocznie tworzenie lokalnych grup działania, nowych organizacji pozarządowych i inicjatyw wolontarystycznych; przyspieszy realizację projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności; pozwoli na stały monitoring potrzeb społecznych.

FESTYN

Projekty wykorzystujące formę festynu z okazji różnego typu świąt

PRZYKŁAD 1

Gmina Mochowo, powiat Sierpc, województwo mazowieckie

I. PLAN ZORGANIZOWANIA PIKNIKU RODZINNEGO ŁĄCZĄCEGO ŚWIĘTA DNIA MATKI, DNIA OJCA I DNIA DZIECKA

Impreza dla rodzin z terenu gminy umożliwiająca podzielenie się problemami i wymianę doświadczeń między rodzicami, co ma wzmocnić poczucie własnej wartości i pomóc w uzyskaniu wsparcia innych osób. Relaks w miejscu zamieszkania pozwala oderwać się od codziennych obowiązków, spotkać ze znajomymi, skorzystać z zajęć sportowych. Piknik wzmocni więzi rodzinne i poczucie przynależności lokalnej, pomoże przeciwdziałać zjawisku odrzucenia społecznego; będzie promować lokalne tradycje i aktywne spędzanie czasu wolnego, zaktywizuje mieszkańców, pomoże nawiązać nowe kontakty, pokaże alternatywę dla dotychczasowego stylu życia.

Przygotowanie pikniku – samorząd gminy w porozumieniu z organizacjami pozarządowymi działającymi w gminie.

Zadania dla samorządu:

- przygotowanie ogłoszeń i przekazanie ich sołectwom do rozpropagowania;
- zamówienie baneru;
- sfinansowanie zakupu nagród za udział w konkursach;
- udostępnienie boiska przy szkole w Mochowie;
- sfinansowanie oprawy muzycznej;

- zakup kielbasek;
- zagwarantowanie opieki medycznej.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- zorganizowanie warsztatów praktycznych dla dzieci – przygotowanie upominków z okazji Dnia Matki i Dnia Ojca;
- przygotowanie i przeprowadzenie konkursów dla rodzin i dzieci (z podziałem na grupy wiekowe); proponowane konkursy: sportowe, małej miss, wybór supermamy i supertaty, przeciąganie liny, rzut beretem, kręgle, lotki, rzut piłką lekarską, wyścigi w workach, wyścigi spętanych, wyciskanie ciężarków, konkurs karaoke;
- przygotowanie ogniska;
- czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem (OSP);
- zorganizowanie stoiska z ciastami własnego wypieku i napojami;
- poczęstunek dla wszystkich dzieci – wata cukrowa;
- pokaz udzielania pierwszej pomocy przez ratowników medycznych osobom poszkodowanym w wypadku drogowym;
- uatrakcyjnienie pikniku – występ człowieka-gumy.

II. STAŁE ZADANIA GMINY REALIZOWANE POPRZECZ NGO – ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW I REALIZACJA OCZEKIWAŃ MIESZKAŃCÓW

- Współpraca obejmuje działania z zakresu pomocy społecznej, nauki, edukacji i wychowania; ochrony i promocji zdrowia, zdrowego stylu życia oraz przeciwdziałania patologiom społecznym; kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; upowszechniania kultury fizycznej i sportu; organizacji wypoczynku dzieci i młodzieży; pracy na rzecz osób niepełnosprawnych.
- Współpraca pozwala skuteczniej i efektywniej działać na rzecz rozwoju społeczno-ekonomicznego gminy, poprawia warunki i jakość życia mieszkańców, z których wielu ma problem z przystosowaniem się do nowej, szybko zmieniającej się sytuacji na obszarach wiejskich, np. prowadzone są kursy doszkalające, kursy na prawo jazdy, kursy przedsiębiorczości, zajęcia dla dzieci i młodzieży z psychologiem, pedagogiem, logopedą; koła zainteresowań w szkołach, rajdy rowerowe, zajęcia plastyczne i muzyczne, zajęcia aerobiku dla wszystkich chętnych, kurs tańca dla dzieci i seniorów, bezpłatne usługi prawnicze.

III. PRZYGOTOWANIE PRZEZ NGO W RAMACH ZADAŃ STATUTOWYCH KURSÓW I SZKOLEŃ DLA OSÓB SZUKAJĄCYCH PRACY

- Dla kobiet m.in. – kurs praktycznej obsługi komputera, dobrego wizerunku, szkolenie poświęcone aktywnym metodom poszukiwania pracy.
- Dla mężczyzn – specjalistyczny kurs na kierowcę wózka jezdniowego, podstawowy kurs spawania, kurs komputerowego magazynowania.
- Dla młodzieży – staże zagraniczne połączone z nauką języków.
- Dla hobbystów – spotkania tematyczne, dzielenie się zainteresowaniami, doświadczeniami, przyjemne spędzenie czasu.

Działania samorządu i organizacji pozarządowych aktywizują mieszkańców do inicjowania wspólnych działań. Wspólna praca uaktywnia wolontariuszy, którzy mogą wykorzystać posiadane umiejętności. Ważne, by powstawały nowe stowarzyszenia, ponieważ mieszkańcy potrzebują czegoś więcej niż rutyny, potrzebują czegoś, co nada głębszy sens ich życiu.

PRZYKŁAD 2

Gmina Raków, powiat kielecki ziemski, województwo świętokrzyskie

Inicjatywa: Zorganizowanie pikniku rodzinnego nad Zalewem Chańcza „Rakiem do przodu!”

jednoczącego we wspólnym działaniu wszystkie organizacje i mieszkańców

Wspólne przygotowanie imprezy wzmocni kapitał społeczny gminy, który jest znaczny, ale rozproszony. Konieczne jest zbudowanie zasad współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi, grupami inicjatywnymi i samorządem. Każda z organizacji prowadzi w sposób bardziej lub mniej zaangażowany działalność realizującą cele statutowe, lecz niewiele z nich współdziała i nie wspierają się. Brakuje wspólnych inicjatyw dla ogółu mieszkańców – jedne są dla dzieci, w tym niepełnosprawnych, drugie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, jeszcze inne koncentrują się wokół historii i promocji turystycznej regionu. Każde z tych działań jest potrzebne, ale nie ma współdziałania, raczej panuje niezdrowa konkurencja. Praca NGO i ich wzajemne relacje mogłyby się zmienić z rywalizacji we współdziałanie. Przewodnym hasłem takiej inicjatywy byłoby „Działajmy razem, rywalizujemy nie ze sobą, ale z innymi!”

Zadania dla samorządu:

- promocja wydarzenia;
- zamieszczanie informacji o imprezie na stronie www.rakow.pl oraz w prasie lokalnej – „Rakowskie Aktualności Kwartalne”.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- Centrum Kultury Fizycznej i Rozwoju Lokalnego w Rakowie (inicjator wydarzenia): zorganizowanie spotkania informacyjnego, koordynacja prac NGO, obsługa konferansjerska, przygotowanie plakatów i zaproszeń na imprezę;
- Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Rakowskiej: pokaz dla dzieci niepełnosprawnych (dogoterapia), zabawy z dziećmi (gry terenowe, ćwiczenia ruchowe), pokaz ćwiczeń nordic walking, warsztaty florystyczne; zabawa terenowa związana z zabytkami poariańskimi „Odkrywamy dawny Raków”;
- Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Źródło”: przedstawienie historii arian poprzez inscenizację teatralną, przygotowanie wioski sportowej do uprawiania kilku dyscyplin: piłki nożnej, łyżnictwa, szachów, warcabów, badmintona;
- Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Madej” – pokaz walk zapaśniczych i sumo;
- Chór Kościelny „Chorał” – koncert dawnych pieśni arian;
- Stowarzyszenie „Dolina Piastowska Wrębow” – pokaz walk rycerskich;
- Stowarzyszenie Agroturystyczne „Dolina Czarnej”: organizacja „wioski produktu lokalnego”, warsztaty artystyczne, pokazy rękodzieła ludowego, promocja szlaków rowerowych – wypożyczalnia rowerów z przewodnikiem, konkurs wędkarski;
- Koła Gospodyń Wiejskich – promocja produktów regionalnych: dzionie, gęś rakowska, degustacja potraw regionalnych, pokazy hafciarstwa, wikliniarstwa, garncarstwa, rzeźby artystycznej;

- Ochotnicza Straż Pożarna – przygotowanie terenu, zawody sportowych drużyn pożarniczych, pokaz ratownictwa wodnego, przygotowanie pożegnalnego ogniska;
- Gminna Biblioteka Publiczna – „Czytanie poezji na piasku i w lasku”, czyli rodzinne spotkania z poezją i literaturą piękną, czytanie z podziałem na role przez osoby z gminy;
- świetlice – konkurs rodzinny „Budowanie zamków na piasku”;
- Parafialne Koło Caritas: kącik sakralny, promocja sanktuarium i zabytków sakralnych z terenu gminy.

PRZYKŁAD 3

Miasto i gmina Żary, powiat żarski, województwo lubuskie

Inicjatywa: Przygotowanie w ramach Dni Ziemi Żarskiej imprezy kulturalno-sportowej zwiększającej aktywność społeczności lokalnej i promującej miasto

Zadania dla samorządu:

- finansowanie imprezy;
- zebrania organizacyjne urzędników zajmujących się oświatą z udziałem wydziału infrastruktury technicznej i promocji, policji, straży pożarnej, straży miejskiej, lokalnych mediów, organizacji pozarządowych, klubów sportowych, dyrektorów szkół i placówek oświatowych – zaproszenie do współpracy, zbadanie ich potencjału, poznanie pomysłów, planów oraz potrzebnych środków;
- zebranie pomysłów i przygotowanie planu trzydniowej imprezy Dni Ziemi Żarskiej;
- przygotowanie koncertów lokalnych zespołów muzycznych;
- objęcie przez burmistrza patronatu nad imprezą.

Zadanie dla organizacji pozarządowych:

- pomoc w przygotowaniu i realizacji imprezy: Bractwo Motocyklowe „Orzeł”, Towarzystwo Upiększania Miasta, PCK, zespoły Uniwersytetu Trzeciego Wieku – Żaranie, Canto, Katolickie Stowarzyszenie Civitas Cristiana, Parafialny Zespół Caritas, Stowarzyszenie Amatorskiej Piłki Nożnej „Mundial”, UKS Chromik, UKS Szaki Club, Rejonowy Sztab Ratownictwa Społecznej Krajowej Sieci Ratunkowej w Żarach, Oddział PTTK w Żarach, Hufiec ZHP Żary oraz wszystkie inne chętne organizacje.

Plan działań:

- przygotowanie turnieju piłki nożnej i plażowej oraz mistrzostw Ziemi Żarskiej w siłowaniu się na rękę;
- organizacja spaceru po „Zielonym Lesie”, biegu na orientację oraz kursu nordic walking;
- sprzedaż żarskiej grochówki – dochód przeznaczony na wakacje dla dzieci z ubogich rodzin.

Impreza przyciągnie wszystkich mieszkańców Żar, zainicjuje bliższą współpracę samorządu z NGO.

HISTORIA

projekty wykorzystujące tematy historyczne

PRZYKŁAD 1

Gmina Wiślica, powiat buski, województwo świętokrzyskie

Inicjatywa: Cykliczna impreza Dni Wiślicy – co roku z innym tematem historycznym

Wybór tematów historycznych to odpowiedź na ogromne zainteresowanie mieszkańców czasami królów i rycerstwa.

Zadania dla samorządu:

- organizacja imprezy i nadzór nad nią;
- obsługa imprezy, załatwienie formalności.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- ścisła współpraca z samorządem w zakresie organizacji i nadzoru nad imprezą – Stowarzyszenie Wiśliczanie, Koła Gospodyń Wiejskich, OSP;
- przygotowanie i zapewnienie oprawy artystycznej.

Plan działań:

- etap „Poznaj swoją okolicę” – prace uczniów w dowolnej formie artystycznej opowiadające o miejscu zamieszkania, zabytkach, legendach związanych z powstaniem miejscowości; najlepsze prace wystawione będą w Muzeum Regionalnym w Wiślicy;
- ogólna impreza „Poznaj swoje okolice” – prezentacja dwudziestu miejscowości, w tym zabytków, koncert zespołu Wiśliczanie, występy uczniów (wiersze, kabaret), degustacja potraw regionalnych, zabawa taneczna;
- przedstawienie i omówienie wybranego tematu historycznego z udziałem mieszkańców, samorządu lokalnego, organizacji pozarządowych;
- wydanie komiksu „Jak powstała nasza gmina i skąd się tu wzięliśmy” z opowieścią o nazwie miejscowości, wyjaśnieniem, dlaczego na mieszkańców mówią „żółte piętki”.

Inicjatywa włączająca w działania mieszkańców, samorząd i organizacje pozarządowe. Szansa na rozwój współpracy władz lokalnych i NGO.

PRZYKŁAD 2

Gmina Piecki, powiat mrągowski, województwo warmińsko-mazurskie

Inicjatywa: Zorganizowanie przez samorząd i NGO święta „Sobótki pieckowskie”

W Pieckach brakuje imprez promujących gminę. Sobótka, czyli Święto Ognia i Wody to wiosenna ludyczna zabawa nawiązująca do tradycji dorocznego święta obchodzonego w wieczór poprzedzający dzień św. Jana

(24 czerwca). Jedno z najważniejszych i najstarszych świąt cyklu rocznego, ale dziś nie jest już obchodzone w województwie warmińsko-mazurskim.

Główny cel – odtworzenie tradycyjnych sobótek oraz wierzeń i tradycji ludowych w gminie, której położenie wśród jezior i rzek, bogactwo przyrody, wierzenia umożliwiają przywrócenie dawnych tradycji oraz przygotowanie atrakcji dla turystów.

Założenie: zachowanie najdrobniejszych szczegółów obrzędu poprzez odwołanie się do wiedzy etnografów i historyków.

Impreza jest innowacyjna, wzorcowa, jedyna w swoim rodzaju, a jednocześnie chodzi o zachowanie dawnych obyczajów, m.in. żywego rozpalania ognia, czyli tarcia drewna – dziewczyna, która tak rozpali ogień, otrzyma nagrodę. Przewidziany jest także konkurs dla par – poszukiwanie kwiatu paproci i skarbów.

Zadanie dla samorządu:

→ organizacja imprezy – Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Zadanie dla organizacji pozarządowych:

→ organizacja imprezy – Stowarzyszenie Edukacji Ekologicznej i Kulturalnej (SEEkK).

Sobótki zgromadzą mieszkańców, w tym urzędników. Przy ognisku odbędą się występy: śpiewy ludowe, stare pieśni, dowcipy, zagadki – przegląd dorobku artystycznego wsi. Planowana jest promocja działań, m.in. nagranie relacji w telewizji internetowej ITV Mrągowo i opisanie imprezy w lokalnych mediach. Impreza nie może być komercyjna ani instytucjonalna, bo to wyklucza spontaniczność czy improwizację.

Sobótki wypromują województwo, a szczególnie gminę Piecki, przywrócą rangę tradycji, włączą do działań samorząd, NGO, mieszkańców.

PRZYKŁAD 3

Gmina Orneta, powiat lidzbarski, województwo warmińsko-mazurskie

Inicjatywa: Orneta – Smocze Miasto. Wykorzystanie legendy o smoku orneckim w promocji miasta i aktywizacji zawodowej mieszkańców

Zadania dla samorządu:

- czynności przygotowujące powstanie Smoczego Parku Rozrywki, np. wstępnego studium lokalizacyjnego – Miejski Referat Edukacji, Kultury, Turystyki, Promocji i Sportu przy współpracy z urzędem pracy;
- przygotowanie nowych bądź rozwinięcie istniejących produktów turystycznych Ornety – Spotkań Miast Smoczych oraz Związku Miast Smoczych;
- znalezienie źródeł finansowania z funduszy polskich i europejskich.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- wyrób pamiątek w grupach prowadzonych dla osób starszych i niepełnosprawnych;
- szukanie źródeł finansowania;
- promocja produktów lokalnych.

Plan działań:

- prezentacja pomników (instalacji) smoków;
- uliczna galeria smoków;
- uruchomienie punktów widokowych – wieża kościoła św. Jana oraz wieża ratusza;
- festyny, jarmarki, widowiska plenerowe;
- imprezy sportowe;
- „smoczy” przemysł pamiątek i wyrobów kulinarnych;
- „smocze” restauracje i hotele;
- Smoczy Park Rozrywki – obiekt turystyczny wzbogacający walory miasta, jedyny taki w regionie, szybko mógłby stać się znaną atrakcją.

Planowana inicjatywa m.in. zaktywizuje zawodowo mieszkańców miasta i gminy, ożywi rynek pracy w Orneć; włączy w działania NGO – głównie organizacje dla osób niepełnosprawnych oraz starszych – wykreuje lokalne produkty. Do starań o środki samorząd włączy organizacje pozarządowe i biznes. Działania można podjąć przy wykorzystaniu środków polskich i zagranicznych.

Obsługa Smoczego Parku oznacza utworzenie nowych miejsc pracy, rozwój infrastruktury miasta, np. nowe parkingi przyjmujące gości, oraz współpracę z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami inwestującymi w Orneć.

PRZYKŁAD 4

Gmina Pszczew, powiat międzyrzecki, województwo lubuskie

Inicjatywa: Festyn rodzinny przybliżający sprawę rekonstrukcji grodu na Półwyspie Katarzyny – wzbogacenie oferty turystycznej i promocja regionu

Badania archeologiczne pokazały, że gród na półwyspie należy do najlepiej zachowanych tego typu budowli w zachodniej Polsce. Władze samorządowe mają w planach rekonstrukcję grodu i warto, by przekonały do pomysłu mieszkańców.

Zadania dla samorządu:

- finansowanie festynu;
- przygotowanie festynu rodzinnego;
- przygotowanie spotkania organizacyjnego z udziałem przedstawicieli Towarzystwa Przyjaciół Pszczewa, Stowarzyszenia Lokalna Grupa Rybacka Obra – Warta, Pszczewskiego Stowarzyszenia Turystycznego, Gminnego Klubu Piłkarskiego Pszczew, Koła PZW Pszczew, OSP, Stowarzyszenia MiUT – przedstawienie pomysłu, ustalenie programu;
- koordynacja przygotowań i działań;
- rozplanowanie wydarzeń towarzyszących festynowi;
- przygotowanie techniczne – scena, namioty lub imitacje chat jako miejsce prezentacji historycznych, gastronomii itd.;
- zagwarantowanie prezentacji sołectw.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- pomoc w przygotowaniu festynu;
- przygotowanie tła historycznego i oprawy artystycznej;
- zapewnienie łodzi;
- przygotowanie poczęstunku;
- promocja produktów lokalnych (miód, sery, masło, konfitury – stoisko do degustacji) oraz np. wypiek pier-
ników – katarzynek;
- prezentacja turystyczna gminy;
- przygotowanie i przeprowadzenie zawodów wędkarskich;
- zorganizowanie warsztatów archeologicznych;
- warsztaty nauki gry na bębnach.

Przedstawione wydarzenia to tylko propozycje. Na spotkaniu organizatorów wypracowano by szczegółowy harmonogram imprezy, wyłoniono osoby odpowiedzialne za konkretne przygotowania i działania, opracowano budżet projektu.

PRZYKŁAD 5

Gmina Dominowo, powiat średzki, województwo wielkopolskie
Projekt: Od przeszłości do przyszłości – promocja walorów Giecza

Inicjatywa wykorzystująca bogactwo gminy, jakim jest historia. Giecz – według najnowszych badań archeologicznych – to kolebka państwowości polskiej i miejsce, gdzie Polacy przyjmowali chrześcijaństwo. Może być wizytówką regionu, ważnym elementem promocji.

Projekt realizować mogą: samorząd, parafie rzymskokatolickie, stowarzyszenia i fundacje z powiatu średzkiego, zakłady pracy z gminy Dominowo.

Plan działań:

- dni otwarte w muzeum połączone z prezentacjami dostosowanymi do wieku uczestników zajęć;
- rajdy rodzinne, szkolne, zakładowe itp.;
- spotkania z przedstawicielami NGO, przedsiębiorcami – zacieśnienie współpracy między samorządem i organizacjami pozarządowymi, otwarcie samorządu na nowe, ciekawe propozycje i pomysły;
- sesje popularnonaukowe prowadzone przez ekspertów, np. pracowników Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Urzędu Ochrony Zabytków, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, archeologów;
- reaktywacja Stowarzyszenia Ziemi Średzkiej;
- powołanie Fundacji „Perła Wielkopolski” – społeczność lokalna, przedstawiciele Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, samorząd gminny, przedstawiciele powiatu średzkiego;
- utworzenie szkolnych klubów naukowych, historycznych – promocja gminy.

Realizacja projektu uaktywni społeczność lokalną, szkoły, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, a nawet byłych mieszkańców gminy. Udział w projekcie wpłynie na rozwój inicjatyw lokalnych, w tym projektów mieszkańców, umożliwi poznanie walorów historycznych Giecza, wskaże możliwości inwestycyjne gminy, w której brakuje bazy gastronomicznej, noclegowej, ośrodków sportu i rekreacji.

Inwestowanie nawet dużych pieniędzy nie wystarczy, jeśli nie rozbudzi się w mieszkańcach poczucia dumy z przynależności do wyjątkowej społeczności. Projekt ma szansę zainteresować mieszkańców, co pozwoli we współpracy z organizacjami pozarządowymi i samorządem wykorzystać istniejący potencjał.

PRZYKŁAD 6

Gmina Nowy Tomyśl, powiat nowotomyski, województwo wielkopolskie

Projekt: Poznając przeszłość, poznamy się wzajemnie

Krajobraz przyrodniczo-architektoniczny gminy ukształtowało osadnictwo olęderskie, a ślady tej kolonizacji widać m.in. we wsi Grubsko i Jastrzębsko Stare. Choć miejscowości są małe, to mieszkańcy obu wsi prawie się nie znają. Projekt ma zwiększyć świadomość historyczną mieszkańców i zintegrować ich dzięki włączeniu się do działań rad sołeckich, parafii rzymskokatolickiej w Jastrzębsku Starym, szkoły podstawowej w Jastrzębsku Starym, Stowarzyszenia Gospodarstw Agroturystycznych Powiatu Nowotomyskiego, Stowarzyszenia na rzecz Ochrony Budownictwa Regionalnego Wsi i Miasteczek, filii Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej, lokalnych firm oraz samorządu gminy, głównie wydziału rozwoju i promocji.

Zadanie dla samorządu:

→ pomoc w organizacji imprezy – druk plakatów, zaproszeń, udostępnienie sprzętu nagłaśniającego.

Zadania dla społeczności i organizacji pozarządowych:

- realizacja imprezy koordynowana przez sołtysów;
- włączenie do działań szkoły i parafii;
- zapewnienie nagród w konkursach – pozyskanie przedsiębiorców fundujących nagrody;
- wypromowanie przez NGO lokalnego produktu turystycznego przy okazji imprezy .

Plan działań:

- impreza plenerowa – nawiązanie do tradycji, obyczajów i kulinariów założycieli osad, dawnych mieszkańców, wykorzystanie informacji uzyskanych od mieszkańców wsi, z książek i źródeł historycznych;
- pokaz mody „olędra” z Grubsko i Jastrzębska Starego;
- konkurs kulinarny na potrawę regionalną oraz degustacja dań podczas wspólnej biesiady;
- drużynowe mistrzostwa mężczyzn w budowaniu z drewna, np. płotu, szałas;
- rozstrzygnięcie konkursu fotograficznego na zdjęcie pokazujące najciekawszy detal architektoniczny miejscowych drewnianych budynków;
- przegląd autorskich przyśpiewek wiejskich lub gawęd i lokalnych legend;
- podchody dla dzieci;
- slalom z przeszkodami;
- zabawa taneczna;
- wydanie publikacji zawierającej zdjęcia, teksty gawęd i przyśpiewek, przepisy kulinarne z imprezy.

Realizacja projektu – dzięki planowanej współpracy samorządu lokalnego, mieszkańców wsi i przedstawicieli organizacji pozarządowych – ma szansę zintegrować środowisko lokalne, przynieść korzyści materialne, ale pod warunkiem, że działania prowadzone będą konsekwentnie, wspólnie i w zgodzie.

Wokół stworzonego produktu można budować kolejne, co wpłynie na integrację społeczną, aktywizację mieszkańców, pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości.

Mieszkańcy, korzystając z pomocy Wielkopolskiej Organizacji Turystycznej, mogą wyznaczyć i oznakować szlaki turystyczne piesze i rowerowe, rozpocząć działalność gospodarczą o kierunku agroturystycznym, udostępnić zwiedzającym własne gospodarstwa, promować ofertę pod wspólnym szyldem.

PRZYKŁAD 7

Gmina Brzeźnica, powiat żagański, województwo lubuskie

Inicjatywa: Zebranie materiałów dotyczących Brzeźnicy i jej mieszkańców w latach 1945–2011 w związku z jubileuszem 800-lecia miejscowości

Celem inicjatywy jest zainteresowanie młodego pokolenia przeszłością małej ojczyzny, zebranie i zabezpieczenie dokumentów, zdjęć, przekazów ustnych, dokumentacji fotograficznej współczesnej Brzeźnicy, przeprowadzenie wywiadów z władzami lokalnymi na temat wizji rozwoju miejscowości, wydanie książki oraz przygotowanie materiałów na stronę internetową.

Zadania dla samorządu:

- przygotowanie informacji o projekcie;
- wsparcie merytoryczne, zamieszczenie informacji na stronie urzędu gminy.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- przeprowadzenie warsztatów dziennikarskich;
- pomoc przy opracowaniu dokumentów.

Zadania dla społeczności lokalnej:

- wspólne działania uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum oraz seniorów Brzeźnicy na rzecz poznawania historii i tradycji własnego regionu;
- młodzież – dotarcie do seniorów i przeprowadzenie wywiadów na temat pionierskich lat w Brzeźnicy, wypożyczenie unikatowych dokumentów do wykonania odbitek;
- szkoła – zebranie informacji, dokumentów i innych materiałów.

Plan działań:

- warsztaty dziennikarskie przygotowujące młodych ludzi do przeprowadzenia wywiadów;
- wyjazd do studia radiowego Radia Zachód w Zielonej Górze – poznanie zasad robienia wywiadów;
- warsztaty fotograficzne – wykonanie kopii istniejących dokumentów oraz zdjęć, dokumentacja fotograficzna współczesnej Brzeźnicy;
- „Wieczór wspomnień” w bibliotece;
- konkurs plastyczny dla najmłodszych „Brzeźnica dziś”;
- doroczny festyn „W maju na pasionku” – nagrody dla zwycięzców konkursu plastycznego i fotograficznego, prezentacja projektu publikacji;
- spotkanie seniorów i młodych dziennikarzy z najstarszymi mieszkańcami.

Realizacja projektu zwiększy zainteresowanie młodego pokolenia wspólną tożsamością i współdziałaniem z seniorami, by udokumentować przeszłość. To silny element integrujący społeczność lokalną.

PROBLEM

Projekty rozwiązujące jeden ważny dla społeczności problem

PRZYKŁAD 1

Gmina Purda, powiat olsztyński, województwo warmińsko-mazurskie

Inicjatywa: Gminny konkurs na najpiękniejszą wieś, w który zaangażowaliby się mieszkańcy, organizacje pozarządowe i samorząd

Zadania dla samorządu:

- wyłonienie organizacji pozarządowej koordynującej akcję;
- finansowanie imprezy;
- wsparcie merytoryczne;
- patronat wójta nad imprezą;
- powołanie komisji konkursowej, w skład której wchodziłoby pracownicy urzędu oraz członkowie NGO wybranej do realizacji projektu;
- promocja konkursu wśród mieszkańców;
- zebrania wiejskie, podczas których sołtysi zachęcaliby nie tylko do uporządkowania najbliższego otoczenia (np. podwórka), lecz także zaangażowania się w sprzątanie i upiększanie miejsc ogólnodostępnych: przystanków autobusowych, placów zabaw, parków itp.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- koordynacja akcji;
- zebranie zgłoszeń do konkursu, opracowanie regulaminu oraz harmonogramu działań.

Zadanie dla samorządu i organizacji pozarządowych:

- przygotowanie i poprowadzenie uroczystego festynu po zakończeniu konkursu.

Społecznym efektem konkursu będzie integracja mieszkańców. Konkursowi na najpiękniejszą wieś towarzyszyłby konkurs na przodownika pracy, który przewidywałby atrakcyjną nagrodę dla osoby wyjątkowo zaangażowanej w pracę nad poprawą estetyki miejscowości. Kandydaturę zgłaszałby sołtys po zasięgnięciu opinii rady sołeckiej. Zwycięska wieś zostałaby nagrodzona.

PRZYKŁAD 2

Miasto i gmina Młynary, powiat elbląski, województwo warmińsko-mazurskie

Inicjatywa: Budowa placu zabaw dla dzieci

Budowa to inicjatywa mieszkańców wspierana przez Stowarzyszenie na rzecz Dzieci i Młodzieży Gminy Młynary.

W gminie nie ma ogólnodostępnego placu zabaw, parku ani innego miejsca, w którym dzieci mogłyby się spotykać i bawić. Plac zabaw proponowany przez mieszkańców jest bezpieczny i kolorowy. Rodzice są gotowi częściowo sfinansować inwestycję, aktywnie uczestniczą w działaniach prowadzących do jej realizacji, zbierają pieniądze na zakup sprzętu i urządzeń.

Zadania dla samorządu:

- częściowe finansowanie inwestycji – zakup sprzętu;
- wyznaczenie terenu pod budowę.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- częściowe finansowanie inwestycji;
- pozyskanie sponsorów, którzy ufundują część sprzętu sportowo-rekreacyjnego i jego montaż, a także budowę ogrodzenia.

Budowa placu zabaw jednoczy społeczność lokalną, ponieważ jest kwestią ważną dla wszystkich. To przykład na to, że wybór nośnego tematu pozwala wyzwolić inicjatywę.

PRZYKŁAD 3

Miasto Będzin, powiat będziński, województwo śląskie

Inicjatywa: Uruchomienie sieci klubów seniora we wszystkich dzielnicach miasta, z naciskiem na dzielnicę Grodziec – zwiększenie aktywności społeczności lokalnej

W gminie Będzin osoby powyżej 60. roku życia wymagające aktywizacji i specjalistycznej pomocy stanowią większą część mieszkańców. Nie ma dla nich placówek stacjonarnych – domów spokojnej starości. Kluby seniora, które mają powstać w ramach projektu, pełniłyby rolę ośrodków wsparcia. Ważnym partnerem projektu byłyby rodziny i bliscy osób korzystających z klubów.

Zadania dla samorządu:

- organizacja spotkania z udziałem podmiotów, które mogłyby włączyć się do przedsięwzięcia, szczególnie organizacji pozarządowych;
- finansowanie działalności klubów;
- udostępnienie na preferencyjnych warunkach lokali dla klubów (tam, gdzie ich nie ma) i zaadaptowanie pomieszczeń;
- podpisanie umów z wybranymi podmiotami na prowadzenie klubów – uregulowanie wzajemnych zobowiązań;
- promocja klubów na festynach, stronach internetowych miasta, w lokalnych mediach, na konferencji prasowej, plakatach i ulotkach;
- zapewnienie poczęstunku i bezpieczeństwa podczas festynów.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- prowadzenie dzielnicowych klubów seniora w siedzibach organizacji zaadaptowanych do potrzeb inicjatywy (w parafiach były salki katechetyczne, w pomieszczeniach wspólnot mieszkaniowych, placówek oświatowych);

- przygotowanie harmonogramu pracy i określenie specyfiki działalności klubu zgodnie ze wspólnym interesem społecznym – realizacja potrzeb społeczności konkretnej dzielnicy;
- opracowanie projektu plakatu oraz ulotek informujących o otwarciu klubu seniora;
- dystrybucja ulotek i plakatów w dzielnicach;
- przygotowanie programu artystycznego – prezentacja dorobku lokalnych artystów i zespołów;
- zorganizowanie gier i zabaw dla uczestników festynu.

Plan działań:

- cykliczne spotkania organizowane zgodnie z oczekiwaniami klubowiczów – rozwijanie pasji, poznawanie nowych osób, aktywne zagospodarowanie czasu wolnego, warsztaty tematyczne (plastyczne, informatyczne, krawieckie, regionalne kulinarne, kółko filmowe i teatralne, prelekcje promujące dbałość o zdrowie, zajęcia ruchowe, w tym nordic walking);
- aktywne włączenie się klubowiczów w życie lokalnych społeczności – praca na rzecz szkoły (naprawy, pogadanki, współorganizacja imprez), zagospodarowanie terenów zielonych w dzielnicy (sadzenie kwiatów, prace porządkowe).

Realizacja projektu zaktywizuje osoby w wieku dojrzałym, zniweluje poczucie osamotnienia, pozwoli nawiązać nowe kontakty i zdobyć nowe umiejętności, pozyska spośród klubowiczów wolontariuszy zaangażowanych w działalność organizacji pozarządowych, zintegruje lokalne środowisko dzielnicy, spowoduje wzrost tolerancji społecznej wobec osób starszych.

SPOŁECZNOŚĆ LOKALNA

Projekty zwiększające aktywność społeczności lokalnej

PRZYKŁAD 1

Gmina Nowe Miasto Lubawskie, powiat nowomiejski, województwo warmińsko-mazurskie
 Inicjatywa: Dożynki gminne – zwiększenie aktywności społeczności lokalnej

Święto na stałe wpisane do kalendarza imprez gminnych, ale angażujące niewiele osób. Proponowane działania mają włączyć do organizacji imprezy jak najwięcej przedstawicieli samorządu lokalnego, organizacji pozarządowych i mieszkańców.

Celem jest wzmocnienie identyfikacji mieszkańców z miejscem i zainteresowanie kulturą, historią, zwyczajami, budowa lokalnych więzi.

Plan działań:

- konkurs literacki „Co nam zostało z tamtych lat” dla uczniów ostatnich klas szkoły podstawowej i gimnazjum oraz dorosłych mieszkańców gminy;
- przybliżenie historii, kultury, zwyczajów i tradycji związanych z pracami żniwnymi i dożynkami (urząd gminy oraz Gminne Centrum Kultury we współpracy z Gminnym Zespołem Oświaty i szkołami);
- cykl zajęć „Raz na ludowo” (Gminna Biblioteka Publiczna z filiami oraz Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej);

- konkurs „Eko – tradycyjne zapachy i smaki ziemi nowomiejskiej” prowadzony przez pracowników kółek rolniczych oraz Koła Gospodyń Wiejskich – gmina udostępni nieodpłatnie odpowiednio wyposażone świetlice wiejskie;
- Szkoła Tradycji – prowadzone przez Koła Gospodyń Wiejskich zajęcia związane z obrzędami dziękczynienia za plony, zajęcia edukacyjno-warsztatowe dla dzieci „Od ziarenka do bochenka”.

PRZYKŁAD 2

Gmina Świąciechowa, powiat leszczyński, województwo wielkopolskie

Inicjatywa: Działania budujące wspólnotę wymieniającą się dobrami i odnoszącą się do wspólnych symboli i wartości – cech charakteryzujących dobrze pojętą społeczność lokalną

Mieszkańcom potrzebni są liderzy w sektorze publicznym i w organizacjach pozarządowych, którzy potrafiliby wziąć odpowiedzialność za realizację nowych inicjatyw, przełamać brak zaufania, pokazać dobre praktyki współpracy.

W gminie oprócz klubów sportowych, OSP i nieformalnie działających Kół Gospodyń Wiejskich nie ma innych NGO. Dotychczasowe formy współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi mają charakter przede wszystkim finansowy – powierzanie i wspieranie realizacji zadań publicznych w formie otwartego konkursu ofert. Kuleją pozafinansowe formy współpracy. Brakuje wspólnego organizowania szkoleń, serwisu internetowego, tworzenia i udziału w pracach zespołów inicjatywno-doradczych, udziału w projektach partnerskich.

Proponowane zmiany:

- ankieta wśród mieszkańców poszczególnych miejscowości gminy na temat problemów w zakresie tworzenia wspólnych inicjatyw, własnej aktywności i możliwości realizacji;
- ocena współpracy istniejących organizacji w podejmowaniu określonych zadań, np. organizowania lokalnych imprez – pozwoli wyłonić miejscowość wzorową – przykład dobrej współpracy dla pozostałych;
- zorganizowanie spotkań i konferencji prowadzonych przez liderów organizacji i władze miejscowości dla osób aktywnie działających w pozostałych miejscowościach, z udziałem sołtysów, przedstawicieli organizacji, władz gminy, zainteresowanych tematem – umocnienie istniejących form współpracy, a w przyszłości ich poszerzenie.

Zadania dla samorządu:

- udostępnianie sali konferencyjnej na potrzeby szkoleniowe;
- pomoc w kwestiach prawnych związanych z pozyskiwaniem środków na dodatkowe, bardziej zaawansowane szkolenia oraz na organizację przedsięwzięć lokalnych z funduszy strukturalnych (Program „Kapitał Ludzki”, Program „Leader. Małe projekty” wspierany przez LGD „Kraina Lasów i Jezior” i inne).

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- aktywne uczestnictwo w konferencjach;
- wymiana doświadczeń z pozostałymi uczestnikami, a także wspólne inicjowanie nowych przedsięwzięć z wykorzystaniem wiedzy zdobytej na konferencjach i dodatkowych szkoleniach;
- zgłaszanie wątpliwości dotyczących pozyskiwania środków zewnętrznych, np. środków z funduszy strukturalnych, pracownikom urzędu gminy, dzięki czemu uzyskiwaliby oni niezwłocznie odpowiedzi.

PRZYKŁAD 3

Gmina Pysznicza, powiat stalowowolski, województwo podkarpackie

Inicjatywa: Gminna akcja „Rowerowa integracja” – sposób na poznawanie okolicy i współdziałanie

Zadania dla samorządu:

- ogłoszenie akcji;
- zaproszenie do udziału mieszkańców gminy poprzez lokalne organizacje pozarządowe, szkoły i lokalne media;
- stworzenie zespołu projektowego z udziałem NGO – określenie zadań, które zespół będzie realizować w ramach tego przedsięwzięcia, w tym wspólne wytyczenie tras wycieczek rowerowych na terenie gminy;
- przygotowanie i wydrukowanie map z trasami.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- zachęcanie do uczestnictwa w wycieczkach osób pełniących funkcje publiczne – członków władz samorządowych, lekarzy, policjantów, strażaków, piłkarzy, księży, biznesmenów;
- podsumowanie akcji – duża impreza plenerowa promująca zdrowy styl życia z udziałem NGO propagujących badania profilaktyczne (możliwość honorowego krwiodawstwa) i finansowe wsparcie organizacji działających na rzecz profilaktyki zdrowotnej.

Akcja pomoże zintegrować władze lokalne z mieszkańcami.

PRZYKŁAD 4

Gmina Wadowice, powiat wadowicki, województwo małopolskie

Inicjatywa: Gminny kiermasz twórczości i rękodzieła ludowego

Zorganizowanie takiej imprezy wydaje się najbardziej odpowiednią formą aktywizacji środowiska twórców i rzemieślników lokalnych, jego integracji i wymiany doświadczeń.

Zadania dla samorządu:

- koordynacja przygotowań i realizacji imprezy;
- spotkanie informacyjne;
- współpraca z radnymi, sołtysami i lokalnymi liderami;
- organizacja występu Kapeli Ludowej „Wadowiaczy”;
- zaproszenie mediów lokalnych;
- zapewnienie patronatu medialnego przez portal internetowy hej.mielec;
- przygotowanie i sfinansowanie ulotek i plakatów;
- zagwarantowanie wywozu śmieci.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- zapewnienie udziału stowarzyszeń, grup nieformalnych, twórców ludowych: Stowarzyszenia Kobiet w Wadowicach Dolnych „Jutrzenka”, Stowarzyszenia Rozwoju „Piątkowczanka” w Piątkowcu, Stowarzyszenia „Kawęczyn Łączy Pokolenia” w Kawęczynie, Stowarzyszenia „Nasze Wadowice” w Przebendowie, Kół Gospodyń Wiejskich;

- przygotowanie i zaprezentowanie (w tym możliwość sprzedaży) samodzielnie wykonanych produktów twórczości ludowej, także wyrobów kulinarnych;
- przygotowanie stoisk, dostawa i transport na miejsce kiermaszu (OSP);
- dekoracja miejsca (OSP);
- informowanie o kiermaszu.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Projekty wzmacniające organizacje pozarządowe

PRZYKŁAD 1

Gmina Jarocin, powiat jarociński, województwo wielkopolskie

Inicjatywa zrealizowana: Festiwal stowarzyszeń „Mamy talent” – prezentacja dorobku blisko 40 organizacji pozarządowych

Program festiwalu proponował wiele atrakcji dla dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców, m.in.: występy wokalne, taneczne, muzyczne, przedstawienia teatralne, scenki folklorystyczne, miasteczka sportowe, wystawę prac plastycznych i trofeów klubów sportowych, wystawę koronek zwanych frywolitkami, zawody wędkarskie, kiermasze książek i prac wykonanych przez podopiecznych warsztatów terapii zajęciowej, plac zabaw lub malowanie twarzy w bajkowym stoisku prowadzonym przez jedno ze stowarzyszeń.

W Jarocinie działa wiele stowarzyszeń, ale mało kto wie, czym konkretnie się zajmują. Podczas festiwalu mieszkańcy poznali ich działalność. Po imprezie stowarzyszenia zauważyły wzrost zainteresowania prowadzonymi przez siebie warsztatami kulturalnymi i sekcjami sportowymi.

Zadania dla samorządu:

- sfinansowanie kosztów organizacji i promocji imprezy, upominków dla biorących udział w konkurencjach sportowych, materiałów plastycznych na warsztaty, galerii prac plastycznych i trofeów sportowych, napojów i ciepłego posiłku dla organizatorów;
- koordynacja i promocja imprezy;
- kiermasz regionalistów i warsztaty plastyczne dla dzieci – biblioteka;
- zwiedzanie pałacu Radolińskich – muzeum;
- techniczna strona przedsięwzięcia (namioty, scena, nagłośnienie) – ośrodek kultury.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- współpraca z urzędem gminy przy organizacji imprezy;
- prezentacja osiągnięć NGO zajmujących się kulturą;
- prezentacja, promocja i realizacja programów wszystkich NGO.

Współdziałanie publicznych instytucji z organizacjami pozarządowymi przy realizacji festiwalu może być początkiem przyszłej stałej współpracy podczas przygotowania innych imprez albo utrwali istniejącą współpracę.

PRZYKŁAD 2

Miasto Gliwice, województwo śląskie

Inicjatywa: „Jeden pomysł, trzy sektory, wspólna korzyść”

Gliwice to miasto, w którym społeczność lokalna jest niechętna działaniom społecznym, co wynika z niskiej samooceny mieszkańców, braku wiary w sukces u części osób, słabej znajomości prawa, niewielkiej promocji dobrych wzorców działań lokalnych i dobrych praktyk z zewnątrz, braku liderów.

Celem projektu jest przygotowanie lokalnych liderów do realizacji inicjatyw w społecznościach, w których będą działać.

Zadania dla samorządu:

- ogłoszenie otwartego konkursu na wsparcie działań;
- dofinansowanie inicjatyw w ramach środków na inicjatywę lokalną lub tzw. małych grantów;
- wsparcie merytoryczne i infrastrukturalne realizacji planowanych inicjatyw (Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych – jednostka budżetowa urzędu miasta).

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- szkolenia i doradztwo dla liderów – po uzyskaniu dotacji. Tematy szkoleń:
  - demokracja lokalna (idea samorządności, instytucje samorządowe, współpraca z władzami lokalnymi, budowanie więzi społecznych);
  - przywództwo oraz komunikacja (cechy i funkcje lidera, lider w środowisku lokalnym, czym jest komunikacja, zakłócenia w komunikacji, szukanie porozumienia, konflikty i ich rozwiązywanie, negocjacje);
  - budowanie zespołu (role w zespole, etapy pracy zespołu, symulacja pracy zespołu);
  - budowanie partnerstw lokalnych (proces doboru partnerów, etapy budowy partnerstwa, realizacja działań w partnerstwie, zawieranie umów partnerskich);
  - pisanie i zarządzanie projektami lokalnymi (generowanie pomysłów, przetwarzanie pomysłów na projekty, narzędzie do opracowywania i kontrolowania projektów, budżetowanie i szukanie środków, promocja projektów, zarządzanie zespołem projektowym);
  - fundraising i CSR.

Zadanie dla innych podmiotów:

- współfinansowanie przedsięwzięcia przez lokalnych przedsiębiorców.

Plan działań:

- wizyty studyjne w lokalnie działających organizacjach pozarządowych, instytucjach, firmach – poznanie instytucji i organizacji działających w otoczeniu danej społeczności, spotkanie z przedsiębiorcami;
- przygotowanie inicjatyw uwzględniających zaangażowanie środków z budżetu miasta i od przedsiębiorców;
- realizacja własnych inicjatyw przez przeszkolonych liderów we współpracy z lokalną społecznością i środowiskiem przedsiębiorców (dodatkowe fundusze lub niezbędne wsparcie rzeczowe);
- przygotowanie publikacji prezentującej sylwetki liderów i przeprowadzonych inicjatyw;
- publikacja broszury oraz materiałów multimedialnych prezentujących poszczególne inicjatywy;
- reportaż w lokalnej telewizji;
- seria artykułów w lokalnej prasie o poszczególnych inicjatywach.

Wdrożony projekt zaowocuje wykształceniem liderów i wyodrębnieniem aktywnych członków społeczności lokalnej, pozwoli zdobyć zainteresowanym nowe umiejętności i doświadczenia, wskaże rolę organizacji pozarządowych w budowaniu kapitału społeczności lokalnych, animowaniu działań i współpracy międzysektorowej. Wymiernym sukcesem będzie włączanie się biznesu w działania na rzecz społeczności, a także możliwość prezentacji dobrych praktyk i narzędzi, jakimi może się posługiwać samorząd, budując aktywność społeczności lokalnych.

Osiągnięcie wymiernych rezultatów zachęci do kontynuacji podobnych inicjatyw lub zmodyfikowanie ich dzięki zdobytym doświadczeniom.

REGION

Projekty skoncentrowane wokół promocji regionu

PRZYKŁAD 1

Gmina Pszczyna, powiat pszczyński, województwo śląskie

Inicjatywa: Doroczny „Festiwal naszych stworzeń” zwiększający atrakcyjność turystyczną Pszczyny

Doświadczenia innych podpowiadają, że Pszczyna może się reklamować jako teren, gdzie żyją potwory – w Jeziorze Goczałkowickim i jeziorze w Łące.

Zadania dla samorządu:

- współorganizacja miniparków nadwodnych z makietami fauny żyjącej w tych wodach i na ich brzegach;
- finansowe wsparcie festiwalu, w tym prezentacja na rynku w Pszczynie;
- udostępnienie terenu na miniparki nadwodne.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- współorganizacja miniparków nadwodnych z makietami fauny żyjącej w tych wodach i na ich brzegach (duże makiety);
- spotkania z mieszkańcami, dyrektorami szkół i radami sołeckimi wsi leżących nad wodą – informacja o projekcie;
- udostępnienie terenu na miniparki nadwodne;
- opieka artystyczna nad przedsięwzięciem.

Zadania dla społeczności lokalnej:

- prezentacja zwierzaków co roku w innej wsi położonej nad wodą;
- włączenie festiwalu do atrakcji regionu przez gospodarstwa agroturystyczne.

Projekt z założenia przeznaczony jest do realizacji przez kilka lat, uaktywni środowiska w poszczególnych wsiach i wspomocze je finansowo podczas przygotowania m.in. makiet zwierząt.

PRZYKŁAD 2

Gmina Iwierzycze, powiat ropczycko-sędziszowski, województwo podkarpackie

Inicjatywa: Festyn połączony z konkursem „Smak tradycji: dziedzictwo kulinarne gminy Iwierzycze” – promocja regionu i stworzenie miejsc pracy

Festyn przyciągnie mieszkańców gminy Iwierzycze i gmin sąsiednich, a także władze. Będzie jednym z elementów promocji regionu poprzez produkt regionalny.

Zadania dla samorządu:

- sfinansowanie kosztów lokalu i energii elektrycznej (miejsce szkoleń);
- pomoc przy przygotowaniu lokalu do produkcji żywności.

Zadania dla organizacji pozarządowych:

- udział w konkursie Kół Gospodyń Wiejskich – prezentacja produktów regionalnych;
- sfinansowanie zakupu produktów.

Plan działań:

- prelekcja podczas festynu na temat produktów tradycyjnych i regionalnych;
- seria szkoleń o takich produktach dla chętnych członków stowarzyszeń;
- szkolenia dla kobiet na temat produktów tradycyjnych i regionalnych oraz żywności uznawanej za korzystną dla zdrowia;
- przystosowanie lokalu do produkcji żywności;
- produkcja i sprzedaż wyrobów na wynos;
- dystrybucja produktów do barów, restauracji, sklepów.

Realizacja zamierzeń dałaby możliwość podjęcia pracy przez bezrobotnych. Produkty regionalne to nie tylko atrakcja turystyczna, lecz także dobre źródło zarobkowania, sposób na wzmocnienie lokalnej tożsamości, kształtowanie wizerunku regionu, wzmacnianie lokalnych więzi społecznych, integrację środowiska. Istotne znaczenie ma także tworzenie dodatkowych źródeł zarobkowania czy dodatkowych miejsc pracy. Tradycyjne i regionalne produkty lokalne to szansa dla małych społeczności i wielka atrakcja dla konsumentów.

Taki kierunek działań daje nowe możliwości organizacjom pozarządowym i pomaga promować gminę.

Regulacje prawne współpracy samorządów i NGO	39
Nowelizacja ustawy o działalności pożytku publicznego (plusy i minusy) – opinie	39

2

Prawne uwarunkowania
współpracy samorządów
z organizacjami
pozarządowymi

Regulacje prawne współpracy samorządów i NGO

Podczas zajęć mocny nacisk położono na wartość, sens, rangę i zasadność współpracy władz lokalnych z NGO, przyjmując za punkt wyjścia potrzeby mieszkańców. Chodziło o to, by uczestnicy mogli powiedzieć: nawet, jeśli takie podejście jest trudne i wymaga od nas dodatkowej pracy, rozumiemy to i chcemy pracować na zasadach, w których najważniejsze są działania uwzględniające potrzeby społeczności.

Myślenie takie stało się w zasadzie koniecznością, ponieważ nowelizacja Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z 22 stycznia 2010 r., która weszła w życie 12 marca 2010 r. (w czasie trwania szkoleń FISE), przesunęła akcenty z „można, ale nie trzeba” na „nie ma wyjścia, trzeba robić”, co wywołało spore zamieszanie w urzędach gmin, niepokój i napięcia.

Nowelizacja ustawy stanowiła przełom w postrzeganiu przez uczestników szkoleń zasad współpracy samorządu z NGO, sprawiła, że ich przemyślenia stały się bardziej konkretne. Nie uległa natomiast zmianie opinia, że nadal istnieje ogromna liczba aktów prawnych, które dotyczą w całości lub w części współpracy z NGO: od konstytucji, przez akty prawa miejscowego dotyczące samorządu terytorialnego, pomocy społecznej, przeciwdziałania przemocy, alkoholizmowi, narkomanii, po ustawę o sporcie i wiele, wiele innych. Ten rozbudowany obszar przepisów nie ułatwia działań.

Uczestnicy szkolenia podkreślali, że z jednej strony mają skarbników, z drugiej prawników, a z trzeciej – wójtów czy ich zastępców, którzy zależnie od aktualnych priorytetów, interesów i sposobu patrzenia wyłuskują odpowiadające im przepisy i odwołują się do nich. Zdarza się, że wykorzystują też różne interpretacje przepisów przez poszczególne regionalne izby obrachunkowe, które czasem nawet wstrzymują decyzje.

Podczas szkolenia okazało się, że uczestnicy słabo znają starą ustawę. Szczególnie dotyczyło to miejscowości, w których współpraca z NGO ograniczała się do finansowania ich działalności. Nowelizację ustawy uczestnicy dopiero poznawali w trakcie szkolenia, m.in. przygotowując własne prace na jej temat.

Nowelizacja ustawy o działalności pożytku publicznego (plusy i minusy)

Uczestnicy szkolenia doceniali fakt, że w pracach nad nowelizacją Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie bardzo aktywnie uczestniczyły organizacje pozarządowe. I, mimo że trudno im było jednoznacznie stwierdzić, czy wprowadzone zmiany są dobre, zauważali zapisy sprzyjające współpracy samorządu z NGO.

Rok 2011 to okres trudny dla urzędników zajmujących się współpracą z NGO. Przygotowanie nowych uchwał, regulaminów, zasad konsultacji i udzielania dotacji projektom powstającym w ramach inicjatyw lokalnych wymaga wiele pracy i budowania współpracy, przede wszystkim tam, gdzie dotychczas jej nie było. Nie stanowi to jednak przeszkody dla tych, którzy uważają, że ustawa pozwoli rozwinąć im skrzydła.

W wybranych na potrzeby publikacji przykładowych opiniach zawartych w pracach uczestników szkoleń powtarza się kilka wątków związanych z zapisami nowelizacji, które uznali oni za przełomowe dla współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi. Za najważniejsze autorzy prac uznali:

- wprowadzenie określenia „inicjatywa lokalna”, czyli inicjatywa mieszkańców, którą mogą złożyć samorządowi do realizacji bezpośrednio bądź za pośrednictwem np. NGO;
- rozszerzenie kategorii podmiotów uprawnionych do prowadzenia działalności pożytku publicznego;
- poszerzenie sfery zadań publicznych;
- wprowadzenie nowych form współpracy organów administracji z organizacjami pozarządowymi i podmiotami uprawnionymi do prowadzenia działalności pożytku publicznego;
- precyzyjne zapisy regulujące kwestię programów współpracy;
- szczegółowe zasady zlecania realizacji zadań publicznych: ogłaszania konkursu, zawartości i sposobu ocenia-
nia ofert oraz podpisywania umów;
- wprowadzenie i ustalenie zasad powoływania rad działalności pożytku publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym jako organu konsultacyjno-doradczego dla jednostek samorządu terytorialnego.

Temat zadania

Które ze zmian wprowadzonych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uważasz za najbardziej sprzyjające współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi? Odpowiedź uzasadnij, podając przykłady zastosowań nowych zapisów ustawowych.

OPINIA 1

Plusy:

- Nowelizacja ustawy mówi wyraźnie o tym, że jednostki samorządu terytorialnego mogą pomagać organizacjom w uzyskaniu dostępu do środków finansowych, a nawet udzielać pożyczek, a to bariera braku funduszy jest niejednokrotnie najtrudniejsza, a często niemożliwa do pokonania. Teoretycznie organizacje mogą ubiegać się o kredytowanie, ale praktyka pokazuje, iż niewiele z nich może się wykazać odpowiednim zabezpieczeniem. W tym wypadku poręczenie czy gwarancja kredytu udzielona przez samorząd staje się bezcennym wkładem, a jednocześnie wyrazem zaufania, które jest jednym z podstawowych warunków dobrej współpracy.
- Ułatwieniem dla organizacji i samorządu jest wprowadzenie możliwości zlecania zadań z pominięciem trybu konkursowego dla projektów małych i realizowanych w krótkim czasie. Dzięki nowelizacji organizacje będą mogły [w tym uproszczonym trybie – przyp. red.] składać oferty w ciągu całego roku budżetowego, bez oczekiwania na ogłoszenie konkursu. W ramach przewidzianych środków będzie można zrealizować więcej projektów, a organizacje, dzięki prostszej procedurze, będą mogły wdrażać nowe pomysły. Przykład: w ciągu roku organizacje często składają wnioski o wsparcie ich inicjatyw, najczęściej imprez plenerowych, rajdów, zawodów sportowych itp.
- Wprowadzenie pojęcia tzw. inicjatywy lokalnej stwarza lokalnym społecznościom duże możliwości realizacji projektów dla nich priorytetowych. Inicjatywa lokalna daje możliwość realizacji określonego zadania we wskazanych w ustawie sferach pożytku publicznego bez oczekiwania na zaangażowanie się w nie samorządu. Mieszkańcy, którzy widzą potrzebę zorganizowania w ich miejscowości np. placu zabaw dla dzieci, terenu zieleni, rekreacji, np. boiska sportowego, mogą sami lub za pośrednictwem organizacji wystąpić do samorządu z wnioskiem o realizację zadania, deklarując zaangażowanie w formie pracy społecznej, wkładu finansowego lub rzeczowego.

Wątpliwości:

- Analiza zapisów ustawy dotyczących zadań dla samorządów, które umożliwiłyby społeczności lokalnej składanie wniosków pokazuje, że ustawodawca daje ciekawe narzędzie i jednocześnie komplikuje życie. Wniosek o realizację inicjatywy lokalnej jest wnioskiem w rozumieniu Kodeksu postępowania administracyjnego (KPA), czyli trzeba go rozpatrzyć zgodnie z KPA (terminy). Niektóre gminy przewidują tryb

składania wniosków w dwóch turach – prawdopodobnie na wzór konkursu (dwa terminy w roku, wniosek może pół roku czekać na rozpatrzenie. Jak to się ma do KPA?). Ustawa mówi o możliwości użyczenia przez jednostkę samorządu na podstawie umowy rzeczy koniecznych do wykonania inicjatywy lokalnej. Używać można coś, co potem wnioskodawca zwróci – narzędzia, teren, sprzęt, a gdzie miejsce np. na materiały budowlane?

OPINIA 2

Najbardziej sprzyjają współpracy:

- Dodany w art. 13 zapis dotyczący ogłaszania konkursów ofert na realizację zadań publicznych w roku następnym, który pozwala ogłaszać konkursy grantowe pod koniec roku, łącznie z ogłoszeniem wyników, w związku z czym organizacje chcące realizować zadania od początku roku mają taką możliwość. Z kolei samorząd także może organizować imprezy kulturalno-sportowe już na początku roku, więc nie ma przerw w kalendarzu kulturalnym.
- Art. 19b wprowadza określenie „inicjatywa lokalna”, czyli inicjatywa mieszkańców (budowa, rozbudowa lub remont dróg, kanalizacji, sieci wodociągowej, budynków oraz obiektów architektury stanowiących własność samorządu), którą mogą złożyć do realizacji bezpośrednio bądź za pośrednictwem np. NGO. To ważny zapis, bowiem mieszkańcy dzielnic i osiedli wiedzą najlepiej, co naprawdę jest potrzebne w ich otoczeniu.

Wątpliwości:

- Brak pewności, że wojewódzkie, powiatowe i gminne rady działalności pożytku publicznego będą skuteczne w działaniu – dużo zależy od składu rad. Górę może wziąć polityka.
- Doradczy głos rad może być ważny w kwestiach związanych z opiniowaniem działań NGO, programów współpracy z nimi, pomocy i wyrażania opinii w sporach między organami administracji publicznej a NGO oraz opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych. Niejasna jest natomiast rola doradczą rad w wyrażaniu opinii o projektach uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych czy o projekcie strategii rozwoju województwa.

OPINIA 3

Najlepsze zmiany wprowadzone ustawą:

- inicjatywa lokalna – mieszkańcy nie muszą tworzyć organizacji i posiadać konta bankowego, by zrealizować własną inicjatywę w krótkim czasie za nieduże pieniądze;
- uproszczona procedura realizacji zadań publicznych – najwięcej takich inicjatyw lokalnych dotyczy organizacji wyjazdów sportowych, edukacyjnych, turystycznych, integracyjnych; organizacji placów zabaw i wypoczynku mieszkańców, upiększania miejscowości; spotkań mieszkańców; tradycji, kultury i sztuki; warsztatów, festynów itp.

W ramach inicjatywy lokalnej w naszej gminie można zrealizować projekt „Różana Różynka”, czyli upiększyć miejscowość, sadząc róże i uczestnicząc w konkursie na najpiękniejszą wieś w województwie. Można wrócić do historii miejscowości i jej nazwy.

Do tej pory wszystkie działania musiały przechodzić przez organizacje pozarządowe. Teraz liderki lokalne mogą złożyć wniosek na konkurs lub złożyć wniosek do wójta o zlecenie im realizacji zadania publicznego i udzielenie dotacji na zakup krzewów różanych, rękawic ochronnych itp. Zorganizują mieszkańców i posadzą krzewy w wyznaczonych miejscach.

OPINIA 4

Najważniejsze zmiany w ustawie:

- Rozszerzenie sfery zadań publicznych – dodanie działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym; wspomagającej rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności; obronności państwa i działalności sił zbrojnych RP; pomocy Polonii i Polakom za granicą; działalności na rzecz kombatantów i osób represjonowanych; promocji Polski za granicą; działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka; przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym – np. można zorganizować spotkania integrujące osoby starsze z młodzieżą, zaangażować w to NGO.
- Więcej możliwości współdziałania – nowe formy współpracy samorządu z NGO. Wprowadzenie konsultacji z organizacjami pozarządowymi może zachęcić je do działania i zwiększyć zaufanie do urzędu, współpracy z nim.
- Zlecenie realizacji zadań publicznych – ustawa precyzuje zasady, które w poprzedniej wersji ustawy nie były jednoznaczne (ogłaszanie konkursów, zawartość i sposób oceniania ofert, podpisywanie umów).

OPINIA 5

Trzeba poczekać na efekty wdrożenia ustawy, ale pozytywy to:

- W przypadku gmin wiejskich istotne dla rozwoju współpracy między społecznością lokalną a samorządem jest wprowadzenie do ustawy zapisu o inicjatywie lokalnej – to nowa forma współpracy otwierająca możliwości aktywizowania grup obywateli wcześniej nieuczestniczących w działaniach społecznych i budowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Może też służyć samoorganizacji obywateli dla wspólnego rozwiązywania ważnych spraw i zaspokajania bieżących potrzeb społeczności lokalnych.
- Ujednolicenie zasad i trybu zlecenia zadań oraz wzorów ofert, umów, sprawozdań. Możliwość zlecenia różnych zadań w trybie tej samej ustawy oraz wprowadzenie jednolitych wzorów formularzy zapobiegnie pomyłkom, ułatwi pracę komisjom konkursowym i poprawi sprawność działania w zakresie realizacji zadań publicznych.
- Zlecenie zadań publicznych w trybie uproszczonym, czyli możliwość zlecenia przez organ wykonawczy samorządu realizacji zadań publicznych o charakterze lokalnym lub regionalnym organizacjom pozarządowym oraz podmiotom uprawnionym do prowadzenia działalności pożytku publicznego z pominięciem otwartego konkursu ofert.
- Usprawnienie procedury konkursowej poprzez skrócenie terminu składania ofert do co najmniej 21 dni i zmianę w sposobie ogłaszania otwartego konkursu ofert.
- Obowiązek powoływania komisji konkursowych i udział w nich osób reprezentujących organizacje pozarządowe oznacza obowiązek włączenia w skład komisji reprezentantów NGO, co zwiększy przejrzystość procedury konkursowej.

OPINIA 6

Nowelizacja ustawy poprawia kilka rozwiązań, przez co upraszcza zasady współpracy samorządu z trzecim sektorem:

- Znosi obowiązek umieszczania ogłoszeń o otwartym konkursie ofert w dzienniku o zasięgu regionalnym lub ogólnopolskim.
- Umożliwia przyznawanie w trybie pozakonkursowym dotacji w wysokości do 10 tys. zł na zadania publiczne trwające nie dłużej niż 90 dni.
- Umożliwia podpisywanie umów wieloletnich na realizację zadania.

- Umożliwia przyjęcie przez radę miejską wieloletniego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi, skraca czas zamieszczenia ogłoszenia o otwartym konkursie ofert z 30 do 21 dni.

OPINIA 7

Wprowadzone w znowelizowanej ustawie zapisy sprzyjają współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.

- Wspieranie NGO stało się zadaniem własnym gminy, zatem łatwiej jest wspierać te organizacje. Samorząd określa formy współpracy, reguluje procedury przyznawania dotacji i ich rozliczania zgodnie z obowiązującym prawem.
- Samorząd może udzielać pożyczek, gwarancji i poręczeń NGO i innym podmiotom wymienionym w ustawie, co rozwiązuje problem np. wsparcia organizacji, by mogła otrzymać środki z zewnątrz. Chodzi przede wszystkim o dofinansowanie przez samorząd wkładu własnego dla NGO.

OPINIA 8

Plusy:

- Z pewnością ważną zmianą jest wprowadzenie trybu uproszczonego zlecenia realizacji zadań publicznych z pominięciem otwartego konkursu ofert, gdy wysokość dofinansowania lub finansowania nie przekracza 10 tys. zł, a czas wykonania nie jest dłuższy niż 90 dni. Pominięcie konkursu ofert przy zleceniu zadań publicznych można będzie zastosować także w przypadkach szczególnych, m.in. wystąpienia klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej czy też ze względu na ochronę życia ludzkiego.
- Niektóre organizacje boją się przystąpić do otwartego konkursu ofert, ponieważ mają małe doświadczenie, nigdy tego nie robiły lub uważają, że „wiadomo, kto wygra, więc po co startować”. Dzięki nowelizacji i małym grantom wiele świetnych innowacyjnych pomysłów można realizować we współpracy.

Wątpliwości:

- Rok 2011 może być trudniejszy, ponieważ już wszyscy będą wiedzieć, że można działać tak, jak mówią zapisy ustawy, że jest to dość łatwa i szybka droga. A trudność polega na tym, że wniosków zapewne będzie więcej niż środków finansowych, a więc będzie większa selekcja projektów. Mimo to dobrze, że można składać wnioski, co jest szczególnie ważne dla nowych i mniejszych organizacji.

OPINIA 9

W znowelizowanej ustawie pojawiło się kilka dobrych rozwiązań sprzyjających współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi i usprawniających ją. Wprowadzono nowy sposób współdziałania administracji publicznej z NGO. Część dotychczasowych zasad stała się bardziej elastyczna, zastosowano nowe rozwiązania.

Plus: W nowelizacji wprowadzono wymóg uchwalenia przez organy stanowiące warunków i trybu powoływania członków oraz organizacji i trybu działania rad pożytku publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym. Po uchwaleniu uchwały i wejściu jej w życie prezydent, burmistrz lub wójt mogą na wniosek organizacji pozarządowych z terenu gminy utworzyć radę. Minimalny jej skład to osiem osób: dwóch przedstawicieli organu stanowiącego, dwóch – wykonawczego i czterech przedstawicieli organizacji. Powołanie rad ma zacieśnić dialog społeczny. Dotychczas takiej formuły nie było, a w społeczeństwie obywatelskim jest to niezbędne.

Minus: Bardzo ważna jest w radach sprawa reprezentacji. Rzeczywista byłaby wówczas, gdyby organizacje wskazywały swoich reprezentantów. Obecne przepisy mówią wprost, że członków rady wybiera organ wykonawczy samorządu. Stąd też w ustawie mówi się wyłącznie o roli konsultacyjno-opiniotwórczej. Mimo tego istotnego ograniczenia docenić należy wagę zapisu. Zgodnie z nowelą rada wojewódzka, powiatowa i gminna

współpracują na zasadach partnerstwa i suwerenności stron, w szczególności przez wzajemne informowanie się o kierunkach działań. Nie ma podległości – rada wojewódzka nie może narzucać sposobu działania radom powiatowym i gminnym.

Plus: Nowym obowiązkiem rad gmin, powiatów i sejmików wojewódzkich jest przyjęcie w drodze uchwały szczegółowego sposobu konsultowania z radami działalności pożytku publicznego lub NGO projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji.

Plus: Zasadnicze zmiany wprowadzono także w obszarze rocznych programów współpracy – uregulowano sposób i termin przygotowania programu współpracy, a także jego zakres.

Plus: Nowością jest obowiązek powoływania komisji konkursowej, w której skład wchodzi przedstawiciele organu wykonawczego samorządu i samorządu terytorialnego lub organu administracji rządowej ogłaszających konkurs. Obowiązkowo w komisji zasiadają reprezentanci organizacji pozarządowych.

Plus: Tzw. oferta wspólna dwóch lub więcej organizacji, które mogą złożyć ofertę na realizację zadania publicznego. Taka oferta, oprócz standardowych wymagań wskazywać powinna, jakie działania będą wykonywać poszczególne organizacje pozarządowe lub inne dopuszczone ustawą podmioty oraz sposób reprezentacji podmiotów wobec organu administracji publicznej.

Plus: Otwarcie samorządom drogi prawnej do tworzenia jednostek organizacyjnych obsługujących organizacje pozarządowe, czyli Centrum Organizacji Pozarządowych. Centrum będzie dużą pomocą dla lokalnych organizacji pozarządowych, zapewniając im np. lokal, dostęp do urządzeń biurowych, pomoc prawną, administracyjną, pomoc w wyszukiwaniu i pilnowaniu terminów konkursów, w pisaniu wniosków dotacyjnych itp.

OPINIA 10

Plus: Określenie zakresu programu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi jest ważne i potrzebne, ułatwia pracę. Treść programu ma znaczenie przy późniejszej współpracy. Sensowny jest zapis dotyczący zamieszczenia „sposobu oceny realizacji programu”. Umieszczenie w programie narzędzi ewaluacji, częstotliwości ich użycia, osób odpowiedzialnych za ich stosowanie, pomaga przy pisaniu sprawozdania z jego realizacji. Przykładowe narzędzia ewaluacji: obserwacja uczestnicząca z raportem, wywiady indywidualne i grupowe, ankiety, zdjęcia, filmy, rozmowy telefoniczne, e-maile, analiza dokumentacji dostarczonej przez NGO po wykonaniu zadania.

Jeśli np. udzielono dotacji na utworzenie Punktu Porad Obywatelskich, a jest on związany z osiągnięciem celu szczegółowego „Poprawa jakości życia poprzez pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych”, to można sprawdzić, ile osób skorzystało z porad punktu, jak często odwiedzano punkt, jakie są reakcje lokalnych mediów, przeprowadzić wywiad z uczestnikami i obserwatorami, czy ich zdaniem taki punkt jest potrzebny w mieście, czy zaspokaja potrzeby społeczne mieszkańców.

OPINIA 11

Ustawa jest przyzwoitym aktem prawnym i świetnym narzędziem dającym szansę na dobrą współpracę władzy samorządowej z mieszkańcami.

Plusy:

→ Cennym zapisem, aby nie był martwy, jest umożliwienie samorządowi tworzenia własnych jednostek organizacyjnych wspierających organizacje pozarządowe lub zlecenie tego zadania NGO. To rodzaj inkubatora prowadzącego działalność na rzecz organizacji, niezbędnego, by organizacja osiągnęła stabilizację. Naprawdę jest to potrzebne, bo teraz jest coraz lepszy czas, by powstawały NGO. Nie chodzi o to, by samorząd gminny w 100 proc. je finansował, ale o zasadę pomocniczości, której naruszenie społeczność coraz bardziej odczuwa.

- Ważne, że w 2010 r. nie tylko przyjęto nowelizację ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Sejm uchwalił też ustawę o sporcie, która uwalnia tę dziedzinę z Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – finansowanie klubów piłkarskich na podstawie tej ustawy było mocno naciągane.

PRZYKŁAD:

W naszej gminie na realizację programu współpracy z NGO jest w budżecie na ten rok 10 tys. zł, a dla klubów sportowych 150 tys. zł. Dysproporcja ogromna, ale radni i władza chyba nie zdają sobie sprawy, co to znaczy. Do końca kwietnia 2011 r. będzie gotowe sprawozdanie za ubiegły rok, więc jeśli powstanie szansa, by przedstawić je gminnym komisjom, to może uda się naświetlić problem. Czy będzie taka możliwość, zależy od wójta, a wójt wyznaje zasadę, że radni nie muszą wiedzieć wszystkiego. Dla głównej księgowej organizacje pozarządowe to żebracy i z niechęcią podchodzi do tematu dotacji, szczególnie jeśli pojawia się nowe przedsięwzięcie, bo do klubów sportowych przywykła. To wszystko w małej gminie jest trochę jak orka na ugorze. Czuję się odpowiedzialna za moich kilkanaście organizacji i staram się je wspierać merytorycznie, wskazuję inne źródła finansowania, czyli nie z gminy; pomagam pisać wnioski i widzę, że stopniowo przynosi to efekty. Mam małe doświadczenie w stosowaniu nowych zapisów ustawy ze względu na niewielką liczbę konkursów, liczę na to, że najbliższe lata przyniosą zmiany.

OPINIA 12

Ustawa wprowadza wiele ważnych uregulowań, które powinny korzystnie wpłynąć na budowanie realnego partnerstwa między samorządem a trzecim sektorem.

- Likwiduje konieczność ogłaszania otwartego konkursu ofert w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim lub lokalnym.
- Skraca minimalny okres dla składania ofert z 30 dni do trzech tygodni, czyniąc procedurę bardziej przyjazną.
- Zobowiązuje organy administracji publicznej do powołania komisji konkursowej opiniującej składane wnioski z udziałem przedstawicieli NGO z wyłączeniem organizacji ubiegających się w danym konkursie o dotację.
- Zobowiązuje samorządy do konsultowania z NGO projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych i działalności statutowej organizacji.
- Umożliwia złożenie oferty wspólnej przez dwie lub więcej organizacji lub podmioty uprawnione, co stanowi szansę dla małych organizacji działających w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich. Ta regulacja równomiernie obciąża pod względem odpowiedzialności wszystkich współbeneficjentów.
- Wprowadza udzielanie pozakonkursowo tzw. małej dotacji, co otwiera drogę wsparcia projektów powstających podczas roku, np. zimowisk i kolonii dla dzieci i młodzieży, imprez sportowo-rekreacyjnych; jest szansą dla organizacji z małym doświadczeniem; może ożywić współpracę z NGO.
- Wprowadza inicjatywę lokalną – aktywizację mieszkańców niezrzeszonych w organizacjach i stowarzyszeniach, którzy tworzyli wcześniej np. komitety kanalizacji wsi, porządkowali teren, budowali miejsca spotkań.
Minus: niedostateczne określenie zakresu wzajemnych praw i obowiązków samorządu i inicjatywy lokalnej.
- Umożliwia pokrycie z dotacji budżetu wydatków inwestycyjnych beneficjenta, np. na przeprowadzenie drobnych remontów czy napraw.
- Zezwala na zawieranie wieloletnich umów o zlecenie zadania, ale nie na dłużej niż pięć lat, a więc umożliwia przygotowanie wieloletnich programów współpracy, co pozwala tworzyć dokumenty strategiczne oparte o wieloletnie prognozy finansowe gwarantujące ciągłość dotowania zadań.

3

Partycypacyjne
tworzenie programów
współpracy

Partycypacyjne tworzenie programów współpracy

Trzeci moduł tematyczny szkoleń koncentrował się wokół zagadnień związanych z partycypacyjnym tworzeniem programów współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.

Podczas zajęć silnie akcentowano, że program współpracy musi wyrastać z potrzeb społeczności lokalnej. Współpraca samorząd – społeczność – organizacje powinna działać na zasadzie sprzężenia zwrotnego. Partycypacyjne tworzenie programów współpracy samorządu z NGO wynika z zapisów Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, ale jest to tylko podstawa prawna. Forma, sposób prowadzenia konsultacji i budowy programów to kwestie bardziej rozbudowane. Przepisy decydują o konieczności tworzenia programów, natomiast to, co w nich będzie, jest sprawą i władz lokalnych, i NGO, ich stopnia zaangażowania i chęci porozumienia się i wypracowania optymalnego wariantu współdziałania.

W czasie zajęć mówiono o interesariuszach programów współpracy NGO z samorządem (kto nimi jest lub powinien być, kto mógłby być zainteresowany programem) i tym, w jaki sposób program powstaje, jaki ostatecznie ma kształt. Każda grupa szkoleniowa zgłaszała szeroką listę interesariuszy. W 90 proc. listy te pokrywały się, ale nie ograniczały się do NGO i samorządu. Pojawiali się też: mieszkańcy, różne grupy społeczne, przedsiębiorcy lokalni, instytucje samorządowe, sołtysi, policja.

W dotychczasowej praktyce dominował model relacji samorząd – organizacje pozarządowe, ewentualnie z odniesieniem do społeczności lokalnej w ramach dodatkowej konsultacji czy wyrażenia opinii. W świadomości uczestników program współpracy nie jest dokumentem kierowanym i przygotowywanym dla wąskiej grupy. Jego zawartość może być istotna dla wielu osób. To decydowało o sposobie myślenia na temat form i etapów tworzenia programów. Pojawiło się pytanie: skoro jest tyle grup czy podmiotów zainteresowanych ostatecznym kształtem programów, a jednocześnie trzeba do kwestii konsultacji podejść pragmatycznie, zgodnie z terminami ustalonymi ustawowo (szczególnie po nowelizacji ustawy), to jak przeprowadzić konsultacje ze wszystkimi grupami? W jakim stopniu można do tego włączać różnych interesariuszy?

Wątek interesariuszy był tym bardziej ważny, że w grupach rozmawiano też o silnych organizacjach pozarządowych, które działając od lat i mając wypracowane ścieżki współpracy z samorządem, decydują czasem o tym, że działania realizowane z wykorzystaniem środków samorządowych odnoszą się do marginalnej części istotnych problemów i potrzeb społecznych. To pokazuje, że uwzględnianie wyłącznie głosu NGO może powodować finansowanie ze środków publicznych tego, co chcą i mogą zrobić organizacje, a nie tego, co odpowiada na istotne potrzeby. Zastanawiano się więc, jak sprawić, by programy współpracy uwzględniały nie tylko interesy NGO, ale odnosiły się do zdiagnozowanych potrzeb społecznych.

W tym kontekście wracał np. temat organizacji, głównie klubów sportowych, które w wielu miejscowościach mają monopol na otrzymywanie środków samorządowych, choć ich działalność nie zawsze związana jest ze sferą pożytku publicznego. To historyczna zaszczość, przyzwyczajenie, które sprawia, że nie starają się one pozyskiwać pieniędzy z innych źródeł, np. od sponsorów prywatnych.

Kontrowersje wzbudzał zapis ustawy dotyczący obowiązku konsultowania z NGO aktów prawa miejscowego. Zastanawiano się, czy programy współpracy są takim aktem, czy nie. W jednym z województw uznano, że są. Od tej interpretacji zależy dalsze postępowanie – tryb uchwalania programów. Także regionalne izby rozrachunkowe w różny sposób wypowiadają się na temat szczegółów trybu konsultowania programów współpracy.

Wątpliwości i czasami odmienne podejście do kwestii sporządzania programów współpracy widać w pracach przygotowanych przez uczestników szkoleń. Wybrane przykłady pokazują, co dla osób w urzędach gminnych i miejskich zajmujących się współpracą z NGO jest w tym procesie ważne, na co zwracają uwagę, jak tworzą (lub uważają, że należy tworzyć) programy, by powstawały w sposób partycypacyjny. Prace pokazują, że jest jeszcze wiele w tym zakresie do zrobienia, bo wieloletnie przyzwyczajenia powodują, że niektórym wójtom, burmistrzom czy prezydentom trudno jest pokonać opór i dopuścić do prac nad programem wszystkich, dla których jego kształt jest ważny. Są też miejscowości, gdzie organizacje pozarządowe nie są zainteresowane aktywnym włączeniem się w przygotowanie programu, są oporni czy niechętni mieszkańcy. Uczestnicy mówią o zasadach tworzenia programów współpracy, pokonywaniu trudności, a nawet braku wiary w to, że władze się zmienią.

Temat zadania

Zaplanuj opracowanie programu współpracy samorządu Twojej gminy z organizacjami pozarządowymi, uwzględniając partycypacyjny model tworzenia tego dokumentu. Określ i opisz etapy tworzenia programu, osoby i podmioty, które zaprosisz do jego konsultowania oraz formę prowadzenia konsultacji.

1. PLAN DLA GMINY RAKÓW

Najważniejsze elementy przy opracowaniu programu współpracy:

- komunikacja z organizacjami – podstawa dialogu społecznego, wymiana informacji, wiedzy i poglądów, co prowadzi do gruntownego poznania, a także zrozumienia potrzeb oraz stanowisk stron; partnerstwo polegające na współpracy i wzajemnym zaufaniu;
- konsultacje;
- uczestnictwo obywateli we wspólnocie lokalnej (samorząd);
- nieskrępowana aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych.

Etapy opracowania programu współpracy:

I etap – stworzenie planu działania przez reprezentantów samorządu lokalnego i wszystkich organizacji pozarządowych prowadzących działalność statutową w gminie. Powstanie ilościowa i jakościowa baza danych sektora pozarządowego: osiągnięcia, zakres działania, cele statutowe, dotychczasowa współpraca. Znajomość partnera ułatwi rozmowy i konkretyzowanie zadań, pozwoli zdiagnozować, które organizacje należy uaktywnić. Wstępnie określone będą podstawy i zasady współpracy, cele główne i szczegółowe, partnerzy. Zebranie organizacyjno-informacyjne pod hasłem np. „Budujmy wspólnie przyszłość”, „Nie bójmy się zmian”, „Współpracujemy ze sobą i dla siebie”, podczas którego powstanie nieformalny zespół roboczy pracujący nad zagadnieniami „Jakie są oczekiwania stron wobec programu współpracy?”, „Jakie kroki należy podjąć, by program stworzyć?”, „Czemu ma on służyć?”, „Czy program jest nam potrzebny?”, „Jaki będzie podział zadań i odpowiedzialności podczas tworzenia programu?”. Zadaniem grup będzie odpowiedź na te pytania. Wypracowanie wspólnego stanowiska na tym etapie będzie ważne dla dalszych działań.

II etap – spotykamy się raz jeszcze – zarys projektu programu współpracy zostanie przedstawiony na spotkaniu organizacji, które zaczną pracować w grupach tematycznych: młodzież, edukacja, zainteresowania; sport, kultura fizyczna, animacja, turystyka; kultura, czas wolny; pomoc społeczna, aktywizacja zawodowa, bezrobocie; zdrowie, pomoc, seniorzy. Podczas spotkania – takie jest założenie – wszyscy zastanowią się, po co tu są i jaki mają cel. Ważne, by powstała jedna idea, nie tylko na papierze, ale by była przedyskutowana, przemyślana i realna. W programie nie jest ważna tylko treść, lecz także forma wdrożenia. To program współpracy, zatem współdziałać trzeba już przy tworzeniu programu, dlatego niezbędny jest aktywny udział organizacji. Ważnym

elementem jest również oznaczenie sposobów przekazywania informacji: adresy e-mailowe, strony internetowe, telefony, tablice ogłoszeń, prasa samorządowa.

Informacje o kolejnych etapach prowadzonych konsultacji zostaną zamieszczone na stronie urzędu gminy z prośbą o nadsyłanie wniosków, uwag. Wszystkie organizacje działające w gminie otrzymają projekt programu.

III etap – nasz program współpracy powstanie po kilku miesiącach konsultacji, podczas których zebrane zostaną uwagi i postulaty. Ostateczną wersję otrzyma rada gminy i przyjmie ją uchwałą. Program będzie zawierał cele, zasady współpracy, zakres, formy współpracy, priorytetowe zadania publiczne, czas i sposób realizacji, wysokość środków przeznaczonych na wdrożenie, sposób oceny realizacji, informacje o sposobie tworzenia programu i przebiegu konsultacji, tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach.

2. PLAN DLA GMINY ŚWIĄTKI

Plan współpracy oparty będzie głównie na zasadzie pomocniczości i analizie potrzeb społeczności lokalnej. Mówmy o tym, co każda strona może zaoferować w realizacji celów społecznych. Znow jest przydatny „język żyrafy” [jasne mówienie o swoich uczuciach i potrzebach – przyp. red.] – realizacji wzajemnych potrzeb, porozumienia bez agresji.

Ja będę koordynatorem działań, na bieżąco konsultując się z sekretarzem, wójtem i innymi pracownikami urzędu gminy, odnosząc je do bazy danych, uwzględniając współpracę z NGO. Szkoda, że jest to zajęcie dodatkowe.

Plan współpracy zakłada:

I etap (wstępny) – analiza potrzeb społecznych ujętych w „Strategii rozwiązywania problemów społecznych”, propozycje kierunków działań, stworzenie mapy zasobów i bazy danych wszystkich sektorów, zaplanowanie spotkań informacyjno-edukacyjnych z samorządem; przedstawicielami szkół, świetlic, przedszkoli, rady gminy, rad sołeckich, GOPS, NZOZ, NGO, parafii i kościołów, rad rodziców, mieszkańcami gminy.

II etap – spotkanie z radnymi, spotkania wiejskie z radą sołecką i mieszkańcami, spotkanie otwarte z przedstawicielami samorządu i NGO w urzędzie gminy poświęcone propozycji wspólnej realizacji zadań własnych gminy, ewaluacji dotychczasowej współpracy i kierunków działań, nowelizacji Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, propozycji utworzenia wspólnego zespołu NGO i samorządu do przygotowania projektu programu współpracy.

III etap – praca zespołu przygotowującego projekt, czyli określenie zakresu współpracy i zadań priorytetowych, bieżące konsultowanie projektu z zainteresowanymi stronami, określenie zasad współpracy i trybu powoływania i zasad działania komisji konkursowych, ustalenie czasu realizacji i kierunków działań w najbliższych latach, ustalenie wysokości środków, m.in. dla jednego podmiotu.

3. PLAN DLA GMINY DOMINOWO

I etap – przekonanie współpracowników, że to, co mamy zrobić, ma sens, że dopuszczenie do działania lokalnej społeczności i organizacji pozarządowych stanowi szansę rozwoju gminy, że pieniądze zainwestowane w realizację ich pomysłów zapracentują.

II etap – identyfikacja wszystkich organizacji, fundacji, stowarzyszeń, klubów i organizacji kościelnych działających w gminie lub obejmujących działaniem jej teren. Ze wstępnych szacunków wynika, że jest ich tylko 15, zatem trzeba zrobić wszystko, by na pierwsze spotkanie przybyło jak najwięcej zainteresowanych.

Zaproszenie otrzymają też aktywni mieszkańcy gminy, lokalni przedsiębiorcy, sołtysi, dyrektorzy GOK i OPS.

III etap – spotkanie z otwartą dyskusją w blokach tematycznych, wyjaśnienie podstawowych zagadnień dotyczących współpracy samorządu z NGO, przedstawienie prawnych możliwości współpracy, sformułowanie oczekiwań (dyskusja) i ich weryfikacja z uwzględnieniem możliwości finansowych i personalnych, pierwsze ogólne zapisy dalszych kierunków działań.

IV etap – jeśli spotkanie się uda i powstanie spójny projekt programu z jasno określonymi obszarami działania, odbędą się wielokrotne konsultacje, m.in. z radcą prawnym, wójtem, skarbniczką i reprezentantami organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów uczestniczących w spotkaniu (tzw. robocze ciało doradcze).

V etap – przedstawienie rocznego programu współpracy radzie gminy.

VI etap – wcielanie programu w życie.

4. PLAN DLA GMINY KOŹMINEK

Mam doświadczenie w pracy nad dokumentami gminnymi metodą partycypacji. W taki sposób m.in. powstała strategia integracji społecznej i rozwiązywania problemów społecznych gminy na lata 2008– 2015.

Opracowanie programu współpracy samorządu gminy z NGO uwzględniające partycypacyjny model tworzenia dokumentu – konsultacji społecznych – należy zacząć od stworzenia planu pracy.

I etap – powołanie przez wójta/burmistrza zespołu zadaniowego ds. tworzenia programu; siedem-dziesięć osób w dużych gminach, w małych wystarczy pięciu przedstawicieli różnych sektorów. Jedna z tych osób, najlepiej reprezentująca urząd, zostaje koordynatorem czuwającym nad całością.

II etap – zorganizowanie spotkania inauguracyjnego konsultacje społeczne, podczas którego wójt przedstawia zespół zadaniowy i koordynatora. Przedstawia założenia programu, mówi o wymogach ustawy. Ważna jest lista obecności zawierająca prośbę o zadeklarowanie udziału w konsultacjach.

III etap – zależnie od liczby osób, które zadeklarowały udział, prowadzone są konsultacje w podgrupach. Grupa powinna liczyć około 20 osób. Konsultacje prowadzi koordynator przy czynnym udziale innych osób z zespołu zadaniowego. Zespół ustala kolejność i tematykę konsultacji.

IV etap – konsultacje prowadzące do poznania problemów społecznych. Należy pamiętać, by tworząc program, nie zapomnieć o żadnym problemie, przeanalizować wymogi ustawowe i kolejno zajmować się nimi. Wszystko należy zapisywać – zespół zadaniowy zbiera całość i tworzy dokument. Projekt dokumentu przedstawiany jest na ostatnim spotkaniu konsultacyjnym, wszyscy się pod nim podpisują.

V etap – zespół zadaniowy przedstawia i rekomenduje projekt programu wójtowi, który go zatwierdza. Wójt przedstawia radzie, a ta go uchwała.

Osoby i podmioty niezbędne na konsultacjach: wójt, jego zastępca, przewodniczący rady, zespół zadaniowy, kierownicy i pracownicy gminy, starostwa, miasta, przedstawiciele wszystkich NGO i innych grup, np. OSP, KGW, radni, byli radni, politycy, sołtysi, aktywni mieszkańcy.

5. PLAN DLA GMINY SZPROTAWA

Nadrzędną istotą idei samorządności lokalnej jest umożliwienie społecznościom lokalnym udziału w tworzeniu i wdrażaniu wybranych elementów lokalnej polityki publicznej, wpływaniu na decyzje dotyczące rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego ich otoczenia. Skuteczność działań władz lokalnych i społeczności lokalnej może się wzajemnie warunkować, jeżeli nastąpią między nimi właściwe relacje oparte na zasadach pomocniczości, przejrzystości, sprawności, odpowiedzialności, wiarygodności oraz partycypacji społecznej. Uczestnicząc w formułowaniu i realizacji lokalnej polityki, przedstawiciele społeczności mają szansę budowania poczucia sprawstwa

i odpowiedzialności za ich rezultaty. Wyzwaniem dla samorządów staje się przede wszystkim umiejętność budowania, a następnie realizacji wspólnej z daną społecznością lokalną wizji i strategii rozwoju. Wymaga to uruchomienia procesu, w którym społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, lecz także współrealizatorem rozwiązań.

Model tworzenia rocznego programu współpracy:

- Opracowanie wstępnego projektu programu na następny rok budżetowy – odpowiedzialni za to są pracownicy samorządu.
- Zorganizowanie spotkania z udziałem przedstawicieli samorządu (burmistrzowie, pracownicy urzędu zajmujący się współpracą z sektorem pozarządowym), przedstawiciele lokalnych organizacji i innych uprawnionych podmiotów, przedstawiciele lokalnych instytucji z terenu samorządu mających wpływ na życie społeczne. Na spotkaniu samorząd przedstawia projekt i omawia dokument z organizacjami.
- Analiza wniosków zgłoszonych na spotkaniu do projektu programu.
- Właściwa konsultacja – zarządzenie burmistrza wraz z formularzem konsultacji.
- Kolejne spotkanie i przedstawienie poprawionego projektu, rozesłanie poprawionej wersji do wszystkich organizacji obecnych na spotkaniu, które wyraziły chęć uczestniczenia w konsultacjach.
- Po terminie, w którym organizacje mogły się wypowiedzieć, pracownik samorządowy sporządza protokół z konsultacji, burmistrz może wziąć pod uwagę zmiany do projektu, które organizacja wniosła w trakcie ostatecznych konsultacji.
- Protokół konsultacji przedstawia się radzie, która uchwałą przyjmuje program na następny rok budżetowy.

6. PLAN DLA MIASTA ZIELONA GÓRA

I etap – opracowanie koncepcji projektu rocznego programu przez wydział odpowiedzialny m.in. za współpracę z NGO.

II etap – przygotowanie przez wydziały urzędu cząstkowych projektów rocznego programu w sferach działalności publicznej odpowiadających realizowanym zadaniom.

III etap – opracowanie projektu rocznego programu na podstawie zebranych projektów cząstkowych z wydziałów.

IV etap – zorganizowanie spotkania roboczego z pracownikami urzędu odpowiedzialnymi za współpracę z organizacjami pozarządowymi w obrębie wydziału, dyskusja nad projektem „Programu współpracy Miasta Zielona Góra z organizacjami pozarządowymi na rok ...” i rozpoczęcie konsultacji społecznych z NGO, omówienie sposobu i przebiegu konsultacji.

V etap – przedstawienie projektu rocznego programu prezydentowi miasta, skierowanie dokumentu do konsultacji społecznych NGO.

VI etap – rozpoczęcie konsultacji społecznych przez wydział odpowiedzialny merytorycznie za współpracę z NGO. Konsultacje będą prowadzone na spotkaniu z przedstawicielami organizacji pozarządowych: omówienie sposobu i przebiegu konsultacji, przedstawienie i omówienie projektu rocznego programu, dyskusja nad projektem, zgłaszanie przez NGO uwag, propozycji zmian, wniosków wraz z uzasadnieniem – wypracowanie stanowiska środowiska pozarządowego, dyskusja.

VII etap – przygotowanie korekty projektu rocznego programu na podstawie wypracowanego podczas spotkania stanowiska środowiska pozarządowego oraz przedstawienie końcowego projektu prezydentowi miasta, by skierował dokument pod obrady rady miasta.

VIII etap – uchwalenie przez radę programu.

Konsultacje społeczne są jedną z form współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Jako formę konsultacji przedstawiłam spotkanie z organizacjami, którego w moim mieście zapewne nie uda mi się zrealizować.

Myślę jednak, że taka forma konsultacji ma sens. Spotkanie z organizacjami pozarządowymi daje możliwość wysłuchania ich, a program jest głównie dla NGO, a nie dla samorządu. To dzięki pracy organizacji, ich poświęceniu i zaangażowaniu mieszkańcy miasta korzystają z różnorodnych form działalności. To NGO tworzą m.in. politykę rozwojową miasta czy gminy z poszanowaniem zasad demokracji, np. poprzez opiniowanie projektów uchwał dotyczących sfery zadań publicznych.

7. PLAN DLA GMINY SŁAWA

Opracowanie programu współpracy:

I etap – rzetelna ocena ubiegłorocznego (tegorocznego) planu współpracy. Do ewaluacji zapraszane są wszystkie organizacje pozarządowe działające w gminie. Po spotkaniu powstaje protokół i wyciągane są konstruktywne dla obu stron wnioski.

II etap – w idealnym świecie powołałabym zespół do opracowania projektu współpracy na nowy rok. Niestety, organizacje nie garną się do tego. Projekt otrzymują NGO działające w gminie. Od niedawna są takie, które wnoszą uwagi – na razie tylko jedna. Nie łudzę się, że projekt jest idealny. Przedstawiciele NGO nie mają czasu wczytywać się w program i mają do mnie zaufanie.

III etap – projekt powinni poznać mieszkańcy (w idealnym świecie), może być wywieszony na tablicy w urzędzie, opublikowany na stronie internetowej, w lokalnej prasie wydawanej przez urząd, a najlepiej udostępniony przez organizację pozarządową. Mieszkańcom należy wyznaczyć termin, w którym mogą składać uwagi. Powinien je przeanalizować powołany zespół i uwzględnić bądź odrzucić.

IV etap – zapoznanie z programem radnych (komisje); dotychczas nikt z radnych nie wniósł uwag merytorycznych do projektu programu. A potem sesja i uchwalenie programu.

Ważny element partycypacyjnego modelu tworzenia dokumentu to rzetelne informowanie potencjalnych NGO o konkursie, który jest nieodzownym elementem planu współpracy. Nie tylko tych organizacji, które wzięły udział w konsultacjach, ale najszerzego ich spektrum. To zadanie trudne i na razie nie udało się stworzyć systemu, który to umożliwi.

Do konsultacji programu włączyłabym szkoły i instytucje kultury, ale nie są one zainteresowane udziałem w przygotowaniu programu współpracy.

8. PLAN DLA GMINY PSZEW

Zgodnie z partycypacyjnym modelem tworzenia programu współpracy prace nad dokumentem na kolejny rok powinniśmy rozpocząć tuż po opracowaniu sprawozdania z realizacji programu na 2010 r.

Etapy przygotowania programu:

I etap – rozesłanie sprawozdania do wszystkich organizacji działających w gminie lub zorganizowanie spotkania sprawozdawczego z ich udziałem. Można połączyć obie formy, będzie to okazja do szkolenia i uświadomienia NGO możliwości, jakie daje program współpracy, do prezentacji organizacji na forum gminy, zapoznania z zasadami tworzenia programu współpracy. Samorząd powinien wystąpić z propozycją stworzenia zespołu złożonego z przedstawicieli organizacji oraz jednostki samorządu terytorialnego, który zająłby się opracowaniem projektu programu, uwzględniając w nim uwagi zgłoszone na spotkaniu sprawozdawczym. Jeśli organizacje wykazałyby wolę współdziałania, samorząd powinien wykorzystać ten potencjał. Włączenie przedstawicieli NGO do współpracy na etapie tworzenia projektu programu to dobry sygnał dla organizacji, gwarancja jawności i przejrzystości procedury. Przy założeniu, że organizacje

włączają się w przygotowanie projektu programu, na spotkaniu powinien być wybrany zespół roboczy (wytypowani przedstawiciele NGO).

II etap – inicjacja działań utworzonego zespołu; skład powinien odzwierciedlać sfery pożytku publicznego, w których działają organizacje, ponadto obligatoryjnie powinni w nim być przedstawiciele samorządu, jednostek podległych. Zespół przygotowałby projekt programu współpracy.

III etap – projekt należy poddać konsultacjom zgodnie z przyjętą przez radę gminy uchwałą normującą tę kwestię (umieszczony na www gminy i tablicy ogłoszeń z możliwością zgłaszania uwag, rozesłany drogą e-mailową lub pocztą do organizacji). Ostatni element konsultacji – spotkanie, na którym organizacje wypowiadają się na temat projektu przygotowanego przez zespół roboczy.

IV etap – skrupulatna analiza uwag i wniosków, w razie potrzeby uwzględnienie ich. Zespół roboczy ostateczny kształt i treść programu przedstawia wójtowi do akceptacji, a rada zatwierdza uchwałą. Na posiedzenia komisji oraz sesję warto zaprosić organizacje, a przynajmniej przedstawicieli zespołu roboczego, który pracował nad projektem. W ten sposób organizacje byłyby włączone do procesu uchwałodawczego.

9. PLAN DLA GMINY PYSZNICA

I etap – pierwsze spotkanie pod hasłem „Poznajmy się i policzmy nasze bogactwo” z udziałem organizacji pozarządowych dotyczące konsultacji w sprawie opracowania programu współpracy: prezentacja NGO, informacja o zadaniach własnych gminy oraz sferze pożytku publicznego, poznanie statutów organizacji; określenie, co dana organizacja chce i może w przyszłym roku realizować; co może zaoferować wójt; spisanie zebranych informacji – każdy członek organizacji dostaje ustalenia ze spotkania.

II etap – porozmawiamy, co chcemy i damy radę zrobić, potem wracamy do domu i porozumiewamy się z pozostałymi członkami organizacji i samorządu – radni, skarbnik gminy itp. Po pierwszym spotkaniu konsultacyjnym uczestnicy przekazują pozostałym otrzymane ustalenia, dyskutują, rozważają możliwości, plany. Formułują stanowisko na kolejne spotkanie. Władze samorządowe też analizują wstępne ustalenia, zasoby, szukają możliwości pozyskania środków przez NGO z innych źródeł na proponowane przez nich działania. Wskazują je organizacjom na następnym spotkaniu.

III etap – drugie spotkanie konsultacyjne, określenie zadań do realizacji, niezbędne szacunkowe koszty; co chcą osiągnąć przez realizację zadania; przedstawienie przez wójta lub jego przedstawiciela wstępnego projektu programu współpracy. Spisanie przez zebranych ostatecznych propozycji, negocjowanie warunków, a po ustaleniu wspólnego stanowiska podpisanie go.

IV etap – wszystkie organizacje mogą wydelegować reprezentanta do kontaktu z przedstawicielem wójta w sprawie napisania programu współpracy zgodnie z określonymi w ustawie zasadami. Gotowy tekst otrzyma każda organizacja, będzie czas na wniesienie uwag na piśmie. Po tym NGO dostaną zaproszenie na sesję rady gminy, gdy program będzie przyjmowany.

V etap – realizacja programu współpracy i jego ocena: zgodnie z zapisami, środkami finansowymi ogłaszane są konkursy, realizowane zadania i rozliczane zadania.

VI etap – wspólna organizacja karnawałowego balu charytatywnego – uroczyste podsumowanie.

Być może uda się wspólnie zrealizować przedsięwzięcie, które zintegruje społeczność, pozwoli zdobyć kolejne doświadczenia, zachęci do większej aktywności w lokalnym środowisku. Nie tracę nadziei, choć mieszkańcy gminy są obojętni, mają postawy roszczeniowe, chyba źle im się kojarzy branie spraw w swoje ręce. Przykładem są choćby wybory sołtysa, gdzie na 10 sołectw tylko w jednym zgłoszono więcej niż jednego kandydata, a na dodatek w jednym z mniejszych wystawiono pana spod budki z piwem.

Forum po module „Społeczność lokalna”	59
Kreowanie liderów	59
Kapitały gminy	61
Wzmacnianie kapitału społecznego	67
Forum po module „Prawne uwarunkowania współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi”	69
Forum po module „Partycypacyjne tworzenie programów współpracy”	71
Konsultacje programów współpracy	71
Budowanie programów współpracy	73
Mieszkańcy i konsultacje programów współpracy	75
Promowanie konsultacji	76
Konsultacje	77

4

Wymiana
doświadczeń na forach
internetowych

Ważną rolę w szkoleniach odegrały fora internetowe. Była to platforma do wymiany myśli, doświadczeń, opinii, poruszenia tematów, których uczestnicy nie zdążyli omówić podczas zajęć albo chcieli dłużej o nich podyskutować. Wymiana poglądów miała miejsce po zakończeniu każdego modułu tematycznego (1. Społeczność lokalna, 2. Prawne uwarunkowania współpracy, 3. Partycypacyjne tworzenie programów współpracy). Dyskusja na forach stanowiła przedłużenie zajęć i poszerzała ich tematykę; wzbogacała ją o ważne wątki; była okazją do zaprezentowania przemyśleń, podzielenia się informacjami, wzajemnej inspiracji.

Forum internetowe po module „Społeczność lokalna”

KREOWANIE LIDERÓW

OPINIA 1.

- Często problemem są słabe relacje w zakresie komunikacji i partycypacji społecznej władzy gminnej ze społecznością lokalną. Nie zdejmuje to jednak z samorządu obowiązku stałego konsultowania się z różnymi grupami społecznymi. Ważne jest więc takie przygotowanie członków wspólnoty, by chcieli i mieli szansę na aktywizację i uczestniczenie w podejmowaniu ważnych dla nich decyzji. Samorząd i podległe mu jednostki, poza realizacją większości zadań własnych, a szczególnie zobowiązań finansowych, powinny aktywnie uczestniczyć w procesie obywatelskiego kształcenia mieszkańców, zwłaszcza młodych i pełnych energii. Partnerem samorządu w działaniach na rzecz wychowania społeczności lokalnej mogą być organizacje pozarządowe, inicjatywy obywatelskie oraz szkoły. Bez akcji edukacyjnej – uczenia się poprzez działanie – trudno będzie przekonać mieszkańców (bez względu na wiek), że warto wziąć sprawy w swoje ręce. Władze i instytucje lokalne mogą zapewnić realizatorom i odbiorcom takich programów – wśród których mogą być potencjalni liderzy – wsparcie finansowe lub materialne, decyzyjne, merytoryczne, dać informacje, nagłośnić działania, podzielić się doświadczeniem.
- W małych środowiskach, np. w gminie wiejskiej, liderem jest wójt i wiele inicjatyw pochodzi od niego. NGO współpracują z wójtem, podejmują wspólnie decyzje. Muszą współpracować, bo inaczej nic się nie dzieje. W gminach wiejskich dzieje się dużo, ludzie chętnie wychodzą z domów. Może trudno o liderów, jednak wystarczy, że jest dwóch, trzech i się kręci. Aktywne są koła emerytów, gospodyń, kluby sportowe, OSP. W naszym środowisku z powodzeniem współpracują wójtowie sąsiednich gmin, tworząc Stowarzyszenie LGD „Sierpeckie Partnerstwo”.
- Czasem współpraca między organizacjami jest ważniejsza niż rola jednostek samorządu terytorialnego (lub równie ważna). Niepokojące są sytuacje, kiedy działające w jednej gminie kluby sportowe próbują pokazywać i udowadniać, że jeden jest lepszy od drugiego i zasługuje na większe dotacje, a komentarze pojawiają się podczas konkursów lub po ich rozstrzygnięciu. Współpraca wiele razy pokazała, że wspólnie można wiele, a dyskredytowanie jednych przez drugich sprawia, że osoby, które patrzą na to z boku, wszystkie NGO uważają za niepoważne.
- Jestem zdania, choć na razie teoretycznie, że sprawdziłoby się partnerstwo samorządu z NGO zmierzające do zbliżenia, dialogu i budowy wzajemnego zaufania. Taka forma (inicjatywa/program) z czasem doprowadziłaby do wypracowania skutecznego mechanizmu wyłaniania i promowania przedsięwzięć wynikających

z potrzeb lokalnego środowiska. Skutecznym narzędziem do efektywnego działania byłby specjalny program rozwoju społeczeństwa obywatelskiego obligujący strony do ustalonych działań i wykorzystujący fundusze zewnętrzne, np. z programów typu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

OPINIA 2.

- Dla mnie lider to ktoś, kto tworzy warunki współpracy z ludźmi, buduje relacje międzyludzkie, potrafi zjednoczyć lokalnych społeczników, nieformalne grupy; a wszystko po to, by realizować wizję rozwoju, w którą wierzy i do której jest w stanie przekonać innych. Liderzy zazwyczaj sami podejmują działania, przejmują inicjatywę, jeżeli wymaga tego sytuacja. Jeżeli nie dajesz nic od siebie, jeżeli nie masz odwagi iść pod prąd, jeśli głównym celem działań nie jest dobro wspólne, ludzie cię nie uznają. Liderem się po prostu staje. Choć byśmy nie wiadomo jak mocno chcieli nim być, tylko społeczność jest w stanie uznać, czy ktoś jest liderem.
- Jak więc powinien działać lider? Zabrzmi to nieskromnie, ale przyjmijmy, że ja jestem liderem – poniżej dwa przykłady z mojego podwórka.

PRZYKŁAD 1.

Na szkolenie dla lokalnych liderów wysłano koleżankę z pracy, nazwijmy ją panna Krysia. Odyła kurs, dostała dyplom i jako dyplomowaną liderce powierzono jej koordynację w programie Prowent. Kolejne dwa terminy składania wniosków przespała, informacji i współpracy ze stowarzyszeniami brak. Ale panny Krysi nie można ruszyć, bo jest wyszkoloną liderką. Co mogły począć stowarzyszenia z kilkumiesięcznym stażem, choć miały potencjał? Mimo że do dziś nie mam tego w obowiązkach, pracuję z NGO na zasadzie wolontariatu. Wystarczyło wyciągnąć pomocną dłoń. Współpracujemy, realizujemy projekty, mamy stały kontakt.

PRZYKŁAD 2.

Cennym potencjałem jest młodzież pełna inicjatyw, pomysłów, ale często bezradna. Ośrodek kultury czynny do 16.00. Wystarczy zasiać ziarenko nadziei, że wspólnie możemy wiele zrobić; znaleźć cel akceptowany przez wszystkich. No to znaleźliśmy i zaczęliśmy.

Te dwa przykłady wybrałem z myślą o barierach w formowaniu się społeczeństwa obywatelskiego, jakie istnieją przynajmniej w niektórych gminach wiejskich, a wynikają z peerelowskiej mentalności części urzędników i obawy, że straci się wpływy.

Na konferencji podsumowującej efekty Programu Integracji Społecznej PPWOW, na którą zaproszeni byli m.in. wójtowie gmin w nim uczestniczących, dużo mówiono o roli liderów społecznych, wpływie, jaki mają na rozwój gminy, potrzebie ich wspierania. I wówczas w dyskusji jeden z wójtów, niby żartem, powiedział: I co, mamy wychować sobie następców?

OPINIA 3.

- Doświadczyłam tego, co znaczy popierać lidera, który nieoczekiwanie – w związku z kandydowaniem w wyborach – staje się wrogiem numer jeden sprawujących władzę. W mojej lokalnej społeczności są liderzy i w ostatnich latach widać ich działania. Jednak pozycja liderów jest słaba, bo opinie nadal kreuje działające razem zaplecze sprawujących władzę i kościelne ambony. Władza obawia się lokalnych liderów, choć ich potrzebuje. Dlatego stosuje metodę uzależniania ich od siebie. Według mnie lider musi przejść długą drogę, by sam poczuł się i nazwał liderem. To nie będzie ktoś, kto powie: skoro mnie wysłali na kurs i powiedzieli, że mam być liderem, to jestem. Liderem nie wystarczy się czuć. Lider widzi potrzeby lokalnej społeczności i ma pomysły, jak można je zaspokoić, działając wspólnie. Być dobrym liderem to ciągle się uczyć, wykorzystując

doświadczenia własne i innych. Dobry lider powinien umieć patrzeć z dystansu na to, co robi i co zrobił. Teraz dużo mówi się o metodach PR i o tym, że każdego można wykreować jako lidera. Pewnie tak, i niektórzy to robią, wykorzystując swoją pozycję do własnych celów.

OPINIA 4.

- Z liderami nie jest najlepiej. Czasem pojawi się w lokalnej społeczności taka osoba, ale musi mieć chęci i wsparcie środowiska. Jeżeli któregoś z tych elementów zabraknie, ogień szybko gaśnie. Lider nie powinien brać na siebie zbyt wielu obowiązków, bo w większości przypadków zapał zmieni się w niechęć.
- Kilka lat temu próbowałem wyłuskać liderów młodzieży. Na początku wszystko wyglądało dobrze. Powołałiśmy młodzieżową radę gminy. Ale z młodzieży trudno coś wyciągnąć – jak nie podsunąłem pomysłu, nic z siebie nie dali. W pierwszej kadencji na 29 osób dwie zainicjowały działania w lokalnym środowisku. Potem zaczęły studia i koniec. W drugiej kadencji była młodzież gimnazjalna. Chyba nic nie jest w stanie jej zaangażować. Moim zdaniem, średnio co dwa lata pojawia się w środowisku lider. Trzeba go dostrzec, dać możliwości, a jego potencjał będzie rozwijał kolejnych. Jednak to proces żmudny i nie gwarantuje sukcesu.

OPINIA 5.

- Mam odmienne zdanie: młodzież mamy cudowną, ale wymaga ona innego podejścia i traktowania. Młodzież nie lubi zaszufładowania, formalizowania. U nas też tworzono w GOK coś na kształt rady młodzieży, co po kilku miesiącach umarło śmiercią naturalną. Dlaczego? Bo dla młodych była to forma kontroli, podporządkowania, może nawet sterowania. Oni potrafią wiele zdziałać, jeżeli uznają inicjatywę za swoją. Wtedy sami zwrócą się o pomoc.
- W ubiegłym roku kilka osób z gimnazjum zwróciło się do mnie z pytaniem, czy gmina może dofinansować zorganizowanie imprezy na Halloween. Poradziłem, by wybrali się do wójta; wizyta młodzieży powinna pomóc. Popełniłem błąd, bo nie sprawdziłem, w jakim nastroju jest wójt.
- *Halloween, heavy metal, czarny kolor, czerwony kolor, krok do satanizmu* – młodzież te strzępki słów z pierwszego w życiu spotkania z władzą samorządową pamięta. Z prywatnej kasy dofinansowałem imprezę i na prośbę młodych wziąłem na siebie odpowiedzialność. Okazało się, że Halloween to był pretekst, kilka papierowych duchów jako dekoracja, a chodziło o dyskotekę. Te młode osoby mają chłopaków, dziewczyny, może przeżywają pierwszą w życiu miłość, potrafią się kulturalnie bawić. Albo Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy. Chcieli się pokazać, zrobić coś pożytecznego, jak inni w Polsce. W szkołach cisza, w GOK też, bo Owskiak deprawuje, Wodostock zaraza, nie będzie żadnego „róbta co chceta”. Sami zorganizowaliśmy WOŚP. Zebraliśmy 13 tys. 684 zł w gminie liczącej niewiele ponad 7500 mieszkańców. Zaangażowanej młodzieży była prawie setka.

KAPITAŁ LUDZKI

OPINIA 1.

- W mojej gminie najbardziej niedoceniony jest kapitał ludzki. Stawiam na młodzież, która ma zapasy energii, pomysły i zapał do działania. Jeśli dobrze się nią pokieruje, może być materiałem na przyszłych liderów organizacji pozarządowych. Młodzieży brakuje przywódcy, który skupiłby ich uwagę na pracy dla społeczności i pozwolił wdrażać pomysły. Takiego, który dyskretnie by kierował, pozwolił na samodzielność; zaufał, że potrafią, i chwalił. Od lat działają tak z powodzeniem strażacy ochotnicy – wiedzą, gdzie inwestować. Początkowo młodzi ludzie pracowaliby z konieczności, bo poprosiła mama, ciocia lub dawna nauczycielka ze szkoły, a trochę z ciekawości i chęci przynależności do grupy. Na koniec nabraliby nawyku i chęci.

OPINIA 2.

→ Młodzież ma pomysły, które często są źle odbierane przez dorosłych, starszych. Bywa tak, że młodzi chcą zorganizować imprezę, ale blokuje się ich działania, bo to się nie przyjmie. Przykładem są olsztyńskie Juwenalia. Od początku trwały spory wokół imprezy, bo młodzież z piwem przy takiej muzyce? Jednak efekty realizacji pomysłu przyszły szybko. W kilka lat olsztyńska Kortowiada stała się największą i najbardziej znaną imprezą studencką w Polsce. A bawią się na niej i ci, co narzekali. Trzeba młodzieży pozwolić działać, a jak coś nie wyjdzie, to młodzi sami zobaczą, gdzie popełnili błędy i wyciągną wnioski.

OPINIA 3.

→ Z moich obserwacji wynika, że najbardziej niedoceniany w gminie jest kapitał ludzki. Z czego to wynika? Może z tego, że młodzi i wykształceni niechętnie zostają na wsi. Zwykle nie widzą perspektyw, a jeśli ich celem są kariera i pieniądze – uciekają do dużych miast. Takich, którzy świadomie wybierają życie na wsi, z plusami i minusami, jest niewielu. A jeśli ktoś się odważy, to postrzegany jest nieraz jako życiowy nieudacznik. Może dlatego w naszej gminie mało jest osób z zapałem, chęcią do działania, dzielenia się umiejętnościami, a tym samym niewiele jest organizacji pozarządowych. Myślę, że zasada „nic za darmo” jest wśród młodych coraz częstsza. Taka postawa to może także powód spadku zainteresowania wolontariatem, które z roku na rok jest niższe, co pokazują też dane statystyczne. Z kolei osoby starsze chętniej działają w grupach nieformalnych. Procedury rejestracyjne, sformalizowanie działalności stanowią dla nich bariery nie do pokonania. Obserwuję to w praktyce, gdy ogłaszany jest konkurs ofert na realizację zadań gminy i ludzie, którzy na co dzień wiele robią w lokalnych społecznościach, tracą zapał do pracy, gdy trzeba przygotować ofertę i zebrać dokumenty. To ich zraża i przeraża, choć mają świadomość korzyści płynących ze współpracy, bo często jest to jedyny sposób pozyskania środków na prowadzenie działalności.

OPINIA 4.

→ W mojej gminie z roku na rok rośnie liczba osób wykształconych. Młodzież kończy studia. Niewielka część wraca do rodzinnej miejscowości, mimo że pracę może zdobyć w znacznej odległości od miejsca zamieszkania. Te osoby stanowią dobry potencjał do wykorzystania, tym bardziej że już przejawiają aktywność społeczną w wielu działaniach inicjowanych przez samorząd lokalny i organizacje pozarządowe. Stała grupa aktywnych obywateli zrzeszona jest w pięciu NGO, trzech KGW, siedmiu OSP, Kole Caritas i GULKS. Aktywni są pracownicy samorządu i placówek oświatowych. Prywatnych przedsiębiorców jest niewielu i mało z nich angażuje się w życie społeczne. Nie odmawiają współpracy, ale też niczego nie inicjują. Podobnie jest ze współpracą z organizacjami. Działają zgodnie ze statutem, ale nie wszyscy inicjują współdziałanie. Wiele osób migruje w celach zarobkowych. Część wraca, ale dopiero po zaspokojeniu potrzeb angażuje się w życie społeczne i to jest naturalne. Widać też migrację napływową. Jest cenna, bo nowi mieszkańcy, często na emeryturze, osiedlający się w przyjaznym środowisku przyrodniczym, angażują się w życie społeczne.

OPINIA 5.

→ Niedoceniony kapitał w mojej gminie to kapitał ludzki, a dzięki niemu można osiągnąć wiele ważnych celów. W małych miejscowościach wszyscy dobrze się znają i dużo o sobie wiedzą. W takich społecznościach łatwo nawiązuje się bliskie więzi i buduje zaufanie, pomoc drugiej osobie przychodzi z łatwością. Obserwuję, jak ludzie chętnie sobie pomagają i nie robią tego dla korzyści materialnych. Zasada jest taka: „Ja pomagam w potrzebie i wiem, że jeżeli będę potrzebować pomocy, to ją otrzymam”. Nie jest to jednak wykorzystywane na większą skalę i do wyższych celów. Dobrze by było, gdyby ten ogromny kapitał drzemący w mieszkańcach zaktywizować i skierować na taki tor, który sprawi, że działania będą służyć polepszeniu ogólnej jakości życia całej społeczności.

OPINIA 6.

→ Uważam, że najbardziej niedocenionym kapitałem mojej gminy jest potencjał tkwiący w osobach starszych. Mają one zazwyczaj doświadczenie zawodowe i życiowe, dużo czasu, pomysłów i chęci do działania. Niestety, jeszcze nikt nie zastanowił się, jak wykorzystać te zasoby...

Komentarz 1. do opinii 6.

→ To fakt. Starsi ludzie mają doświadczenie i mogą wspomagać działania, np. zastępując babcię lub dziadka, którzy mieszkają daleko. Wtedy czują się docenieni, są potrzebni. Zapominamy, że obok nas żyją ludzie w podeszłym wieku, którzy nie chcą być na marginesie społeczności. Nie myślimy o tym, że wcześniej czy później każdy z nas będzie stary i jego doświadczenie może nie być potrzebne. Jak wtedy będziemy się czuli? Starsi ludzie bardzo chętnie podejmują się zadań, tylko trzeba im w tym pomóc. W naszym mieście widzę, jak pracują panie w TPD. Jestem pełna podziwu.

Komentarz 2. do opinii 6.

→ U nas nie ma żadnej oferty dla osób starszych, a one też nie mogą się zorganizować. Nie działa Koło Gospodyń Wiejskich. Osoby starsze to ogromny potencjał do zagospodarowania. Myślę, że brakuje lidera z pomysłami do pobudzenia aktywności tej grupy. Mam wrażenie, że jest to ogromny parowóz, który potrzebuje zapłonu i pomocy na starcie.

Komentarz 3. do opinii 6.

→ Ja też dostrzegam niewykorzystany kapitał – seniorów. Widzę, jak duży potencjał w nich drzemie. Mnóstwo przeżyli i widzieli, zatem mogą nam opowiedzieć np. o naszym pochodzeniu. Poza tym są grupą, która ma czas wolny wtedy, gdy my jesteśmy w pracy. Wielu z nas wykorzystuje rodziców jako etatowe nianie. Po kilku spotkaniach z okazji Dnia Seniora wiem, że to ekipa, która jest zmęczona siedzeniem w domu, która chce coś robić, tylko trzeba pokazać, że są zauważani i doceniani. Ja zamierzam z naszymi babciami i dziadkami ostro podziałać. Dziadkowie nie chcą być zbędnym meblem, który się trzyma, bo nie ma innego rozwiązania. Babcie mówią, że mają dość oglądania telewizji, oczy za słabe na szydełkowanie, ale potańczyć by chciały, z ludźmi się spotykać, jakiś film razem obejrzeć, nawet urwisami by się zajęły, bo wiersze piszą i bajki znają. Młodzież to niezaprzeczalny potencjał, ale trzeba uwzględnić ich plany i ambicje, a seniorzy po prostu chcą.

OPINIA 7.

→ Moim zdaniem największym i najbardziej niewykorzystanym kapitałem są dzieci i młodzież. To nasza nadzieja, białe karty, które mamy szansę zapisać czymś wartościowym. Trudno jest zmienić podejście ludzi dorosłych – mają ugruntowane przekonania i myślą coraz bardziej schematycznie. Młodzi mają otwarte głowy, niesamowite pomysły i zapał do podejmowania wyzwań i działania. Potrzebują jednak człowieka, który pomoże im pokonać bariery i pokieruje ich entuzjazmem. Potrzeba nam lokalnych liderów – ludzi, którzy nie z obowiązku, a z przekonania i powołania podejmą się bycia przewodnikiem. Być może narażę się, ale dostrzegam taki potencjał w naszym klubie sportowym. Chciałabym nauczyć się, jak i gdzie szukać takich społeczników i w jaki sposób motywować i zachęcać ich do podejmowania wysiłku uruchomienia maszyny zmian na lepsze.

Komentarz do opinii 6. i 7.

→ W naszej gminie połączyliśmy seniorów i młodzież w taki sposób, że młodzi uczyli starszych obsługi komputera, a zwłaszcza internetu. Obie strony były przejęte. Starsze panie ucieszyły się, że mogą oglądać w internecie

seriale, a młodzi byli dumni, że mogli uczyć starszych. Zorganizowała to biblioteka publiczna, która prężnie działa. Od ponad dwóch lat jest tam Dyskusyjny Klub Książki, którego członkowie czytają tę samą książkę i później dyskutują na jej temat. Powstał dziecięcy DKK. Biblioteka organizuje też konkursy, np. literackie czy na czytelnika roku. Każdy konkurs ma uroczyste podsumowanie z wręczeniem nagród, przedstawieniem i poczęstunkiem. I jeszcze jedno – biblioteka ma filię, która prowadzi świetlicę dla dzieci.

KAPITAŁ PRZYRODNICZO-HISTORYCZNY I SPOŁECZNY

OPINIA 1.

→ W mojej gminie znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Kamiennej ze zróżnicowaną i bogatą roślinnością. Na szczególną uwagę zasługuje zabytek kultury klasy europejskiej – rezerwat archeologiczny Rydno, w którym stwierdzono ślady obozowisk łowców jeleni kultury magdaleńskiej (15 000-10 000 lat p.n.e.) z pracowniami narzędzi kamiennych oraz miejscami pozyskiwania i produkcji hematytu jako barwnika rytualnego. Jest tam również wiele pozostałości grobów ciałopalnych z okresów wpływów rzymskich. Są też zabytki sakralne, m.in. zespół kościoła parafialnego z 1637 r. pw. Św. Trójcy czy pomnik powstania styczniowego w miejscowości Kierz Niedźwiedzi. Warta odwiedzenia jest miejscowość Majków z nowo wybudowanym Centrum Kultury i Wypoczynku „Nad Żarnówką”. Walory środowiska naturalnego sprawiają, że tereny Majkowa mają świetne warunki do organizowania wypoczynku. Rzeźba terenu jest urozmaicona, są kompleksy leśne, łąki nadrzeczne i zalew w Mostkach z zagospodarowaną plażą. Oferujemy bezpośredni kontakt z przyrodą, oglądanie z bliska świata zwierząt i roślin, naturalne piękno, czyste powietrze i wodę, spokój i ciszę, a także specyficzny mikroklimat i smaczną regionalną kuchnię.

OPINIA 2.

- W mojej gminie wiosną urzekają mnie widoki na Góry Świętokrzyskie i czyste powietrze. Latem piesze wędrówki lub wycieczki oznakowanymi trasami rowerowymi, a w upalne dni kąpiel w zalewie w Cedzynie. Jesień to doskonała pora dla pasjonatów gór, a zima jest porą uprawiania narciarstwa. Na turystów czeka bogata baza noclegowa i gastronomiczna – dobre hotele i gospodarstwa agroturystyczne; domowe, regionalne, smakowite jadło.
- To tyle o walorach krajobrazowo-przyrodniczych. Moja gmina to także wspaniali ludzie dbający o zachowanie tradycji, obrzędów i pieśni regionalnych. To 25 lat istnienia Zespołu Śpiewaczego „Górnianecki”, 10 lat Zespołu Pieśni i Tańca „Bęczkowianie” czy pani Ewa Siudajewska – regionalistka, gawędziarka. Zaangażowane osoby widzą potrzebę zachowania dziedzictwa i dzielenia się wiedzą z innymi. W gminie działa kilka stowarzyszeń, ale niezbyt aktywnie. Myślę, że potrzebują małego impulsu, trochę fachowej wiedzy, doświadczenia i umiejętności, by rozwinąć żagle i wypłynąć na szerokie wody.
- Ważną kwestią jest rozwój edukacji. Na trzynaście sołectw jest osiem szkół podstawowych i cztery gimnazjalne. Większość ma nowe budynki, przestronne sale dydaktyczne z pomocami naukowymi, nowoczesny elektroniczny i multimedialny sprzęt, boiska wielofunkcyjne. Szkoły mają świetnych nauczycieli, którzy są kopalnią pomysłów. Ucząc bawią – bawiąc uczą. Przykłady kilku projektów: Kuźnia Pomysłów, Szkoła Marzeń, Przywróćmy Pamięć, Wolskie Zapusty, Staropolska Biesiada Szlachecka, Moja Mała Ojczyzna. Uważam, że to edukacja wpływa na tworzenie kapitału społecznego. Poziom wykształcenia i kwalifikacje decydują o umiejętnościach i postawie mieszkańców. Mam nadzieję, że młodzi ludzie – samodzielni i zaradni – wprowadzą zamiary w czyn dzięki wierze we własne możliwości i umiejętności współdziałania oraz rozwiązywania problemów.

OPINIA 3.

- Moja gmina, którą tworzy 28 sołectw, ma ciekawą historię, cenne zabytki kultury oraz wyjątkową przyrodę. To obszar o nieskażonej przyrodzie – lasy zajmują ponad połowę terenu. Mamy doskonałe warunki wypoczynku z dala od wielkomiejskiego zgiełku. Wiele perspektyw stwarza Zalew Chańcza, największy zbiornik wodny w województwie. Turyści ceniący spokój i ciszę znajdują tu wiele możliwości realizacji zainteresowań i pasji. Atutem zachęcającym do przybycia jest niewielka odległość od atrakcji turystycznych województwa świętokrzyskiego.
- Kapitał lokalny to przede wszystkim zabytki, historia, bogactwo krajobrazu i wspaniała przyroda, która kusi i zachęca do delektowania się nią. Oceniam to wysoko. A kapitał społeczny to my, mieszkańcy, młodzież, dzieci, osoby starsze. W gminie widać znaczną migrację osób, szczególnie uczących się. To głównie uczniowie. Trudno się dziwić, że wyjeżdżają, by zdobyć lepsze wykształcenie. Kapitał społeczny to także osoby, które przyjeżdżają i osiedlają się u nas na stałe.

OPINIA 4.

- Moja gmina jest jedną z najmłodszych jednostek samorządu terytorialnego w województwie świętokrzyskim. Powstała 1 stycznia 1995 r. Mamy długą historię – najstarsza pisana wzmianka o miejscowości pochodzi z 1383 r. Jesteśmy jedną z najmniejszych gmin wiejskich w kraju, ale mamy pięć KGW, trzy stowarzyszenia, bibliotekę oraz wielu zapaleńców do realizacji własnych lokalnych marzeń.

OPINIA 5.

- Teren, na którym znajduje się moja gmina, kojarzy się z dwoma pisarzami: Stefanem Żeromskim i Henrykiem Sienkiewiczem. Mamy cenne zabytki, m.in. grotę św. Rozalii na Górze Perzowej, pozostałości po XVIII-wiecznym piecu hutniczym, wieżę zboru ariańskiego, dwa kościoły parafialne.
- Kapitałem lokalnym są też powstający zbiornik wodny oraz dwa centra sportowo-rekreacyjne. W gminie planowane jest też wybudowanie fontanny, miejsca do grillowania, placu zabaw dla dzieci, minisceny, ciągów pieszych, posadzenie zieleni i oświetlenie terenu.
- Cennym kapitałem są mieszkańcy gminy. Od wielu lat podczas corocznej akcji oddawania krwi zdobywają tytuł najofiarniejszych w regionie. Kapitał to także stowarzyszenia, których członkowie pomagają osobom z rodzin ubogich, np. Stowarzyszenie „Pomocna Dłoń” organizuje paczki mikołajkowe, wyjazdy wakacyjne. W ub. roku organizacja pozyskała 47 tys. zł w Ogólnopolskim Konkursie Grantowym Programu „Równać szanse 2009” Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności i Polskiej Fundacji Dzieci i Młodzieży. Realizowany jest projekt „Niby bliskie a nieznanne” wyrównujący szanse edukacyjne młodzieży wiejskiej poprzez rozwijanie ich zainteresowań artystycznych, aktywizację do twórczego spędzania czasu wolnego, udział w warsztatach plastycznych, teatralnych, fotograficznych, kulturalnych. Pozostałe stowarzyszenia budują place zabaw dla dzieci, wyposażają świetlice wiejskie. Większość działań realizują przy wsparciu z budżetu gminy.

OPINIA 6.

- Kapitał lokalny mojej gminy to bogata historia (górnictwo, hutnictwo, bitwy, potyczki, zrywy niepodległościowe), unikalne zabytki, np. zakład wielkopieczowy z monumentalnym murem oporowym, a także kościoły, kaplice, kapliczki przydrożne. Gmina rozlokowana jest na górze, a w zasadzie na górach, wzgórkach i pagórkach. Cały jej teren jest obszarem chronionym przyrodniczo o dużych walorach krajobrazowych oraz sprzyjającym klimacie.

OPINIA 7.

- Kilka słów o naszej pięknej ziemi i wspaniałej lokalnej społeczności, która z roku na rok jest aktywniejsza i chętnie bierze się za rozmaite przedsięwzięcia – niektóre dość szalone. Gmina jest malowniczą krainą, która leży w otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe oraz niepowtarzalny mikroklimat sprawiają, że jest to wyjątkowe i atrakcyjne miejsce wypoczynku. Urzekające górskie widoki, liczne miejsca nieskażone ludzką działalnością chronione różnymi formami (parki krajobrazowe, rezerваты oraz europejska sieć Natura 2000) co roku przyciągają tysiące gości z kraju i zagranicy. Na zwiedzających czekają też atrakcyjne zabytki, m.in. zabytkowa drewniana chałupa Wojciecha Samca z XIX w. w Muzeum Wsi Kieleckiej czy zrekonstruowana obora ze współczesnym wyposażeniem – Izba Dobrego Smaku Krainy Łysogór. Prowadzi ją Stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Wokół Łysej Góry” jako punkt sprzedaży lokalnych produktów.
- Tutejsze tradycje i zwyczaje aktywnie kultywuje społeczność, angażując się w liczne przedsięwzięcia kulturalne. Corocznie organizowane są dni kultury i tradycji – prezentacja dorobku twórców ludowych, rękodzieła artystycznego; występy zespołów folklorystycznych. Jeśli mowa o tradycjach ludowych, nie można zapomnieć o pani Ewie Kot, jednej z założycielek zespołu obrzędowego Wesele Bielińskie, który w latach 50. osiągał sukcesy międzynarodowe.

Komentarz do opinii 7.

- Charakterystyczna dla regionu Gór Świętokrzyskich jest unikatowa gwara, którą do dziś pielęgnują mieszkańcy naszej gminy, a rozślawił Józef Ozga Michalski poeta, pisarz, autor słynnych „Godek Świętokrzyskich”. W jego utworach są opisy w dawnej gwarze. Aby uchronić gwarę świętokrzyską od zapomnienia i rozpowszechnić ją wśród mieszkańców, w 2008 r. władze gminy realizowały projekt „Bielinianie nie gęsi i swój język mają”. Głównym celem było przekazanie wiedzy młodemu pokoleniu. Zajmuje się tym jedna z uczestniczek szkolenia, przekazując wiedzę i ucząc gwary przedszkolaki.
- Mieszkańcy utrzymują się głównie z rolnictwa, dominuje uprawa truskawek, która sławi gminę w Polsce i za granicą. Uprawiane tradycyjnymi metodami mają wyjątkowy smak i aromat, truskawka została wpisana na listę produktów tradycyjnych UE. Od 12 lat odbywają się „Dni świętokrzyskiej truskawki” – wydarzenie kulturalne z mocnym truskawkowym akcentem, które z roku na rok przyciąga więcej gości. Od 2004 r. świętu towarzyszą Mistrzostwa Świata w Szypułkowaniu Truskawek, prawdziwa sportowa rywalizacja, w której uczestniczyli zawodnicy z ponad 20 krajów z czterech kontynentów, w tym z Australii, Bułgarii, Francji, Hiszpanii, Iraku, Irlandii, Macedonii, Rumunii, Stanów Zjednoczonych, Syrii, Ukrainy, Wielkiej Brytanii czy Włoch. Zawodnicy (na czas) muszą odszypułkować dwukilogramowy koszyk dorodnych truskawek.

OPINIA 8.

- W naszym mieście najbardziej niedocenionym kapitałem są warunki geograficzno-przyrodnicze. Wiele osób przejeżdża tędy, mówiąc, że mamy piękne zielone tereny i ładną rzekę Łynę, które mogłyby przyciągać turystów. Sęk w tym, że nie jest to wykorzystane, spływy kajakowe organizowane są po cichu, brakuje działań promocyjnych. Przyznam, że niewiele jest regionów w Polsce z taką przyrodą; nie ma dużych zakładów przemysłowych, jest spokój. Mamy świetne tereny pod inwestycje, ale są one wykorzystane w niewielkim stopniu. O tym, co mamy, mówią osoby przyjeżdżające z daleka. Jeśli dostrzeżemy ten kapitał, możemy go wykorzystać i stworzyć miejsca pracy, a tych bardzo brakuje.

OPINIA 9.

→ W mojej gminie to co „leży”, to odpowiednie zagospodarowanie miejsc atrakcyjnych turystycznie i historycznie. I nie mam na myśli remontu kościołów. Jest u nas wiele ciekawych miejsc, które oznaczone i opisane w informatorach na pewno ściągnęłyby do gminy turystów, a więc tak potrzebne pieniądze. Gdyby było ich więcej, pewnie rozwinąłby się także kapitał ludzki, bo ludzie zrozumieliby, że umiejętności, które mają, warto reklamować i sprzedawać innym. To ściąga kolejnych turystów i pieniądze. Nasza gmina to ubogi teren z dużą liczbą bezrobotnych. Ich marazm to skutek życia na obszarach po PGR-ach i biedy. Człowiek, który realizuje się w pracy, ma dochody, jest szczęśliwszy, a przy nim inni. Władze gminy widzą problem i jesteśmy już daleko, jeśli chodzi o mobilizację ludzi twórczych i pomysłowych. Mamy trzy prężnie działające stowarzyszenia, które angażują mieszkańców. Jednak brakuje pieniędzy na działania, aktywność, imprezy, projekty. Piszę, że jest ich mało, bo bierzemy wszystko, co dają.

WZMACNIANIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

OPINIA 1.

→ Za wzmocnienie lokalnego kapitału społecznego w równy sposób odpowiadają samorząd i III sektor. Samorząd ma kompetencje potrzebne do uruchomienia mechanizmów sprzyjających rozwojowi społeczeństwa obywatelskiego. Poprzez odpowiednie kreowanie strategii polityki rozwoju może tworzyć na preferencyjnych warunkach działania, które inicjują i budują kapitał społeczny. Jednak samorząd nic nie zrobi, jeśli nie będzie osób zaangażowanych w prowadzenie lokalnych NGO działających na rzecz mieszkańców. Z kolei organizacje nic nie wskórają, jeśli nie będzie przychylności władzy.

OPINIA 2.

→ Moim zdaniem za wzmocnienie lokalnego kapitału społecznego odpowiedzialni są wszyscy, ale szczególnie ci, którzy czerpią z niego, czyli samorząd lokalny i organizacje. Natomiast największy wpływ na integrację może mieć ktoś, kto ma w ogóle wpływ na społeczność. Uważam, że przydatny byłby dobry animator społeczny. Nie wiem, czy inkubator społecznej przedsiębiorczości może nim być, ale usłyszałam od osoby z NGO, że jeśli my (inkubator) nie będziemy umawiać organizacji na spotkania, to one nie będą się integrować. Mam nadzieję, że to początek, że dzięki nam organizacje będą nas zapraszać na spotkania i wspólnie realizować działania na rzecz społeczności lokalnej.

OPINIA 3.

→ W gminach na lokalną integrację społeczną mają wpływ liderzy, organizacja przewodząca grupie, jednostki gminne w zakresie ich działalności: MOSiR, Centrum Kultury – kino, teatr, biblioteki; radni. Dobrym rozwiązaniem jest powołanie gminnego koordynatora działań społecznych. Może to być pełnomocnik gminy, wydział urzędu czy jednostka gminna. W mniejszych gminach i tak całością zadań i współpracy oraz dofinansowania zajmują się urzędnicy gminni.

OPINIA 4.

→ Odpowiedzialność za wzmocnienie lokalnego kapitału społecznego spoczywa na władzy publicznej (rządowej i samorządowej), biznesie i NGO. Społeczeństwo obywatelskie to dobre współgranie tych trzech sfer. Patrząc z pozycji samorządu lokalnego i uważam, że jest on najważniejszym inicjatorem działań. Samorząd lokalny to my: pracownicy urzędu i jednostek organizacyjnych, sołtysi, radni. Pracownicy samorządowi,

uwzględniając możliwości prawne i finansowe, przygotowują projekty uchwał realizujących wizję lokalnej integracji społecznej. Jak to wygląda w praktyce? W ciągu roku często spotykam się z liderami i członkami NGO. Rozmawiamy o tym, co robią, co chcą lub mogliby robić, odpowiadając na potrzeby społeczne. Umawiam się z proboszczami parafii, bo mają największą niewykorzystaną bazę lokalową. Przy wsparciu finansowym gminy w parafiach mogą działać świetlice, a w przyszłości kluby seniorów. Rozmawiam na temat zwiększenia działań dotyczących zdrowego stylu życia i dzięki temu mamy oferty realizacji zadań publicznych z tego zakresu. Kiedy są dodatkowe oferty, to znajdują się pieniądze na ich realizację. Pozytywnie oceniam coroczne spotkania organizacji pozarządowych w urzędzie miejskim. Inspirują one wspólne zadania, wymianę doświadczeń, są źródłem informacji o pozyskiwaniu środków.

OPINIA 5.

→ Rozwój i wzmocnianie kapitału społecznego odbywa się co najmniej na dwóch poziomach. Pierwszy to sfera działań związanych np. z prowadzoną przez samorząd polityką rozwoju, kształtowaniem współpracy międzysektorowej, aktywnością organizacji pozarządowych itp. – wszystko, co wpływa na społeczność lokalną w skali makro. Druga sfera jest bliższa wszystkim członkom społeczności lokalnej – związana m.in. z wzorcami zachowań, stereotypami, poziomem kultury, wiedzą, wartościami w najbliższym otoczeniu. Za wspieranie i rozwój kapitału społecznego odpowiedzialne są osoby, instytucje i organizacje z otoczenia życia społecznego, bezpośredni jego uczestnicy, którzy reprezentując określone postawy, przyczyniają się do wzmocnienia bądź wstrzymania rozwoju kapitału społecznego.

OPINIA 6.

→ Kapitał społeczny ma charakter dynamiczny, w przyszłości przynosi korzyści społeczności. Aby odpowiednio kształtować ten kapitał, należy poprawiać jakość stosunków międzyludzkich, umiejętność współpracy, wzajemnego zaufania. Musi powstać schemat organizacyjny, który umożliwi realizację działań poprawnie i odpowiedzialnie. Kapitał społeczny ciągle się rozwija, a o jego jakości decyduje współpraca samorządu z NGO i biznesem. W słabych samorządach, miejscach z dużym bezrobociem, trudniej go rozwijać.

OPINIA 7.

→ Jest grupa, od której dużo zależy w kwestii budowania lokalnego kapitału społecznego – nauczyciele. Jeśli zaś chodzi o wpływ na lokalną integrację społeczną, to stawiam na liderów samorządowych, pod warunkiem że są otwarci na współpracę. Dobrą praktyką (niestety nie z naszego podwórka) są tzw. centra aktywności lokalnej.

Forum internetowe po module „Prawne uwarunkowania współpracy”

Za bardzo ważny przepis znowelizowanej Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uczestnicy szkolenia uznali wprowadzenie inicjatywy lokalnej, choć budziło to wiele kontrowersji. Generalnie nowelizacja ustawy budziła liczne wątpliwości, co także znalazło wyraz w dyskusji na forum.

OPINIA 1.

→ Martwi mnie, w jaki sposób poinformować społeczność o możliwości skorzystania z inicjatywy lokalnej. Czy w ogóle o tym mówić? A może poczekać i nie robić nic, dopóki nie pojawi się taka inicjatywa?

Komentarz do opinii 1.

→ Poszłam do pani skarbnik i mówię, że można działać poprzez inicjatywę lokalną, a ona była za tym, żeby nie informować. Gdzie tu jawność i edukacja społeczna? Moim zdaniem, to jest raczej kwestia napisania dobrego programu współpracy i przyszłego roku. U nas grupy nieformalne szły do wójta i on decydował, w jaki sposób może pomóc. Teraz można to odnieść do ustawy. Tak czy inaczej, nadal chodzi o to, skąd wziąć pieniądze i chęć wójta, by je dać.

Komentarz do opinii 1.

→ Ja organizuję spotkanie z NGO, poinformowałam o nim burmistrza, krótko przedstawiłam tematykę spotkania. Usłyszałam, że lepiej nic nie mówić, niż powiedzieć za dużo. Mam jednak nadzieję, że ktoś przyjdzie na spotkanie.

Komentarz do opinii 1.

→ Myślę, że nie zawsze trzeba nazywać rzeczy po imieniu. Po co ludziom zaangażowanym w działania mówić nagle: to, co robicie, to jest inicjatywa lokalna, wiecie? Fajnie, nie? Przecież to niczego nie zmieni. Problem jest ze środowiskiem, w którym nikomu nic się nie chce i nic się tam nie dzieje. Ale wówczas wystarczy wyjść z łopatą i dać przykład, nie wykładając teorii.

OPINIA 2.

→ Nowa ustawa o pożytku publicznym i wolontariacie była aktem wyczekiwany przez organizacje pozarządowe i samorządy. Uważam, że daje ona NGO większe pole do działania oraz możliwości pozyskania środków na realizowane czy planowane projekty. Nakłada przy tym na samorządy więcej pracy, co w efekcie nie zmniejszy biurokracji, o którą na co dzień jesteśmy posądzeni jako urzędnicy.

Komentarz do opinii 2.

→ Urzędnicy muszą działać zgodnie z prawem. Warto więc uświadamiać niezadowolonym mieszkańcom/interesariuszom, że uwagi należy kierować do twórców przepisów. Mój komentarz nie dotyczy oczywiście sytuacji, gdy krytyce poddawane są utrudniające życie nadmiernie rozbudowane procedury w aktach prawa miejscowego lub innych dokumentach tworzonych przez samorząd.

Komentarz do opinii 2.

→ U mnie w urzędzie na razie wszyscy podchodzą z dużymi wątpliwościami do ustawy. Pani skarbnik już zaczyna zastanawiać się, jak niektóre kwestie powinna rozwiązać, jeśli chodzi o budżet.

OPINIA 3.

→ Myślę, że ujęcie kwot w programie to ważna sprawa i działa w dwie strony. Podczas uchwalania budżetu oszczędza się czasem na wydatkach kosztem środków na otwarte konkursy. Teraz w pewnym stopniu będzie to niemożliwe. Myślę również, że dzięki ustawie organizacje będą miały większy wpływ na pulę środków przeznaczonych na konkursy.

OPINIA 4.

→ Mam takie zawodowe marzenie, by nowe regulacje ustawowe uświadomiły/ułatwiły/pomogły jak największej liczbie współpracujących z gminą organizacji, w większości miejscowych, stać się ważnymi podmiotami ekonomii społecznej. Utrwalanie wizerunku zgrzebnych stowarzyszeń, ubogich społeczników pasjonatów odbiega od współczesnych realiów i potrzeb. Czyż aktualne uwarunkowania formalno-prawne i oczekiwania społeczne nie wymagają wykwalifikowanych NGO? Czy nie oczekuje tego administracja samorządowa i beneficjenci? Obawiam się jednak, że bez merytorycznego wsparcia podmiotów zewnętrznych – choć oczywiście należy głośno mówić o niekwestionowanym dorobku i sukcesach trzeciego sektora posiadającego wiedzę i doświadczenie – ten proces może trwać latami. Potrzebne jest upowszechnienie innowacyjności i wiedzy praktycznej.

OPINIA 5.

→ Nowelizacja ustawy jest korzystna. Wprowadza partnerski układ między organem administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi. Określa jasno zasady współpracy, wzajemne zobowiązania, prowadzenie dialogu/konsultacji z NGO i społeczeństwem. Umożliwia zasiadanie reprezentanta organizacji pozarządowych w komisjach konkursowych, a tym samym jego wpływ na wybór oferenta do wykonania zadania. Przemyślana współpraca organu administracji z organizacjami pozarządowymi odciąży administrację z wielu obowiązków. Solidnym organizacjom będzie zależało na opinii i dołożą starań, by zadania wykonać jak najlepiej. Organ administracji publicznej może udzielać pożyczek, gwarancji, poręczeń organizacjom pozarządowym oraz innym podmiotom wymienionym w ustawie na realizację zadań w sferze pożytku publicznego. Obie strony powinny mieć powody do zadowolenia, a nie narzekania. Do tego potrzebna jest odrobina dobrej woli obydwu stron.

OPINIA 6.

→ Jeżeli ustawodawca chciał samorządowców obudzić ze snu zimowego, to udało się. Ustawa wywołała trochę zamieszania, i dobrze. Czy zmiany są na lepsze, okaże się. Teraz za wcześnie na oceny. Pozytywne jest to, że dzięki zmianie zajmujemy się tematem na nowo. Może przy okazji znajdziemy nowe rozwiązania, które korzystnie wpłyną na współpracę samorządów z organizacjami.

Forum internetowe po module „Partycypacyjne tworzenie programów współpracy”

KONSULTACJE PROGRAMU WSPÓŁPRACY

OPINIA 1.

→ Konsultacje są potrzebne nawet po to, by zebrać opinie, które będą pomocne w podejmowaniu decyzji. Trzeba tylko pamiętać, by zadbać o to, aby wszyscy byli zawiadomieni, bo zawsze ktoś będzie miał inne zdanie. Proponuję, by zawiadomienia dostarczać za potwierdzeniem odbioru. Nie musi to być poczta. Wystarczy lista instytucji/osób i w chwili dostarczenia korespondencji, np. przez wolontariusza, osoba odbierająca podpisuje z datą odbioru.

OPINIA 2.

→ Mam problem, by przekonać współpracowników do konieczności konsultowania rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi. Jaką mam szansę sukcesu, jeśli nie czuję poparcia samorządu?

Komentarz 1. do opinii 2.

→ Myślę, że jeżeli chodzi o przekonanie samorządu, to w sumie nie mają wielkiego wyboru. Konsultowanie programów współpracy to obowiązek ustawowy. Więc z tej strony problem jest rozwiązany.

Komentarz 2. do opinii 2.

→ Konsultacje to obowiązek, ale zależy mi, by jak najwięcej wniosły do wspólnego działania. Podzielam opinię, że kreatywność i zaangażowanie organizacji wzrasta, jeżeli chodzi o walkę o kasę. Merytoryka niestety mniej je interesuje. Ale bądźmy dobrej myśli.

Komentarz 3. do opinii 2.

→ U nas też bywają oporni na dodatkową pracę, bo konsultacje to „spotkania po godzinach, trzeba przygotować poczęstunek, zrobić protokół, a potem coś mądrego się wymyśli, trzeba będzie projekty pisać i znów dodatkowa robota, a tu tyle bieżących spraw i papierów leży!”. Ja bym spróbowała wziąć sprawy konsultacji i programu na siebie, niech koledzy nie czują niebezpieczeństwa dociążenia ich, to wtedy może nie będą stawać na drodze. Zakładam, że przymuszani, z obowiązku, i tak niczego nowego, ciekawego i dobrego do programu by nie wniosli. Nieładnie tak osądzać kolegów urzędników, ale mam nadzieję, że może choć po cichu przyznacie mi rację.

Komentarz 4. do opinii 2.

→ U mnie też są bardzo oporni. Teraz nie popuszczę i doprowadzę do konsultacji. Mam koncepcję, ale brakuje dobrego fachowca, który pomoże w realizacji zadania. Jestem sama i mam wiele innych spraw przypisanych do mojego stanowiska.

OPINIA 3.

→ Dla naszej gminy konsultacje to zupełna nowość i nie chodzi tylko o przekonanie do nich władz gminy, lecz także nielicznych organizacji. Moim zdaniem, dopiero po kilku latach praktyki współpracy obie strony przekonają się o ich słuszności.

OPINIA 4.

→ Pierwsze spotkanie konsultacyjne z przedstawicielami organizacji było w czerwcu. Podsumowaliśmy efekty działalności w roku poprzednim i wypracowaliśmy priorytety działań na rok następny. Obecność burmistrza sprawiła, że dyskusja była gorąca, a dochodzenie do kompromisu wymagało wielu poświęceń. Działo się tak, mimo że spraw finansowych na etapie konsultacji nie podnoszono. Przedstawiciele organizacji dostali czas na przemyślenie i opracowanie ogólnych założeń projektów możliwych do zrealizowania w ramach wypracowanych priorytetów i określenie przybliżonych kosztów ich realizacji. Do końca września czekałem na przybliżone harmonogramy finansowe, na podstawie których mogłem, jako pełnomocnik, do połowy października złożyć burmistrzowi wniosek do budżetu na rok następny. Po tym terminie było kolejne spotkanie zespołu konsultacyjno-opiniującego, w czasie którego przedstawiciele organizacji przekonywali burmistrza, by budżet na współpracę z organizacjami obejmował wszystkie koszty wykazane w harmonogramach. Na razie nigdy im się to nie udało, ale z roku na rok nabierali większej wprawy. Rokrocznie najbardziej frustrującą dla mnie chwilą było porównanie mojego wyjściowego wniosku z wysokością środków zapisanych w projekcie budżetu. Niestety, współpraca z organizacjami pozarządowymi nie znajduje się jeszcze wśród priorytetów miasta. Czas przeszedł, którego używam, opisując sytuację, nie jest przypadkowy. Nie wiem, skąd bierze się moja pewność, że po nowelizacji ustawy wiele rzeczy się zmieni – kierunek zmian budzi mój niepokój. Konkursy w naszej gminie ogłaszane były już w listopadzie na podstawie projektu budżetu, a umowy podpisywane na początku stycznia, tuż po jego uchwaleniu.

OPINIA 5.

→ Konsultacje dotyczące programu i sposób ich prowadzenia mają znaczenie dla uzyskania zainteresowania problematyką jak największej liczby członków lokalnej społeczności. Jeśli uda nam się w tym czasie zainteresować media, można mówić o sukcesie, za który uważam sukcesywne informowanie mieszkańców o roli i znaczeniu różnych form współpracy gminy z trzecim sektorem.

OPINIA 6.

→ Dotychczas u nas nie było konsultacji. Organizacje składają wnioski do budżetu, które w zaproponowanym kształcie lub nieznacznie skorygowane umieszczane są w programie i budżecie. Konkursy ogłaszane są zazwyczaj w listopadzie lub w grudniu, a umowy podpisywane w styczniu albo – jeśli oferty wymagają poprawek – na przełomie stycznia i lutego. W tym roku wyjątkowo ogłosiliśmy drugi konkurs w styczniu.

Komentarz do opinii 6.

→ W naszej gminie sytuacja wygląda podobnie, konsultacji do tej pory nie było. Wierzymy jednak, że wejście w życie nowelizacji ustawy zmieni sytuację w gminie i zaowocuje wymiernymi efektami.

OPINIA 7.

→ W mojej gminie projekt uchwały w sprawie przyjęcia programu na dany rok przesyłamy listownie do organizacji działających w gminie z 14-dniowym terminem zgłaszania uwag. Analizujemy je i uwzględniamy albo nie. Potem projekt uchwały przedkładamy radzie gminy. I tu wielki znak zapytania. Mam nadzieję, że to się zmieni na lepsze. W kwietniu mam w planie spotkanie z sołtysami na temat nowości w ustawie o działalności

pożytku publicznego i wolontariacie, zobaczę, jakie będą nastroje po spotkaniu. Na 2010 r. program przyjęto na sesji budżetowej w 2009 r., natomiast konkurs ogłosiliśmy w styczniu.

OPINIA 8.

→ Pragnę powołać się na zapamiętane kwestie dotyczące współpracy organizacji pozarządowych z administracją, jakie przewijają się w wypowiedziach jej twórców i pionierów. Po pierwsze konsultacje mają przede wszystkim pomóc zdefiniować oczekiwania organizacji wobec administracji publicznej oraz ofertę trzeciego sektora. Wtedy powstający dokument jest dostosowany do potrzeb obu stron, a organizacje wspólnie z gminą/miastem ponoszą odpowiedzialność za jakość współpracy. Najlepiej jest zatem, gdy autor programu jest zbiorowy. O skali i jakości zadań realizowanych przez trzeci sektor świadczą nie tylko dotacje (ich wysokość), ale przede wszystkim liczba osób zaangażowanych w realizację programu i beneficjentów, a także poszerzenie zakresu współpracy i pojawiające się na lokalnym rynku nowe podmioty otrzymujące wsparcie. Ideał współpracy? Cóż wart byłby świat (także zawodowy) bez dążenia do niego...

OPINIA 9.

→ Uważam, że odpowiednio przeprowadzone konsultacje dotyczące programu współpracy i zamieszczenie w nim wypracowanych wspólnie propozycji, zaproponowanie rozwiązań przez przedstawicieli NGO razem z przedstawicielami samorządu to połowa sukcesu. Zawsze w przypadku problemów można powołać się na możliwości zgłoszenia uwag, poprawek czy innych propozycji do programu, co miało miejsce wcześniej lub ewentualnie nastąpi w kolejnym roku. Zawsze to jakieś rozwiązanie.

BUDOWANIE PROGRAMU WSPÓŁPRACY

OPINIA 1.

→ Mam pomysły. Planuję zaprosić na spotkanie jak najwięcej osób z organizacji, które korzystają z dotacji, a także mniej aktywnych – z doświadczenia wiadomo, przy optymistycznym podejściu, że przyjdzie jedna trzecia. Sprawdzić się może praca warsztatowa, w grupach, burze mózgów. Te osoby są kreatywne i mogą wnieść dużo dobrego do programu, który ich dotyczy.

Komentarz do opinii 1.

→ Też mam wiele pomysłów. Myślę, że najważniejsze jest dobre przygotowanie osoby prowadzącej, konkretny plan działań i wiedza. U mnie problemy pojawiają się już przy zaproszeniach. W gminie aktywnie działają dwie organizacje, mimo że zarejestrowanych jest więcej. Obawiam się, że osoby działające w pozostałych NGO sceptycznie podejść do moich ambitnych planów zaproszenia ich do wspólnego stołu. Zgadzam się, że burza mózgów to dobre rozwiązanie, ale pod warunkiem, że organizacje będą pogrupowane wokół najbliższych im celów.

OPINIA 2.

→ Współtworzenie programu współpracy przez NGO jest słuszne i godne polecenia. Jednak moje doświadczenia pokazują, że to głównie pobożne życzenie samorządu. Od kilku lat zaproszenia do składania propozycji, sugestii, wszystkiego, co mogłoby się znaleźć w programie, rozsyłane są różnymi drogami, a odzew jest skromny. Obecnie zarejestrowanych stowarzyszeń mam ponad 200, a na ostatnie zaproszenie odpowiedziały... trzy. Z drugiej strony, współpracując na co dzień z kilkoma dziesiątkami stowarzyszeń i fundacji, na

bieżący „łapię” pojawiające się opinie, propozycje i uwzględniam je w tworzonym projekcie współpracy, jeżeli mają sens moim zdaniem i współpracowników. Podobnie robią koleżanki i koledzy z innych wydziałów. Można więc stwierdzić, że program jest współtworzony przez cały rok – od uchwalenia do uchwalenia.

Komentarz do opinii 2.

→ U mnie robocze spotkanie i praca nad programem nie ma sensu. Przy obecności chociaż 30 podmiotów zaczyna się walka interesów indywidualnych, grupowych i szczegółowy koncert życzeń. Zaś spotkania w branżowych podgrupach wydłużają czas przygotowania dokumentu i nie dają gwarancji, że po spięciu wypracowanych podprojektów powstanie spójna koncepcja.

OPINIA 3.

→ Od blisko trzech lat realizuję program, który w założeniu miał być pilotażem przed POKL i nowelizacją ustawy, miał wprowadzić nas w przepisy unijne. Wszystkie nowelizacje przerobiłam – skrócone procedury konkursowe, umowy partnerskie, procedury pozakonkursowe, kontraktowanie zadań z kultury fizycznej i sportu, usług społecznych, ogłoszenia tylko w BIP i na tablicy gminnej, podpisywanie umów z osobą fizyczną itp. Początek jest trudny, ale wszystkiego można się nauczyć. Wiele dokumentów wypracowałam metodą partycypacji w ramach konsultacji społecznych. Pamiętajcie, że zapraszającym zawsze ma być wójt, burmistrz, prezydent! Nikt inny!!! Zaproszenie imienne do konkretnej osoby. Konsultacje należy przeprowadzić warsztatowo, ale na warsztatach nie jest wskazane, by był wójt. Ludzie wtedy nie mówią. Mówcie, ale nie uczajcie, i więcej słuchajcie niż mówcie. Rzućcie temat i oczekujcie odpowiedzi. Wójt powinien wyznaczyć koordynatora do reprezentowania urzędu i czuwania nad wszystkim.

OPINIA 4.

→ Od kilku lat konsultuję programy współpracy. Do tej pory nie było problemu z frekwencją czy z konsultacjami. Spotkania organizujemy ze starostwem powiatowym, co zapewnia lepszą frekwencję. Ponadto podczas spotkania organizujemy szkolenie związane z tematami, które interesują trzeci sektor. Do tej pory żadna organizacja nie skarżyła się na współpracę.

OPINIA 5.

→ W kwestii konsultacji nabieram optymizmu. W trybie ekspresowym przyszło nam podjąć uchwałę o sporcie kwalifikowanym. Mimo że uchwała o konsultacjach nie jest jeszcze przyjęta, telefonicznie zaprosiłam na konsultacje przedstawicieli dużych klubów sportowych. Frekwencja okazała się zadowalająca, a udział w dyskusji satysfakcjonujący. Kluby pozyskały nowych współpracowników, ludzi o konkretnych oczekiwaniach (roszczeń nie unikniemy), ale też merytorycznych.

OPINIA 6.

→ Konsultacje niosą nadzieje i obawy. Nadzieje, gdyż nareszcie w gminie będzie możliwość oficjalnej dyskusji na ten temat. Od dawna słyszy się u nas nieoficjalne narzekania na brak pieniędzy np. dla klubów sportowych. Sądzę, że konsultacje usuną nieodmówienia. Z drugiej strony obawiam się o jakość konsultacji, a także o to, czy władze gminy uwzględnią ich rezultaty.

Komentarz do opinii 6.

→ Nie do końca zgadzam się ze stwierdzeniem, że konsultacje zniosą nieodmówienia w sprawie podziału środków. Konsultować będziemy zapisy programu, ogólnie różne formy współpracy, a nie podział budżetu na

poszczególne stowarzyszenia. Co roku borykam się z tym problemem, bo każdy ze wspólnego worka chce jak najwięcej dla siebie. Ostra rywalizacja jest szczególnie między klubami sportowymi: kto zrobił więcej, jakie ma osiągnięcia i jakie za to powinien dostać pieniądze. A nie o to przecież chodzi. I nie ma rozwiązania, które zaspokoiliby oczekiwania wszystkich.

Komentarz do opinii 6.

→ Opracowanie dobrego programu to jedno, a fundusze drugie. Nie jest łatwo je pogodzić, bo zawsze jest za mało pieniędzy. Mam nadzieję, że teraz – poprzez konsultacje z przedstawicielami organizacji – program będzie dobry i zadowalający przynajmniej niektórych.

MIESZKAŃCY I KONSULTACJE PROGRAMU WSPÓŁPRACY

OPINIA 1.

→ W mojej gminie kwestię zapraszania mieszkańców do konsultowania programów współpracy rozwiązałam w taki sposób, że spotkanie z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi ustaliłam na dzień targowy. Na stronie internetowej dałam ogłoszenie o spotkaniu wraz z programem, zapraszając wszystkich chętnych, którzy chcą coś zrobić dla społeczności. Do stowarzyszeń, klubów, organizacji, fundacji wysłałam imienne zaproszenia z programem. Na spotkanie przybyło około 60 osób, niemal wszystkie organizacje i osoby zainteresowane tym, co burmistrz ma do przekazania. Spisano sugestie zgłoszone podczas dyskusji, uwzględniono je przy tworzeniu programu z NGO. Ustalono następne spotkanie, na którym przedłożony będzie plan uwzględniający głos mieszkańców. Później organizacje otrzymały pismo z prośbą o informację o planowanych imprezach, by umieścić je w kalendarzu. Umożliwia to łączenie się organizacji i zaplanowanie, które imprezy urząd może jeszcze bardziej dotować.

OPINIA 2.

→ Jestem przeciwna zapraszaniu mieszkańców do konsultacji programów współpracy. Do tego są organizacje pozarządowe, a mieszkańcy i tak nie skupiliby się na programie, tylko przedstawialiby pobożne życzenia. Z dużą liczbą ludzi trudno wypracować zadania priorytetowe i zapanować nad ogółem.

Komentarz 1. do opinii 1. i 2.

→ Proponuję kompromis. W zaproszeniu na konsultacje zawarłbym zapis: *zaprasza (się) stowarzyszenia i organizacje pozarządowe... oraz osoby, które rozważają bądź w najbliższym czasie planują podjęcie inicjatywy utworzenia stowarzyszenia...*

Komentarz 2. do opinii 1. i 2.

→ U mnie w gminie zaprasza się organizacje pozarządowe oraz mieszkańców do konsultacji poprzez zebrania wiejskie oraz ankiety.

OPINIA 3.

→ Sądzę, że lepiej zaprosić organizacje pozarządowe w jak najliczniejszej reprezentacji, czyli nie tylko prezesa (ich członkowie to przecież mieszkańcy). Środki samorządu dla organizacji są ograniczone i uzależnione od możliwości budżetowych. W wersji optymalnej samorząd podczas spotkania konsultacyjnego zapoznałby się z możliwościami i potrzebami wszystkich NGO działających na terenie gminy. Następnie zaproponowałby,

po analizie osiągnięć organizacji i zaangażowania, w jaki sposób może je wesprzeć finansowo, lokalem itp., a nowym – dać pomoc na start. Są w gminie mieszkańcy aktywni, którzy chodzą na wszelkie zebrania i negują wszystko, robią zamieszanie i utrudniają dyskusję. Program współpracy z organizacjami pozarządowymi i konsultacje to nowość, więc spotkanie przypadkowych osób może grozić wylaniem dziecka z kąpielą. Za kilka lat może będzie miało sens, teraz uważam je za zbyt ryzykowne.

→ Ustawodawca mówi o konieczności konsultacji z organizacjami pozarządowymi – w ostateczności mogą się przysłuchiwać, a swoje spostrzeżenia zaprezentować na końcu.

OPINIA 4.

→ Z mieszkańcami na temat organizacji pozarządowych i możliwości ich zakładania, pomysłach, propozycjach można rozmawiać na zebraniach wiejskich, zebraniach z rodzicami w szkołach/radach rodziców, zebraniach w parafiach. Na spotkaniu konsultacyjnym na temat programu współpracy, na którym chcemy wypracować zasady współpracy, środki finansowe itp. udział osób nieuczestniczących w żadnej formalnej czy nieformalnej grupie nie wydaje się korzystny.

OPINIA 5.

→ Do tej pory mieszkańcy mogli wypowiadać się na temat programu współpracy poprzez ankiety zamieszczone na stronie internetowej. Marnie to wyglądało. W tym roku zamierzam zorganizować prawdziwe spotkanie i zobaczę, jakie będzie zainteresowanie.

PROMOWANIE KONSULTACJI

OPINIA 1.

→ Najlepiej zorganizować spotkanie, zaprosić przedstawicieli organizacji i przedstawić im projekt programu. Mamy wtedy pewność, że widzieli program, zrozumieli lub przynajmniej zadawali pytania. Jest też okazja, by omówić ostatnie nowelizacje, o których organizacje nie zawsze wiedzą. Tak skonsultowaliśmy projekt na 2011 r. Nasze organizacje dowiedziały się wielu nowych rzeczy i nie jesteśmy już dla nich tylko urzędnikami. Konsultacje za pośrednictwem strony i BIP oraz wyłożenia w biurze obsługi interesanta nie przyniosły efektu. W przyszłości chciałabym, by w gminie powstała gminna rada pożytku publicznego, bo wtedy konsultacje będą skuteczniejsze.

OPINIA 2.

→ W promocji konsultacji spotkanie może być dobrym rozwiązaniem. Ale tylko w gminach czy powiatach, gdzie jest niewiele NGO, natomiast u mnie, gdzie organizacji jest mnóstwo, obawiam się, że gdyby przyszły, byłby taki szum, że trudno byłoby coś wypracować. Poza tym z doświadczenia wiem, że ilekroć robiłam konsultacje, zainteresowanie było mizerne. Dlatego u mnie spotkanie odpada. Konsultacje odbywają się przez umieszczenie ogłoszenia wraz z projektem i formularzem do składania uwag, propozycji na stronie miasta w BIP. Projekt jest zawsze do wglądu w siedzibie urzędu.

OPINIA 3.

→ Opracowaliśmy projekt programu współpracy, wysłaliśmy zaproszenia wraz z projektem do organizacji (miały czas na zapoznanie i zastanowienie się), zamieściliśmy na stronie internetowej informacje o spotkaniu – konsultacjach. Przyszło dużo osób! Przedstawiliśmy projekt, głos zabrali przedstawiciele organizacji, w wyniku dyskusji dopisaliśmy kilka pozycji. Organizacje lepiej się poznały, przedstawiając własną działalność,

wyraziły chęć częstszego spotykania się. Dobrze sformułowany program współpracy może zachęcić obywateli do aktywności społecznej i realizacji działań poprawiających jakość życia.

OPINIA 4.

→ Z doświadczenia wiem, że ogłoszenia i plakaty nie wystarczą, należy uderzyć osobiście, zaprosić na spotkanie. Dzięki spotkaniom powstało w naszej gminie kilka projektów partnerskich. Przedstawiciele organizacji przekonali się, że nie jestem panią zza biurka, która chce im dowalić. Dowiedzieli się, że sama działałam i działam w NGO. To sprzyja współpracy. To, że nie ma uwag do projektu ogłoszonego na BIP, nie znaczy, że wszystko jest ok.

KONSULTACJE – BARIERY

OPINIA 1.

→ Podczas konsultacji programu współpracy pojawiają się trudności. Wiele organizacji nie umie albo nie chce współpracować. Część uwag ma charakter życzeniowy – są niemożliwe do zrealizowania, zdarzają się propozycje niezgodne z prawem, z góry skazane na skreślenie. Ich autorzy są rozżaleni, że napracowali się przy formułowaniu uwag, a nie uwzględniono ich. Zniechęcają się do konsultowania czegokolwiek. Są też organizacje, którym nie chce się sformułować uwag i pretensje zgłaszają tylko w kularowych rozmowach. Z drugiej strony urzędnicy forsują swoje zapisy, kierując się np. istniejącym podziałem w strukturze urzędniczej, a nie logiką.

OPINIA 2.

→ W Polsce praktyka konsultacji jest młoda, każdy ich uczestnik może być sabotażystą – świadomym lub nieświadomym – a związane jest to z kwestią, czy czuje się stroną mocną czy słabą. Np. wójt przedstawia propozycje i jest małe prawdopodobieństwo, by ktoś z przedstawicieli organizacji wstał i powiedział, że się z tym nie zgadza lub zaproponował coś innego (tzw. nieomyślność władzy z poprzedniej epoki jeszcze). Ale między sobą, jak wójt nie słyszy, uczestnicy konsultacji będą narzekać. Gdy sprawę będzie referował przedstawiciel wójta, prawdopodobieństwo zgłoszenia uwag jest większe, ale jeśli urzędnik nie jest otwarty na współpracę, to tak poprowadzi spotkanie, by było po jego myśli, np. użycie języka niezrozumiałego (paragraf, artykuł, przepisy, konieczność itp.). Inny scenariusz to wójt otwarty na propozycje, urzędnik przygotowany na wszelkie pomysły NGO – spotkanie i cisza na sali, nikt się nie chce odzywać, nie ma lidera, nie ma pomysłów, organizacje nie wiedzą, czego chcą. Jak ktoś się odezwie, to inni go negują. Ze spotkania wynika jedynie, że organizacje wzajemnie się zwalczają. Aby takich sytuacji uniknąć lub zminimalizować zagrożenia, do prowadzenia spotkania konsultacyjnego zapraszam osobę z zewnątrz, niezwiązaną z żadną ze stron, a jednocześnie specjalizującą się w dziedzinie współpracy NGO z samorządami. To sprawdzona metoda.

Komentarz 1. do opinii 2.

→ Dodałbym jeszcze lobbings ze strony władzy samorządowej. Przychylnie wójtowi organizacje mogą przyjść na konsultacje z ustaloną, czyli narzuconą koncepcją. W najlepszym przypadku konsultacje przerodzą się w kłótnie. Jak widać, w naszych postach przewija się krytyczny ton odnośnie funkcjonowania władzy samorządowej. Cóż więc się stało z naszą samorządnością? Czy tak miała wyglądać w oczach twórców reformy?

Komentarz 2. do opinii 2.

→ Być może zespół utworzony przy Prezydencie RP, jeśli dostanie pole do działania, to jest jakaś szansa.

OPINIA 3.

- Przeglądałem sporo tekstów profesorów Michała Kuleszy, Jerzego Regulskiego i Jerzego Stępnia. Zauważają niedociągnięcia w reformie, ale one błędą przy wypowiedziach podkreślających sukcesy i osiągnięcia. Oto kilka przemyśleń ważnych dla nas.
- **Prof. Michał Kulesza:** *Przy reformach pewne rzeczy muszą następować szybko, a inne powoli. Prędko przeprowadza się zmiany struktur, ale na zmianę mentalności społecznej potrzebny jest czas. Nastąpi ona dopiero, gdy ludzie wychowani w myśleniu samorządowym, co już się dzisiaj zaczyna, będą tworzyć główną masę środowisk politycznych i biurokratycznych rządzących w „centrali”. Dziś jeszcze tak nie jest.*
- **Prof. Jerzy Regulski:** *Błędem było, za co osobiście czuję się w pewien sposób współodpowiedzialny, złe rozwiązanie przepisów o pracownikach samorządowych. Z tego powodu nie wykształcił się w Polsce system gospodarki kadrami. Obecnie, po 20 latach, mamy rzeszę ludzi z ogromnym doświadczeniem praktycznym przy równoczesnym braku systemu profesjonalizacji i stabilizacji władz lokalnych oraz administracji. Za dużo jest wpływów partyjnych, niepewności, ulegania bieżącym naciskom, a jednocześnie w zbyt małym stopniu wykorzystuje się umiejętności praktyków. Jest to błąd systemowy, bardzo dziś trudny do naprawienia. Nie udało się nam wszystkiego przewidzieć. Może zanadto wierzyliśmy, że ludzie zawsze będą działać w imię etosu i pewnych wartości. Okazało się, że i życie, i społeczeństwo nie są w 100 procentach takie, jak by się chciało.*
- W sposób jednoznaczny o reformie napisał na Polskim Forum Obywatelskim **Leszek Grzelak:** *Samorząd terytorialny wpadł w polityczną „czarna dziurę”. W takim stanie doszło do sytuacji, że zamiast samorządu obywatelskiego buduje się biurokrację obywatelską z dworami urzędów, ogromną liczbą radnych, związków, stowarzyszeń, federacji żyjących z budżetu; budżetu, który ma służyć realizacji celów zaspokajających potrzeby wspólnot. Powstała nowa warstwa społeczna polityko-urzędników, która oderwała się od społeczeństwa i żyje własnym życiem, pod iluzoryczną kontrolą społeczną, z minimalną odpowiedzialnością karną. Wielkim nieobecny w przestrzeni publicznej jest obywatel, suweren wspólnoty samorządowej.*
- Mimo że w radzie prezydenckiej zasiadają znani samorządowcy, nie wróżę jej wielkich sukcesów, jak każdemu gremium powołanemu z pobudek politycznych i pod polityczną kuratelą...

Komentarz do opinii 3.

Dla mnie prof. Kulesza i prof. Regulski to niekwestionowane autorytety w dziedzinie tworzenia samorządności lokalnej. 20 lat temu nie można było przewidzieć wszystkiego, tak jak teraz nie przewidzimy, co będzie za 20 lat. By mentalność społeczna się zmieniła, trzeba ludzi edukować. Nie zrobi tego żadna rada przy prezydencie czy w stolicy. Co zostało z edukacji regionalnej w szkole, jak dzieci i młodzież uczą się o samorządzie gminy – ile razy mogą mieć lekcje, np. udział w sesji rady gminy? Nauczyciele wymagają, by dziecko przyniosło herb i flagę gminy, ale sami nie potrafią wyjaśnić, co oznaczają te symbole.

5

Podsumowanie

Podsumowanie

Publikacja pokazuje, jak wiele jest jeszcze do zrobienia w zakresie współpracy samorządów lokalnych z działającymi na ich terenie organizacjami pozarządowymi; ile kwestii jest ledwie tkniętych, a sporo problemów wciąż nierozwiązanych. Jednak lokalnie pojawiają się liczne inicjatywy, a potencjał, jakim jest zaangażowanie uczestników szkolenia, pozwala mieć nadzieję, że sytuacja się poprawi.

Analiza wybranych prac i aktywności na platformie e-learningowej pokazała, że uczestnicy szkoleń najbardziej otwarcie wypowiadali się podczas dyskusji na forum internetowym. Szczerość wypowiedzi, przywoływanie osobistych przemyśleń i doświadczeń zdecydowały o tym, że opinie z forum zajmują znaczną część publikacji. Nasz wybór podyktowany był wrażeniem, że przytoczone wypowiedzi (też wybrane), tworzą rzeczywisty obraz sytuacji w samorządach w odniesieniu do ich kontaktów z NGO. Ten obraz nie jest jednoznaczny i trudno go ocenić. Są gminy czy miasta, gdzie już dawno wypracowano model tworzenia programów współpracy i konsultacji społecznej, i takie, gdzie nawet znowelizowana Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie – jak uważali uczestnicy szkoleń – niewiele zmieni. Chociaż wszędzie są bariery dobrej współpracy i okoliczności jej sprzyjające, to, jak w każdym innym przypadku, wszystko zależy od ludzi – czy chcą pokonywać przeciwności i czy potrafią wykorzystać czynniki, które sprzyjają współdziałaniu.

Bariery dobrej współpracy

Z prac i wypowiedzi na forach uczestników szkolenia wynika, że bariery dobrej, korzystnej dla obu stron współpracy nie powstały dziś. Narastały przez lata, są efektem zmian społecznych i politycznych, a także zmian lub ich braku w mentalności ludzi – w nastawieniu społeczności i władzy lokalnej.

Z jednej bowiem strony w budowaniu współpracy przeszkadza bierność mieszkańców, z drugiej – niechęć czy przyzwyczajenie samorządów do tego, co było od dawna i jakoś – nieważne dobrze czy źle – działało.

Do tego dochodzą nie mniej ważne czynniki: niechęć starszych wobec pomysłów młodych czy konkurencja między organizacjami pozarządowymi o dostęp do funduszy, których jest zawsze zbyt mało, by wszystkich obdzielić.

Bariery mają także charakter formalny – wielość przepisów regulujących kwestie budowania programów współpracy sprawia, że często nie wszystkie są znane i przyswojone, a jednocześnie jest możliwość wybierania z nich tego, co akurat władzy pasuje, by zachować status quo lub przeciwnie – wprowadzić nowinkę bez sprawdzenia, czy faktycznie w proponowanej formie społeczność jej potrzebuje.

Utrudnieniem bywa także i to, że urzędnicy odpowiadający za współpracę z organizacjami pozarządowymi mają w zakresie obowiązków wiele innych zadań i często nie mogą tej kwestii poświęcić tyle czasu, ile potrzeba. Szczególnie dotyczy to niewielkich miejscowości czy gmin, w których jeden urzędnik zajmuje się kilkoma zagadnieniami. Na ogół tylko samorzady dużych miast mają w swojej strukturze pełnomocników ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi, co – oczywiście – nie gwarantuje wysokiej jakości pracy, ale przynajmniej zapewnia komfort zajmowania się tylko tą jedną dziedziną.

Okoliczności sprzyjające współpracy

Tylko niewielka część uczestników szkolenia uważa, że nowelizacja Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie nie pomoże w uregulowaniu spraw współpracy samorządu z NGO, przewidując, że władze po prostu nie będą jej zapisów brać po uwagę. Większość w ustawie widzi możliwość wyprostowania wielu wątpliwych dotychczas kwestii związanych ze współpracą. Nie nastąpi to z dnia na dzień, ale daje nadzieję zmiany na lepsze. Ustawa otwiera wiele nowych dróg, co powinno zaowocować zbudowaniem wieloletniego, sensownego, pożytecznego dla społeczności współdziałania. Uczestnicy szkolenia podkreślali m.in. ważną rolę nowego podejścia do konkursów, zasad tworzenia programów współpracy, możliwości włączania mieszkańców do konsultowania projektów programów współpracy.

Współpracy sprzyja też budząca się powoli, ale w niektórych miejscowościach już wyraźnie widoczna aktywność społeczności lokalnej. I nie zaprzecza to przywołanemu wcześniej stwierdzeniu, że barierą dobrej współpracy jest bierność mieszkańców. W skali makro bowiem z aktywnością nie jest dobrze, ale w konkretnych miejscach bywa całkiem nieźle. Zatem są miejscowości, gdzie mieszkańców i organizacje pozarządowe trzeba aktywizować, i takie, w których wystarczy nadać im kierunek lub dać szansę uzewnętrznienia, rozszerzenia działań.

Ważnym czynnikiem, na którym można budować dobrą współpracę, jest także pasja urzędników odpowiedzialnych za kontakty z NGO. Dla wielu z nich nie ma znaczenia, że muszą zajmować się także innymi zagadnieniami. Są chętni, otwarci i wiele robią, by wypracować możliwie optymalną ścieżkę współpracy. Szukają dróg wyjścia z trudnych sytuacji, wspierają organizacje, podpowiadają, a bywa, że walczą o nie. Bywają inspiratorami działań, podsuwają pomysły, jeśli wiedzą, że efekty będą korzystne dla całej społeczności. Starają się nie dopuścić do mechanicznego podejścia do kwestii współpracy, traktują konkretne przypadki indywidualnie. Oczywiście są i tacy, u których przeważa pesymizm czy sceptycyzm, ale nawet oni nie odwracają się od tematu.

Z wypowiedzi wynika też, że współpracy może sprzyjać nastawienie do miejsca, w którym konkretna społeczność żyje. Jeśli mieszkańcy i władza lubią swoje otoczenie, doceniają walory przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne i inne, to jest to płaszczyzna, na której można budować programy współpracy. Przywiązanie do miejsca, ciepły stosunek do niego sprzyjają podobnemu myśleniu, które może zaowocować ciekawymi, wspólnie tworzonymi projektami.

Rola urzędników „od NGO” jest wyjątkowo trudna. Często bywają w sytuacjach „między młotem a kowadłem”. Zdarza się, że przez przełożonych (samorządowców) są traktowani jak reprezentanci organizacji, których władza nie zawsze chce słuchać. Obawia się bowiem ograniczenia swoich wpływów albo po prostu uważa ich głos za niezbyt ważny. Z kolei dla NGO są przedstawicielami wrogiego systemu i aroganckiej władzy, a ponieważ nigdy nie sprostają wszystkim oczekiwaniom organizacji, to na nich może się skupiać złość, frustracja i niechęć pozarządowych działaczy.

Tym bardziej więc możliwość porozmawiania o problemach, dyskusja, zdobycie potrzebnych informacji czy w niektórych przypadkach otrzymania niemal gotowej recepty była cenna i ważna dla uczestników szkoleń FISE.

Jolanta Zientek-Varga – dziennikarka i redaktorka, współzałożycielka dwutygodnika „Gazeta Samorządu i Administracji” wydawanego przez INFOR, od lat związana z organizacją pozarządową – Społecznym Instytutem Ekologicznym. Absolwentka filologii polskiej i podyplomowych studiów dziennikarskich na Uniwersytecie Warszawskim. Autorka licznych artykułów poświęconych samorządom, organizacjom pozarządowym, ochronie środowiska. Autorka i koordynatorka – w ramach działalności w Społecznym Instytucie Ekologicznym – projektów realizowanych we współpracy z samorządami gminnymi, powiatowymi, wojewódzkimi. Wiceprzewodnicząca Rady Społecznej ds. projektu modernizacji i rozbudowy ZUSOK na Targówku – gremium opiniodawczego i doradczego dla władz Warszawy. Reprezentuje Społeczny Instytut Ekologiczny w Ochockim Porozumieniu Organizacji Pozarządowych i w Koalicji Klimatycznej zrzeszającej organizacje pozarządowe zajmujące się tematyką ochrony klimatu.

Marta Lewandowska – trenerka, działaczka organizacji pozarządowych, właścicielka firmy szkoleniowej. Studiowała filozofię na Uniwersytecie Warszawskim i zarządzanie organizacjami pozarządowymi w Collegium Civitas. Ukończyła Szkołę Trenerów Warsztatu Umiejętności Psychospołecznych. Od 2005 r. prowadzi szkolenia na temat ekonomii społecznej, współpracy z organizacjami pozarządowymi, aktywizowania lokalnych społeczności, tworzenia projektów. Specjalizuje się też w szkoleniach z zakresu umiejętności pracy w zespole, skutecznej komunikacji, rozwoju kompetencji liderkich. Współtworzyła i wspierała tworzenie wielu organizacji pozarządowych, przez pięć lat zarządzała Stowarzyszeniem OPTA – organizacją działającą na rzecz osób i rodzin w kryzysie związanym z uzależnieniami i przemocą. Jest przewodniczącą warszawskiej Komisji Dialogu Społecznego Dzielnicy Śródmieście – ciała opiniująco-doradczego dla lokalnego samorządu. Była jedną z trenerek prowadzących szkolenia „Budowanie współpracy w społecznościach lokalnych” w ramach projektu „Moja Polis”.

O portalu moja polis.pl

Jednym z efektów projektu *Moja Polis – interaktywny system monitoringu partnerstwa lokalnego i rozwoju aktywnych społeczności lokalnych* poza szkoleniami i niniejszą publikacją było stworzenie portalu **mojapolis.pl**.

Misja serwisu

Głównym celem serwisu jest upowszechnienie dostępu do danych publicznych. Informacje zgromadzone na portalu **mojapolis.pl** przedstawiane są w sposób przystępny i czytelny, tak, aby korzystać z nich mogli wszyscy zainteresowani kondycją społeczności lokalnych. **Mojapolis.pl** adresowana jest do różnych środowisk: władz lokalnych, mieszkańców, badaczy, mediów oraz decydentów odpowiedzialnych za tworzenie i ewaluacje polityk publicznych. Potencjalne zastosowania serwisu są bardzo wszechstronne, m.in. integracja danych, analiza, diagnozowanie potrzeb, budowanie strategii, ewaluacja polityk publicznych, edukacja, rzecznictwo etc.

Grupy docelowe mojapolis.pl

Serwis **mojapolis.pl** jest skierowany do kilku kluczowych grup użytkowników. Pierwszą i najważniejszą stanowią obywatele zainteresowani kondycją i rozwojem swojej społeczności lokalnej. Grupę drugą stanowią samorządowcy oraz eksperci zajmujący się tworzeniem lokalnych polityk rozwojowych. Grupa trzecia to lokalni aktywiści – przedstawiciele mediów i organizacji pozarządowych, dla których portal ma być narzędziem diagnozy lokalnych problemów, a także społecznej kontroli działań administracji lokalnej.

Mojapolis.pl – repozytorium danych

Serwis **mojapolis.pl**, ze względu na swoją specyfikę, stale się rozwija. Przede wszystkim na bieżąco wzbogacany jest o nowe źródła danych. Obecnie dostępnych jest około 100 wskaźników, ale twórcy portalu planują gromadzić dane z wielu źródeł, m.in. Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Państwowej Komisji Wyborczej, Banku Danych Regionalnych GUS, Systemu PULS (statystyka rynku pracy), Systemu Informacji Oświatowej, Systemu Pomocy Społecznej POMOST, Systemu SIMIK, a także z reprezentatywnych badań społecznych (takich, jak Polskie Badania Czytelnictwa) oraz dane „punktowe” pokazujące konkretne instytucje i organizacje. Serwis umożliwia nie tylko prezentację poszczególnych wskaźników, ale także budowanie na ich podstawie zintegrowanych indeksów (np. „Partnerski samorząd” – indeks opracowany na podstawie danych z „Monitoringu współpracy między organizacjami i samorządem”).

Dane prezentowane są na różnych poziomach agregacji: województw, podregionów, powiatów i gmin. Użytkownik ma możliwość porównania danych między dowolnie wybranymi terytoriami oraz śledzenie zmian w czasie.

Mojapolis.pl – portal otwarty, interaktywny, przyjazny dla użytkownika

Ważną cechą portalu **mojapolis.pl** jest otwartość i interaktywność. Dane dostępne w serwisie prezentowane są w postaci interaktywnych map, wykresów, zestawień, rankingów i porównań. W zakładce „profile obszarów” dostępne są zaś „wizytówki” poszczególnych jednostek administracyjnych, zawierające podstawowe informacje i ciekawostki na ich temat.

Mojapolis.pl to także przestrzeń wymiany myśli. Użytkownicy portalu mają możliwość komentowania danych, udziału w sondach i dyskusjach, nadsyłania opracowań, a także wyrażania swoich opinii na temat serwisu, używając do tego specjalnego formularza.

Koncepcja portalu wpisuje się w ideę tzw. otwartego rządu, a także (ze względu na swoją interaktywność) w działania określane ostatnio jako *Governance 2.0*.

Zachęcamy do korzystania z portalu **mojapolis.pl**

MOJA POLIS POLSKApodupą

Prototyp, wersja 1.3, 21-04-2011 SZUKAJ

Zaloguj | Utwórz konto

Strona główna | Mapy i zestawienia | Profile obszarów | Spis wskaźników | Opracowania | Dyskusja

Zobacz na mapie | Porównaj | Śledź zmiany w czasie | Eksport wskaźników

Zobacz na mapie Wybierz wskaźniki i obszary. Stwórz interesującą Cię mapę bądź zestawienie.

Moje Wskaźniki

- Partnerski Samorząd - indeks współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi
- Wybierz wskaźnik

Moje Obszary

- Podregiony
- Województwa
- pow. 402/406
- Wybierz obszar

"Partnerski Samorząd" - indeks współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi

O czym mówi ten wskaźnik?

Dokładność: Ogólna Zakres: Kraj

Okres: 2010

Zobacz na mapie

Mapa Satelita **Wybór**

Legenda

Współczynniki miary: p

- 2,01 - 2,50
- 1,51 - 2,00
- 1,01 - 1,50
- 1 - 1,00
- b.d.

Przebieżność

- Główny obszar
- 75% 100%

Granice

- województw
- podregionów
- powiatów
- gmin

Zobacz w tabeli Otwórz w nowym oknie

Zobacz na wykresie Otwórz w nowym oknie

Komentarze

Widzisz coś ciekawego? Skomentuj!

Stworzenie Klon/Jawor. Pełne prawa zastrzeżone. O mojapolis.pl | Pomoc | Regulamin | Kontakt | Chcesz wyrazić opinię? Napisz!

MOJA POLIS POLSKApodupą

Prototyp, wersja 1.3, 21-04-2011 SZUKAJ

Zaloguj | Utwórz konto

Strona główna | Mapy i zestawienia | Profile obszarów | Spis wskaźników | Opracowania | Dyskusja

Profile obszarów Zapisz się z podstawowymi informacjami na temat interesujących Cię obszarów.

Gmina Niebórow

Kto rządzi?

Wójt Andrzej Werle, 63 lat, wyszczególnić wyzwe

Komitet wyborczy KW W NIEBÓRÓW

Przynależność partyjna nie należy do partii politycznej

Procent głosów uzyskanych w wyborach 100% (zwyciętwo w 1 turze)

Osoba odpowiedzialna za kontakt z organizacjami pozarządowymi

Imię i nazwisko Paweł Tartarus

Stanowisko inspektor

E-mail gmina@nieborow.pl

Telefon 838 56 13 wew. 37

Podstawowe fakty

powierzchnia 104,0 km² Pokaż na mapie

liczba ludności 2009: 4 618 os. Pokaż na mapie

średnia wieku: 39,2 lat Pokaż na mapie

frekwencja w ostatnich wyborach lokalnych: 38,00 % Pokaż na mapie

Czy wiesz, że...

Ta gmina wśród wszystkich 2478 gmin zajmuje 628 miejsce pod względem liczby mabełatw (na tys.mieszkańców) zajmuje 907 miejsce pod względem liczby mieszkańców ogółem zajmuje 212 miejsce pod względem wskaźnika przrotyci naturalnego zajmuje 1915 miejsce pod względem liczby zgonów (na tys. mieszkańców)

Zobacz bilans kadencji 2006-2010 dla tej gminy

Zobacz pełny bilans w PDF Co to jest bilans kadencji?

Odsyłacze...

Strona oficjalna

Biułeryn Informacji Publicznej Gminy Niebórow na stronie Wikipedii

Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Zobacz Sąsiedów

- Balinów
- Balinów
- Kocierzew Południowy
- Kocierzew Południowy
- Kowicz wieś
- Lowicz wieś
- Lyszkowice
- Lyszkowice
- Nowa Sucha
- Nowa Sucha
- Skiernewice-wieś
- Skiernewice-wieś

Stworzenie Klon/Jawor. Pełne prawa zastrzeżone. O mojapolis.pl | Pomoc | Regulamin | Kontakt | Chcesz wyrazić opinię? Napisz!

Wybór i opracowanie: **Jolanta Zientek-Varga, Marta Lewandowska**

Redakcja: **Ewa Rościszewska**

Korekta: **Anna Kreutz**

Opracowanie graficzne: **rzeczyobrazkowe.pl**

Druk: **Chromapress (www.chromapress.com.pl)**

Warszawa 2011

ISBN 978-83-61979-05-0

Wydawca:

FISE➤

Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych

ul. Szpitalna 6 lok. 2/5, 00-031 Warszawa

T: (+48 22) 537 02 00-02, F: (+48 22) 537 02 03

www.fise.org.pl

fise@fise.org.pl